

بُلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أَدِلَّةِ الْحُكَامِ

للحافظ ابن حجر العسقلاني

المنظر بجمة:

عَلَيْكَ يَقِينٌ إِنَّمَا تَعْلَمُ مَنْ يَعْلَمُ

बुलूगुल् जायान

जिन अदिलतिल् अहकान

संकलनकर्ता

हापिंज इच्छे हुञ्च अल् अस्कलानी

अनुवादकः

प्रो. अतीकुर्दहमान मुहम्मद इदरीस खान मर्की

लेखकज्ञो भजाइ

समस्त प्रकारका प्रशंसाहरू अल्लाहकै लागि छन् त्यसको जाहेर र गोप्य अनुकम्पाहरूमा आदिदेखि अन्तसम्म । र अल्लाहको प्रशान्ति अवतरित होस् अल्लाहको सन्देष्टा र मनोनीत दूत मुहम्मद सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लममाथि र उहाँका घरपरिवार र समस्त साथीहरूमाथि जिनले उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको धर्मको प्रचार प्रसार दृश्य अदृश्य तरिकाले गरे । र शान्ति अवतरित होस् उहाँहरूका अनुयायीहरूमाथि जुन ज्ञानका वारिस भए, त विद्वानहरू नै सन्देष्टाहरूका वारिस (प्रतिनिधि) हुन्, त कति राम्रो वारिस छन् र कति राम्रो विरासत छ ।

तत्पश्चातः यो संक्षिप्त किताब हो जसमा इस्लामीय विधिशास्त्रका प्रमुख समस्या र मामिलाहरूमाथि हदीसहरूद्वारा प्रमाणीकरण गरिएको छ, र जसलाई मैले अनथक प्रयासले यस्तो शैलीमा प्रस्तुत गरेको छु कि यसलाई कण्ठ गर्नेवाला व्यक्ति आफ्नो मित्र र साथीहरूबीच मर्यादित र उनीहरूमाथि उत्कृष्ट भइहाल्छ । र प्राथमिक विद्यार्थी यसबाट सहायता प्राप्त गर्छ, र उच्च शिक्षा प्राप्त गर्नेवाला पनि यसबाट निस्पृह रहन सक्दैन ।

र मैले यसमा मुस्लिम समुदायको हितको उद्देश्यले प्रत्येक हदीस पश्चात त्यसको सन्दर्भ पनि वर्णन गरेको छु, र त्यस विद्को नाम पनि जसले यसलाई वर्णन गरेको छ । यसर्थ यस किताबमा वर्णित सबूः (सातौं) को अर्थ हो: अहमद, बुखारी, मुस्लिम, अबू दाऊद, नेसाई, तिर्मिजी र इब्ने माजा । र सित्तह (छयाँ) को अर्थ हो: अहमद बाहेक उपरोक्तमा वर्णित समस्त हदीसका विद्हरू । र खम्सह (पाँचौं) को अर्थ हो: बुखारी र मुस्लिम बाहेक अन्य सबै जिनलाई उपरोक्तमा वर्णन गरिएको छ । र कहिलेकाहिँ म भन्दछु अरबअह (चारौं) र अहमद, त चारौं (अरबअह) को अर्थ हो: पहिलाका तीन विद्हरू बाहेक सबै । र सलासह (तीनौं) को अर्थ हो: पहिलाका तीन (अहमद, बुखारी, मुस्लिम) र अन्तिमका एक (इब्ने माजा) बाहेकका विद्हरू (अर्थात अबू दाऊद, तिर्मिजी र नेसाई) । र मुत्तफक अलैहको अर्थ हो: बुखारी र मुस्लिम । र कहिलेकाहिँ म बुखारी र मुस्लिमको साथमा अन्य विधिशास्त्रीहरूलाई वर्णन गर्दैन, र यस बाहेक समस्त अवस्थामा सबै कुराहरूलाई प्रष्ट पारिदिएको छु ।

र यस किताबलाई मैले “बुलूगुल् मराम मिन अदिल्लतिल अहकाम”को नाम दिएको छु, र अल्लाहसित यो याचना गर्दछु कि जुन ज्ञान हामीले प्राप्त गरेका छौं त्यसलाई हामीहरूको लागि आपत्तिजनक कुरो नवनाओस्, र हामीलाई त्यो कार्य गर्ने सुअवसर प्रदान गरोस् जसले त्यस परम् पूज्यलाई प्रसन्न गरिदेओस् ।

लेखकः

अबुल् पर्जल शाहाबुद्दीन अहमद इल्लो हज़ अल् अलाजलानी

प्रश्नायन

समस्त प्रकारको प्रशंसा अल्लाहकै लागि छन् जुन समस्त संसारको प्रतिपालक हो । र प्रशान्ति अवतरित होस् त्यसको अन्तिम सन्देष्टा मुहम्मद सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लममाथि जुन समस्त युग र समस्त संसारको लागि सन्देष्टा पठाइएका हुन् ।

मलाई अति खुशी लागेको छ, र म आफूलाई अति भारयबान महसूस गरिरहेको छु कि अल्लाहले मलाई यस्तो पावन कार्यको लागि मनोनीत गच्छो र मलाई आफ्नो सन्देष्टाका हदीसहरूलाई अनुवाद गर्ने सुअवसर प्रदान गच्छो । यसर्थ म त्यसको यस अनुकम्पामा त्यसको जति कृतज्ञता व्यक्त गरे पनि कम नै रहन्छ । साथै म यो पनि भन्न चाहन्छु कि मानिसले अनुवादगर्दा जति प्रयास गरे पनि त्यसको अनुवादमा केही कमिकम्जोरी बाँकी नै रहन्छ, यसर्थ यस अनुवादमा कुनै कमिकम्जोरी देखा परेमा निम्नमा भएको इमेल अथवा सम्पर्क नम्बरमा खबर गरिदिएमा तपाईंको आभारी हुनेछु ।

यो किताब इस्लामका प्रसिद्ध विद् हाफिज इब्ने हज्ज अल् अस्कलानीले संग्रह गरेको किताब हो जसमा उहाँले जीवनका प्रत्येक क्षेत्रसित सम्बन्धित रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमका हदीसहरूलाई संग्रह गरेका छन् ताकि मुसलमानहरू यसद्वारा ज्ञान प्राप्त गरेर अआफ्नो जीवन यसै ज्ञानको आधारमा व्यतीत गर्नु ।

यो हदीसको संग्रह अति सानो भए पनि मुसलमानहरूको लागि अति महत्वपूर्ण छ र यसको अनुवादको लागि नयाँ मुसलमान दाजुभाइहरूले पटक पटक मसित भनेको कारण नै मैले यसको अनुवाद गरेको छु, र यसमा हदीसहरूको नम्बर मैले शैख सफीउर्रहमान मुबारकपुरीले गरेको यसको व्याख्याको किताबबाट लिएको छु र हदीसका शब्दहरूलाई पनि उपरोक्त किताबबाट लेखेको छु, र अनुवादगर्दा कुनै कुराबारे शंका सन्देह भएमा शैख सफीउर्रहमान ज्यूको व्याख्यालाई नै प्राथमिकता दिएको छु, र सकेसम्म नेपालीहरूको लागि अपरिचित शब्दहरूलाई टीकाटिप्पणीमा वदिहरूको सही कथन बमोजिम अर्थात्तुने प्रयास गरेको छु । र यस किताबको अनुवाद मैले २०१४ ई. मा नै सम्पन्न गरिसकेको थिएँ, तर आर्थिक अभावको कारण प्रकाशित गर्न सकेको थिएन, तर अहिले अल्लाहको कृपाले यस किताबको पहिलो भाग प्रकाशित गर्दछु यस आशाको साथ कि अल्लाह मेरो यस सानो

प्रयासद्वारा समस्त मानवगणलाई लाभ पुऱ्याई मलाई र मेरो परिवारका समस्त सदस्यहरूलाई स्वर्ग प्रदान गरुन् । (आमीन)

अनुवादकः

**ਪ੍ਰੋ. ਅਤੀਕੁਈਫ਼ਮਾਨ ਮੁਹਨਸਾਦ ਝਥਈਲਾ ਖਾਨ ਸਾਕਿ
ਕਪਿਲਰਾਤ੍ਰੁ ਜਗਦਪਾਲਿਕਾ ਚੌਡ ਜਾਂ. ਪ ਜਹੁਰਾ ਤੌਲਿਹੁਰਾ ਜੇਪਾਲ
ਏਮ.ਏ. ਚਿਧਿਆਏਜ਼ ਵਿਭਾਗ
ਉਜ਼ ਮੇਲਾ ਕੁਣਾ ਵਿਦਰਵਿਦਾਲਾਯ
ਪਾਰਿਵਰਤ ਸਾਕਾ ਅਤੁਵੀ ਅਥਬ
ਜੋ.ਜਾਂ.: ੦੩੪੬੬੪੦੭੦੫੩੪੪੪**

१- पवित्रताको वर्णन

अध्यायः पानीको वर्णन

१- हजरत¹ अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्हो वर्णन गर्नुहुन्छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले समुन्द्रको बारेमा भन्नु भयो: “त्यसको पानी पवित्र छ, र त्यसका मृतकहरू (माछाहरू) हलाल (वैध) छन्” । (यस हदीसलाई चारौले र इन्हे अबिशैबाले वर्णन गर्नु भएको छ, र हदीसका शब्द इन्हे अबिशैबाका नै हन् । र यस हदीसलाई इन्हे खुजैमा र तिर्मिजीले सही भनेका छन्, र यस हदीसलाई इमाम शाफई र इमाम मालिक एवं इमाम अहमदले पनि वर्णन गर्नु भएको छ ।)

२- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “निःसन्देह पानी पवित्र छ, त्यसलाई कुनै पनि कुरा अपवित्र गर्न सक्दैन” । (यस हदीसलाई तीनौले वर्णन गरेका छन्, र अहमदले यसलाई सही भन्नु भएको छ ।)

३- र हजरत अबू उमामा अल् बाहेली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको भनाई छ: “पानीलाई कुनै पनि कुरा अपवित्र गर्न सक्दैन त्यस बाहेक जुन त्यसको रङ्ग वा सुगन्ध वा स्वादमाथि प्रभावी भइहालोस्” । (

1- كِتَابُ الْطَّهَارَةِ

بَابُ الْمِيَاهِ

1- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْبَحْرِ: { هُوَ الظُّهُورُ مَاؤُهُ، الْحِلْلُ مَيْتُهُ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَالْفَاظُ لَهُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزْمَةَ وَالْتَّرْمِذِيُّ. وَرَوَاهُ مَالِكُ وَالشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ.

2- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ } أَخْرَجَهُ الثَّلَاثَةُ وَصَحَّحَهُ أَحْمَدُ.

3- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضي الله عنه قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ الْمَاءَ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ، إِلَّا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ،

¹ -कसैलाई सम्मानित गरेर सम्बोधित गर्ने शब्द हो जसरी श्रीमान... आदि ।

यस हदीसलाई इब्ने माजाले वर्णन गर्नु भएको छ, र यसलाई अबू हातिमले जईफ (कम्जोर र अविश्वासनीय) भनेका छन् ।) र बैहकीमा यो हदीस यसरी वर्णित छ: “समस्त पानी पवित्र हुन्छ त्यस बाहेक जसको सुगन्ध अथवा स्वाद वा रङ्ग कुनै अपवित्र कुराद्वारा परिवर्तित भइहालोस्” ।

४- र हजरत अब्दुल्लाह बिन उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब पानी दुई कुल्ला (अर्थात दुई ठूलो भाँडा जतिको होस् जसको आँकलन लगभग २२७ कि. ग्राम हुन्छ) होस्, त त्यो अपवित्रतालाई स्वीकार्दैन ।” र हदीसको अर्को शब्द यसरी छ कि: “त्यो अपवित्र हुदैन” । (यस हदीसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई इब्ने खुजैमा र इब्ने हिब्बान एवं हाकिमले सही भनेका छन् ।)

५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीमध्ये कोही पनि अपवित्रताको अवस्थामा रुकेको पानीमा स्नान नगरोस् ।” (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गर्नु भएको छ । र बुखारीको हदीसमा शब्द यसरी वर्णित छन् कि: “तिमीहरूमध्ये कोही पनि रुकेको (नबरने) पानीमा पिशाब नफेरोस्, अनि त्यसैमा स्नान पनि गरोस् ।” र सही मुस्लिमको हदीसमा “फीहि” को सट्टामा “मिन्हो” शब्द वर्णित छ । र अबू दाऊदको हदीसका शब्द छन् कि: “त्यस पानीमा अपवित्रताको अवस्थामा स्नान नगरोस् ।”)

وَلَوْنِهِ } أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ وَضَعَفَهُ أَبُو حَاتِمٍ .

وَلِلْبَيْهَقِيِّ : { الْمَاءُ طَاهِرٌ إِلَّا إِنْ تَغْيِيرَ رِيحُهُ، أَوْ طَعْمُهُ، أَوْ لَوْنُهُ؛ بِسَجَاسَةٍ تَحْدُثُ فِيهِ } .

٤- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلْتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ الْحُبْثَ } وَفِي لَفْظِهِ: { لَمْ يَنْجُسْ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمَ.

٥- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا يَعْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الْدَّائِمِ وَهُوَ جُنْبٌ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ وَلِلْبَخَارِيِّ : { لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَعْتَسِلُ فِيهِ } . وَلِمُسْلِمٍ: ”مِنْهُ“ وَلَأَبِي دَاؤِدَ: { وَلَا يَعْتَسِلُ فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ } .

६- र एउटा यस्तो मान्छेको वर्णन छ जुन नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको संगतमा थियो कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले यस कुराबाट मनाही गरेका छन् कि महिला पुरुषको प्रयोगबाट बचेको पानीद्वारा स्नान गरोस् वा पुरुष महिलाको प्रयोगबाट बचेको पानीद्वारा स्नान गरोस्, हो यदि दुवै एकैसाथ अञ्जुलीले पानी लिन्छन् भने कुनै आपत्ति छैन ।” (यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र यसको सनद (वर्णनकर्ताहरूको श्रृंखला) सही छ ।)

७- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हजरत मैमूना रजिअल्लाहो अन्हाले प्रयोग गरेबाट बचेको पानीद्वारा स्नान गर्थे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् । र सुनन वर्णन गर्ने विद्हरूले वर्णन गरेका शब्द यस प्रकार छन्: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको कुनै स्वास्नीले सनान गर्ने एउटा भाँडाबाट स्नान गरिन्, अनि नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम पनि त्यसै भाँडामा बचेको पानीबाट स्नान गर्न चाहे त उहाँकी त्यस स्वास्नीले भनिन्: हे अल्लाहका रसूल म अपवित्र थिएँ । त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: पानी अपवित्र हुँदैन ।” र यस हदीसलाई तिर्मिजी एवं इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

८- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कसैको पवित्र भाँडामा कुनै कुकुर आफ्नो मुख हालिदेओस् त त्यो त्यसलाई सात पटक पखालोस्, जसमध्ये पहिलो पटक माटोबाट

٦- وَعَنْ رَجُلٍ صَحِبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ أَنْ تَعْتَسِلَ الْمَرْأَةُ بِفَضْلِ الرَّجُلِ، أَوْ الرَّجُلُ بِفَضْلِ الْمَرْأَةِ، وَلِيُعْتَرِفَ إِلَيْهَا جَمِيعًا } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَإِسْنَادُهُ صَحِيحٌ.

٧- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ { أَنَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ وَلَا صَحَابٍ "السُّنْنَ": { اعْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي جَفَنَةٍ، فَجَاءَ لِيَعْتَسِلَ مِنْهَا، فَقَالَتْ لَهُ: إِنِّي كُنْتُ جُنْبًا، فَقَالَ: "إِنَّ الْمَاءَ لَا يَجْنِبُ" } وَصَحَحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حُرَيْمَةَ.

٨- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ { طَهُورٌ إِنَّا أَحَدُكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَعْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، وَلَا هُنَّ بِالثُّرَابِ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

स्वच्छ पारेर पखालोस्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र उहाँले फल् युरिकहुको शब्द प्रयोग गरेका छन् जसको अर्थ हो त्यसमाथि पानी हाल्न् ।)

र तिर्मिजीले वर्णन गरेको हदीसमा यसरी छ कि: “ पहिलो पटक वा अन्तिम पटक माटो प्रयोग गरेर पखालोस्” ।

९- र हजरत अबू कतादा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले बिरालोको बारेमा भन्नु भयो: “त्यो अपवित्र छैन किनकि त्यो सदैव तिमीहरू वरिपरि चक्रित रहन्छ” । (यस हदीसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजी एवं इब्ने खुजैमाले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

१०- र हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “एउटा गाउँले मान्छे आयो अनि मस्जिदको एउटा कुनामा पिशाब फेर्न थाल्यो, त मानिसहरू त्यसलाई ढाँट्न थाले, त नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले सबैलाई यस्तो गर्नुबाट मनाही गरिदिए । अनि जब त्यसले पिशाब गरिहाल्यो त नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा भाँडामा पानी ल्याइने आदेश गर्नु भयो, अनि त्यस पिशाब गरेको ठाउँमाथि पानीलाई बगाइयो” । (बुखारी, मुस्लिम)

११- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “हामीहरूको लागि दुई प्रकारका मृतकहरू र रगतहरू वैध गरिएका छन्, त रह्यो दुई मृतक त ती हुन्: टिड्डी (सलह) र माछा, र रह्यो दुई रगत त ती हुन्: कलेजो र तिल्ली (फोक्सो)” । (यस हदीसलाई अहमद र इब्ने माजाले

وَفِي لَفْظٍ لَهُ: { فَلِيُرِقْهُ } .

وَلِتَرْمِذِي: { أُخْرَاهُنَّ, أَوْ أُولَاهُنَّ بِالثُّرَابِ } .

٩- وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ - فِي الْهَرَةِ -: { إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ, إِنَّمَا هِيَ مِنْ الطَّوَافِينَ عَلَيْكُمْ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ, وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ وَابْنُ حُزَيْمَةَ.

١٠- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { جَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَبَأَلَ فِي طَائِفَةِ الْمَسْجِدِ, فَزَجَرَهُ النَّاسُ, فَنَهَا هُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قُضِيَ بَوْلُهُ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنُوبِ مِنْ مَاءٍ; فَأَهْرِيقَ عَلَيْهِ. } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

١١- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَحِلَّتْ لَنَا مَيْتَانٌ وَدَمَانٌ, فَأَمَّا الْمَيْتَانُ: فَأَجْرَادُ الْحُوتُ, وَأَمَّا الدَّمَانُ: فَالطَّحَالُ وَالْكَبْدُ }. أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ, وَابْنُ مَاجَهٍ, وَفِيهِ

वर्णन गरेका छन्, र यसमा जोअफ (अविश्वासनीयता, खोट) छ ।)

१२- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीमध्ये कसैको पेय पदार्थमा फिँगा खसोस् त त्यो त्यसलाई त्यसमा डुबाइदेओस्, अनि त्यसलाई निकालेर फालोस्, किनकि त्यसको एउटा पँखमा विरामी र अर्कोमा त्यसको उपचार हुन्छ” । (यस हदीसलाई बुखारी र अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन् । र अबू दाऊदले यति वृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “फिँगा आफ्नो दुवै पँखमध्ये त्यसलाई डुबाउँछ जसमा रोगका किटाणु हुन्छन् ।”)

१३- हजरत वाकिद अल्लैसी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जीवित जनावरबाट जुन (मासु) काटियोस् त्यो मृतक (हराम) घोषित हुन्छ” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद र तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिमिजीले यसलाई (हसन) विश्वासनीय भनेका छन्, र वर्णित हदीसका शब्द यिनैका हुन् ।)

अध्याय: भाँडाहरूको वर्णन

१४- हजरत हुजैफा बिन यमान रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “तिमीहरू सुन र चाँदीको भाँडामा नत खाऊ नत पिऊ, किनकि यी भाँडाहरू उनीहरूको (नास्तिकहरूको) लागि यस संसारमा छ, र तिमीहरूको लागि परलोकमा छ” । (बुखारी, मुस्लिम)

ضَعْفٌ.

١٢- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا وَقَعَ الْدُّبَابُ فِي شَرَابٍ أَحَدُكُمْ فَلِيَعْمِسْهُ، ثُمَّ لِيَنْزِعْهُ، فَإِنَّ فِي أَحَدٍ جَنَاحِيهِ دَاءٌ، وَفِي الْآخَرِ شِفَاءً } أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاؤِدَ، وَرَبَّا: { وَإِنَّ يَتَّقِيَ بِجَنَاحِهِ الَّذِي فِيهِ الدَّاءُ } .

١٣- وَعَنْ أَبِي وَاقِدِ الْلَّيْثِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَا قُطِعَ مِنْ الْبَهِيمَةِ - وَهِيَ حَيَّةٌ - فَهُوَ مَيِّتٌ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدَ، وَالْتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَةُ، وَالْفَظُُ لَهُ .

بَابُ الْآنِيَةِ

١٤- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا تَشْرُبُوا فِي آنِيَةِ الْذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِي

الآخرة } متفقٌ عليه.

१५- र हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जुन व्यक्ति चाँदीको भाँडामा पानी खान्छ त्यसको पेटमा नर्कको आगो खन्याइने छ” । (बुखारी, मुस्लिम)

१६- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब चर्मलाई दबागत दिइयोस् (नुन आदि लगाएर चर्मलाई प्रयोग योग्य बनाउने कम) त त्यो पवित्र भइहाल्छ” । (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् । र चारौले वर्णन गरेको शब्द हो: “जुन सुकै चर्मलाई दबागत दिइयोस्” ।)

१७- र हजरत सलमा बिन मुहम्बिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “मृतकको चर्मलाई दबागत दिनु नै त्यसको पवित्रता हो” । (यसलाई इब्ने हिब्बानले सही भनेका छन् ।)

१८- र हजरत मैमूना रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम एउटा यस्तो बाखाछ्नेउबाट गुञ्जनु भयो जसलाई मानिसहरू धिसारी रहेका थिए, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: अति उत्तम हुन्थ्यो यदि तिमीहरूले यसको छालालाई निकालेको भए ? त उनीहरूले भनेः यो त मरिसकेको छ । त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु

١٥- وَعَنْ أُمّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الَّذِي يَشْرَبُ فِي إِنَاءِ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجْرِجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

١٦- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا دُبَغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهَرَ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ . وَعِنْدَ الْأَرْبَعَةِ: { أَيْمَانًا إِهَابٌ دُبَغٌ }.

١٧- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { دِبَاعٌ جُلُودُ الْمَيْتَةِ طُهُورُهَا } صَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

١٨- وَعَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: { مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاهِ يَجْرُونَهَا، فَقَالَ: "لَوْ أَخَذْتُمْ إِهَابَهَا؟" فَقَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ، فَقَالَ: "يُطَهِّرُهَا الْمَاءُ"

भयोः यसलाई पानी र केकरले¹ पवित्र गरिदिन्छ”। (यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्।)

१९- र हजरत अबि सअलबा अल खुशनी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले भनें: हे अल्लाहका रसूल ! हामी अहले किताब (यहूदी र ईसाई) का क्षेत्रहरूमा बसोबास गर्दछौं, त के हामी उनीहरूका भाँडाहरूमा खानपान गर्न सक्दछौं ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः तिनीहरूका भाँडाहरूमा नखाउ, तर यदि त्यस बाहेक कुनै अन्य भाँडा छैन भने त्यसलाई पखालेर त्यसमा खान सक्दछौं”। (बुखारी, मुस्लिम)

२०- र हजरत इम्रान बिन हुसैन रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम र उहाँका साथीहरूले एउटी बहुदेववादी महिलाको पानीको थैलाबाट वजू गर्नु भयो”। (यसलाई बुखारी र मुस्लिमले लामो हदीसमा वर्णन गरेका छन्।)

२१- र हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पानीको प्याला (कचौरा) भाँच्यो, त उहाँले भाँचेको स्थानमा चाँदीको तार लगाउनु भयो”। (यसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

وَالْقِرْطُ ” } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُد، وَالنَّسَائِيُّ.

١٩- وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُثَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ، أَفَنَاكُلُّ فِي آئِتِهِمْ؟ فَقَالَ: ”لَا تَأْكُلُوا فِيهَا، إِلَّا أَنْ لَا تَحِدُّوا غَيْرَهَا، فَاغْسِلُوهَا، وَكُلُّوا فِيهَا” } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

٢٠- وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ تَوَضَّعُوا مِنْ مَرَادَةٍ إِمْرَأَةٍ مُسْرِكَةٍ. } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ .

٢١- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ قَدَحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْكَسَرَ، فَأَخْلَدَ مَكَانَ الشَّعْبِ سِلْسِلَةً مِنْ فِضَّةٍ. } أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ .

بَابُ إِزَالَةِ النَّجَاسَةِ وَبَيَانِهَا

1 - एक प्रकारको विरुद्ध जसको पातदारा चर्मलाई प्रयोग योरय बनाइन्छ ।

अध्यायः अपवित्रता र त्यसलाई स्वच्छ पार्नुको वर्णन

२२- हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित मदिराको बारेमा प्रश्न गरियो कि के त्यसबाट सिरका बनाउन सकिन्छ ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: होइन, (बनाउनु सही छैन) ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

२३- र उहाँबाटै (अर्थात हजरत अनसबाट नै) वर्णित छ कि: “खैबरको दिन रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले अबू तलहालाई आदेश गरे, अनि उनले उच्च स्वरमा एलान गर्दै भने कि: अल्लाह र अल्लाहका रसूलले तिमीहरूलाई पाल्तु गद्हाको मासु खानुबाट रोक लगाएका छन् किनकि त्यो अपवित्र छ ”। (बुखारी, मुस्लिम)

२४- र हजरत अमर बिन खारेजा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीहरूलाई मिनामा खुत्बा (पर्वचन) दिनु भयो यस्तो अवस्थामा कि उहाँ आफ्नो सवारीमाथि सवार थिए र त्यस सवारीको थुक मेरो काँधामाथि परिरहेको थियो (बगिरहेको थियो) ”। (यसलाई अहमद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजीले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

२५- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वीर्यलाई पाखल्दथे, अनि त्यसै कपडालाई लगाएर नमाजको लागि जान्थे र म त्यस कपडामा धुलाईको निशानलाई हेर्दथें”। (बुखारी, मुस्लिम)

- २२- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قال: { سُلِّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحُمْرِ تُتَخَذُ حَلَّاً؟ قَالَ: "لَا". } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

- २३- وَعَنْهُ قَالَ: { لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْرٍ، أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا طَلْحَةَ، فَنَادَى: "إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولُهُ يَنْهَا إِنْكُمْ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

- २४- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ خَارِجَةَ رضي الله عنه قال: { حَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنَى، وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، وَلِعَابُهَا يَسِيلٌ عَلَى كَتِيفَيْهِ. } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالْتَّرمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ.

- २५- وَعَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْسِلُ الْمَنِيَّ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ فِي ذَلِكَ الشَّوَّبِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى أَثْرِ الْعُسْلِ فِيهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . وَلِمُسْلِمٍ: { لَقَدْ كُنْتُ أَفْرُكُهُ مِنْ شَوَّبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرِّكًا،

र मुस्लिमको हदीसमा छ कि: “म रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको लुगाबाट वीर्यलाई खुर्चन्थे, अनि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम त्यसै लुगामा नमाज पढ्थे”। र मुस्लिमले वर्णन गरेको अर्को शब्द यसरी छ कि: “म उहाँको कपडामा सुककेको वीर्यलाई आफ्नो नङ्गद्वारा खुर्चन्थे”।

२६- र हजरत अबूस्समह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “बालिकाको पिशाबबाट लुगालाई पानीले धुलिन्छ, र बालकको पिशाबबाट लुगामाथि मात्र पानीको छिंटो मारिन्छ”। (यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन्।)

२७- र हजरत अस्मा बिन्ते अबि बक्र रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यस रजस्वलाको रगतको बारेमा भन्नु भयो जुन लुगालाई लागेको होस् कि: “त्यसलाई खुर्चा, अनि त्यसलाई मलेर पानीद्वारा धुला, अनि त्यस लुगालाई पूर्णतया पानीले पखाला, अनि त्यसै लुगालाई लगाएर नमाज पढ”। (बुखारी, मुस्लिम)

२८- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि हजरत खौलाले भनिन्: “हे अल्लाहका रसूल यदि धुले पश्चात पनि रगतको प्रभाव (निशान) बाँकी नै रहोस् त ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: तिमीलाई पानीले धोएमा पर्याप्त हुन्छ, र त्यसको प्रभाव र निशान बाँकी रहेमा कुनै हानि र आपत्ति छैन”। (यसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, तर यसको सनद जईफ छ।)

فَيُصَلِّي فِيهِ { . وَفِي لَفْظِهِ } لَقَدْ كُنْتُ أَحْكُمُ يَابِسًا بِظُفْرٍ مِّنْ ثَوْبِهِ } .

٢٦- وَعَنْ أَبِي السَّمْحٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: { يُعْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ، وَيَرْشُ مِنْ بَوْلِ الْعَلَامِ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

٢٧- وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا; أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ - فِي دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الشَّوْبَ -: { "تَهُثُهُ، ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ، ثُمَّ تَنْضَحُهُ، ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

٢٨- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَتْ حَوْلَةً: { يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ لَمْ يَذْهَبْ الدَّمُ؟ قَالَ: "يَكْفِيكِ الْمَاءُ، وَلَا يَصْرُكَ أَثْرُهُ" } أَخْرَجَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَسَنْدُهُ ضَعِيفٌ .

अध्यायः वजूको वर्णन

بَابُ الْوُضُوءِ

२९- हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “यदि मेरा अनुयायीहरूमाथि यो कुरो कष्टकर हुने भय नभएको भए म उनीहरूलाई प्रत्येक वजूको साथ मिस्वाक (दाँत कोट्याउने) आदेश गरिहाल्यें”। (यस हदीसलाई मालिक, अहमद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन्।)

३०- र हजरत उसमान रजिअल्लाहो अन्होको दास हुमरानद्वारा वर्णित छ कि: “हजरत उसमान रजिअल्लाहो अन्होले वजू बनाउनको लागि पानी ल्याउने आदेश गरे, अनि उहाँ रजिअल्लाहो अन्होले आफ्नो दुवै हत्केलीलाई तीन तीन पटक पखाल्नु भयो, अनि कुल्ला गर्नु भयो, र नाकमा पानी हालेर त्यसलाई स्वच्छ पार्नु भयो, अनि आफ्नो अनुहारलाई तीन पटक धुल्नु भयो, अनि आफ्नो दायाँ हातलाई कोइनोसम्म तीन पटक धुल्नु भयो, अनि यस्तै देव्रे हातलाई पनि धुल्नु भयो, अनि आफ्नो टाउकोको मसह गर्नु भयो (अर्थात दुवै हातलाई पानीले भिजाएर टाउकोमा अगाडिदेखि पछाडि र पछाडिदेखि अगाडि ल्याउनु भयो), अनि दायाँ पाइलालाई गोलीगाठसम्म तीन पटक पखाल्नु भयो, अनि बायाँ पाइलालाई पनि यस्तै पखाल्नु भयो, अनि भन्नु भयो: मैलै रसल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई मेरो यसै वजू भैं वजूगर्दा हेरेको छु।” (बुखारी, मुस्लिम)

३१- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्हो रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको वजू गर्ने

- २९ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ: { لَوْلَا أَنْ أَشْقَى عَلَى أُمَّتِي لَأَمْرَثُهُمْ بِالسُّوَالِكَ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ } أَخْرَجَهُ مَالِكُ، وَأَحْمَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيمَةَ .

- ३० - وَعَنْ حُمَرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ دَعَا بِوَضُوءِ، فَغَسَلَ كَفَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ مَضْمَضَ، وَاسْتَنْشَقَ، وَاسْتَنْشَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا. } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- ३१ - وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ فِي صِفَةِ وُضُوءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:

तरिकालाई वर्णन गर्दै भन्नुहुन्छ कि: “र उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो टाउकोको मात्र एक पटक मसह गर्नु भयो”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाई एवं तिर्मिजीले सही सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्, बरु इमाम तिर्मिजीले त यतिसम्म भन्नु भएको छ कि यस सन्दर्भमा यो नै सबैभन्दा सही हदीस हो।)

३२- र हजरत अब्दुल्लाह बिन यजीद बिन आसिम रजिअल्लाहो अन्होको वजूको सन्दर्भमा वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो टाउकोको मसह गर्नु भयो दुवै हातलाई टाउकोको अगाडिदेखि पछाडि र पछाडिदेखि अगाडि गराएर”। (बुखारी, मुस्लिम)

र दुवैले अर्थात बुखारी र मुस्लिमले वर्णन गरेको अर्को हदीसका शब्द यसरी छन् कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले टाउकोको अधिल्लो भागबाट आरम्भ गर्नु भयो यहाँसम्म कि दुवै हातलाई टाउकोको पछिल्लो भागसम्म लैजानु भयो अनि त्यसलाई त्यस्तै अवस्थामा फर्काएर त्यस ठाउँसम्म ल्याउनु भयो जताबाट मसह आरम्भ गर्नु भएको थियो”।

३३- र हजरत अब्दुल्लाह बिन अमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वजूको सन्दर्भमा वर्णन छ कि: “अनि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो टाउकोको मसह गर्नु भयो, र उहाँले आफ्ना दुवै चोर औलालाई कानको प्वालमा हाल्नु भयो र दुवै औंठाद्वारा कानको बाहिरी भागको मसह गर्नु भयो”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही

{ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَاحِدَةً } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدَ وَأَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ وَالْتَّرْمِذِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِحٍ، بَلْ قَالَ التَّرْمِذِيُّ: إِنَّهُ أَصَحْ شَيْءٌ فِي الْبَابِ.

- ३२ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ عَاصِمٍ رَجُلِهِ - فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ - قَالَ: { وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَقَبْلَ بِيَدِيهِ وَأَدْبَرِهِ مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي لَفْظٍ: { بَدَا مُقَدَّمُ رَأْسِهِ، حَتَّىٰ دَهَبَ إِلَيْهِ مَا إِلَىٰ فَقَاهُ، ثُمَّ رَدَهُمَا إِلَىٰ الْمَكَانِ الَّذِي بَدَا مِنْهُ } .

- ३३ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ - قَالَ: { ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأَدْخَلَ إِصْبَاعَهِ السَّبَّا حَتَّىٰ فِي أُذْنِيهِ، وَمَسَحَ بِإِبَاهَامِيهِ ظَاهِرَ أُذْنِيهِ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيمَةَ .

भनेका छन् ।)

३४- र हजरत अबू हुएरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो निद्राबाट जागोस् (बिउँझोस्) त आफ्नो नाकलाई तीन चोटि स्वच्छ पारोस्, किनकि शैतान त्यसको नाकमा भएको हाँडमाथि बास गर्छ” । (बुखारी, मुस्लिम)

३५- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो निद्राबाट जागोस् (बिउँझोस्) त आफ्नो हातलाई पानीको भाँडामा तबसम्म नहालोस् जबसम्म त्यसलाई तीन पटक नधुलोस्, किनकि त्यसलाई यो थाहा हुँदैन कि त्यसको हातले रात्रि कता कता व्यतीत गरेको छ (अर्थात के कस्ता कुरालाई स्पर्श गरेको छ)” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

३६- र हजरत लकीत बिन सबुरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “वजू परिपूर्ण तरिकाले गर, र औलाहरूबीच खिलाल गर, र ब्रत नबसेको अवस्थामा नाकलाई बेस्सरी स्वच्छ पार” । (यस हदीसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन् ।) र अबू दाऊदको एउटा हदीसमा छ कि: “जब तिमी वजू गर त कुल्ला गर” ।

३७- र हजरत उसमान रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वजू गर्दाखेरि आफ्नो दाहीको खिलाल गर्थे” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले

٣٤ - وَعَنْ أَيِّ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا إِسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَبِّثْ ثَلَاثًا, فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْبِطُ عَلَى خَيْشُومِهِ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

٣٥ - وَعَنْهُ: { إِذَا إِسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَعْمِسُ يَدُهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَ يَدُهُ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ. وَهَذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ .

٣٦ - وَعَنْ لَقِيْطِ بْنِ صَبَرَةَ, رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَسْبَعْ الْوُضُوءَ, وَخَلَّ لِيَ بَيْنَ الْأَصَابِعِ, وَبَالْغُ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ, إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ, وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .
وَلَأِيِّ دَاؤَدِ فِي رِوَايَةِ { إِذَا تَوَضَّأَتْ فَمَضْمِضْ } .

٣٧ - وَعَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُخْلِلُ لِحِيَتَهُ فِي الْوُضُوءِ } أَخْرَجَهُ التَّرْمِذِيُّ, وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन् ।)

३८- र हजरत अब्दुल्लाह इन्हे जैद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम समक्ष दुई तिहाई मुद्द पानी पेश गरियो, (लगभग ६०० मि.लि. पानी) त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले धुलुको लागि हातलाई मल्न थाले । (यस हदीसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

३९- र उन्नेद्वारा वर्णित छ कि: “उनले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई कानको मसहको लागि त्यस बाहेक पानी लिदा हेरे जुन टाउकोको लागि लिएका थिए” । (यसलाई बैहकीले वर्णन गरेका छन् ।) र यो हदीस यसै सनदको साथ मुस्लिममा यसरी वर्णित छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले टाउकोको मसह त्यस पानी बाहेकको पानीद्वारा गर्नु भयो जुन उहाँको हातमा बचेको थियो” । (र यो नै सुरक्षित र सही छ)

४०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई यो भन्दै सुनेको छु कि: “प्रलयको दिन मेरा अनुयायीहरू यस्तो अवस्थामा आउने छन् कि वजूको निशान र प्रभावको कारण तिनका वजूका अंगहरू प्रकाशमान हुन्छन्, त जुन व्यक्ति आफ्नो प्रकाशमा अभिवृद्धि गर्न सक्छ त्यो अवश्य त्यसलाई गरोस्” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

४१- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे

- ३८ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِشُلْثَنٍ مُدْدَ، فَجَعَلَ يَدُلُكُ ذِرَاعِيهِ } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

- ३९ - وَعَنْهُ، { أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُ لِأُذْنِيهِ مَاءً خِلَافَ الْمَاءِ الَّذِي أَنْهَدَ لِرَأْسِهِ } أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ .

وَهُوَ عِنْدَ "مُسْلِمٍ" مِنْ هَذَا الْوَجْهِ بِلْفَظٍ: وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ بِمَاءٍ غَيْرَ فَضْلٍ يَدِيهِ، وَهُوَ الْمَحْفُوظُ .

- ४. - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: { إِنَّ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عُرَّا مُحَجَّلِينَ، مِنْ أَثْرِ الْأُوضُوعِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ عُرَتَهُ فَلِيُفْعَلْ. } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

- ४। - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُونُ فِي }

वसल्लमलाई चुता लगाउनुमा, र कपाल कोर्नुमा, र पवित्रता ग्रहण गर्नुमा, र समस्त कार्यहरूमा दायाँबाट आरम्भ गर्नु प्रिय थियो”। (बुखारी, मुस्लिम)

४२- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमी वजू गर त दाहिनाबाट आरम्भ गर”। (यसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन्।)

४३- र हजरत मुगीरह बिन शुअ्बा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले वजू गर्नु भयो त आफ्नो निधारको मसह गर्नु भयो, र आफ्नो पग्डी र मोजामाथि पनि मसह गर्नु भयो”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गर्नु भएको छ।)

४४- र हजरत जाविर बिन अब्दुल्लाह रजिअल्लाहो अन्हुमाले नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको हज्ज गर्ने तरिकालाई वर्णन गर्दा यो वर्णन गर्नुहुन्छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीहरू त्यसबाट आरम्भ गर जसबाट अल्लाहले आरम्भ गरेको छ”। (यस हदीसलाई नेसाईले यसरी नै आदेशवाचक शब्दद्वारा वर्णन गरेका छन्, तर यसलाई मुस्लिमले खबरवाचक शब्दद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

४५- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “जब नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वजू गर्थे त

تَنْعِلِهِ، وَتَرْجُلِهِ، وَطُهُورُهُ، وَفِي شَأْنِهِ كُلُّهُ . } مُتَقَّدٌ عَلَيْهِ .

٤٢- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { إِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَابدأوْ بِمِيَامِنْكُمْ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

٤٣- وَعَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةِ رضي الله عنه { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ، فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ، وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَالْحَقَّيْنِ . } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

٤٤- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - فِي صِفَةِ حَجَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ رضي الله عنه : { إِبْدَوُوا بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ } أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ، هَكَذَا بِلْفَظِ الْأَمْرِ وَهُوَ عِنْدَ مُسْلِمٍ بِلْفَظِ الْحَبَرِ .

٤٥- وَعَنْهُ قَالَ : { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَوَضَّأَ أَدَارَ الْمَاءَ عَلَى مِرْفَقَيْهِ . } أَخْرَجَهُ

आफ्नो दुवै कोइनोमाथि राम्ररी पानी बगाउँथे” । (यस हदीसलाई दारकुत्तीले जईफ सनदको साथ वर्णन गर्नु भएको छ ।)

४६- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “त्यस व्यक्तिको वजू हुँदैन जसले त्यसमा अल्लाहको नाम नपुकारोस्” । (यसलाई अहमद, अबू दाऊद र इब्ने माजाले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् । र तिर्मिजीले सईद बिन जैद र अबू सईदको माध्यमले यसरी नै वर्णन गरेका छन् । र इमाम अहमदको भनाई छ कि: यस सन्दर्भमा केही पनि प्रमाणित छैन ।)

४७- र हजरत तलहा बिन मुसरिफ आफ्नो बुवा र बाजेको माध्यमले वर्णन गर्दछन् कि: उनको बाजेको भनाई छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई स्वयम् हेरेको छु कि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम नाकमा पानी हाल्नुको लागि र कुल्ला गर्नुको लागि बेरला बेरलै पानीको प्रयोग गर्थे” । (अबू दाऊदले यस हदीसलाई जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

४८- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्हो वजू गर्ने तरिकालाई वर्णन गर्दै भन्नुहुन्छ कि: “अनि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले तीन पटक कुल्ला गर्नु भयो र नाकमा पानी हालेर त्यसलाई स्वच्छ पार्नु भयो, र कुल्ला गर्ने कार्य र नाक सफा गर्ने कार्य त्यसै हातले गर्थे जसबाट पानी लिन्थे (अर्थात एकै चुल्लु पानीले कुल्ला पनि गर्थे र नाकमा पानी पनि हालेर सफा पनि गर्थे)” । (

الدَّارُقْطَنِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

٤٦- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدَ، وَابْنُ مَاجْهٌ، بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ. وَلِلتَّرْمِذِيِّ: عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ. وَأَبِي سَعِيدِ الْخُوْفِيِّ . قَالَ أَحْمَدُ: لَا يَثْبُتُ فِيهِ شَيْءٌ .

٤٧- وَعَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْصِلُ بَيْنَ الْمَضْمَضَةِ وَالْإِسْتِنْشَاقِ. } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

٤٨- وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - فِي صِفَةِ الْوُضُوءِ - { ثُمَّ تَضْمَضَ كَلَّتِي وَاسْتَنْشَرَ ثَلَاثًا، يُضْمِضُ وَيَنْشُرُ مِنْ الْكَفِّ الَّذِي يَأْخُذُ مِنْهُ الْمَاءَ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ وَالنَّسَائِيُّ .

٤٩- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - فِي

यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका
छन् ।

४९- र हजरत अब्दुल्लाह विन जैद रजिअल्लाहो अन्हो वजू गर्ने तरिकालाई वर्णन गर्दै भन्नुहुन्छ कि: “अनि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले पानीमा हात हाल्नु भयो, अनि एउटै चुल्लु पानीले कुल्ला पनि गर्नु भयो र नाकमा पानी पनि हाल्नु भयो, र यसरी तीन चोटि गर्नु भयो” । (बुखारी, मुस्लिम)

५०- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा मान्छेलाई हेर्नु भयो जसको पाइलाको पछिल्लो भागमा नङ्ग जति आकारको ठाउँमा वजूको पानी परेको थिएन । त उहाँले भन्नु भयो: तिमी फर्केर जाऊ अनि राम्री र परिपूर्ण वजू गर” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन् ।)

५१- र उनैबाट वर्णित छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम एक मुद्रमा वजू गर्थे, र एक साअ¹ देखि पाँच मुद्रसम्म पानीमा स्नान गर्थे” । (बुखारी, मुस्लिम)

५२- र हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीमध्ये जुन कसैले पनि वजू गर्छ अनि पूर्णरूपले वजू गर्छ, अनि भन्छ: म गवाही दिन्छु कि अल्लाह बाहेक कोही सत्य पूजनीय छैन त्यो एकलै छ त्यसको कोही सहभागी छैन, र म गवाही दिन्छु कि मुहम्मद सल्लल्लाहो अलैहे

صِفَةُ الْوُضُوءِ - { ثُمَّ أَدْخَلَ صَلَوةً يَدُهُ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفٍّ وَاحِدَةٍ، يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثًا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

- ५. وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { رَأَى النَّبِيَّ صَلَوةً رَجُلًا، وَفِي قَدَمِهِ مِثْلُ الظُّفَرِ مُعْصِبُ الْمَاءِ. فَقَالَ: "إِذْجِعْ فَأَخْسِنْ وُضُوءَكَ" } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُد، وَالنَّسَائِيُّ .

- ५। وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَوةً يَتَوَضَّأُ بِالْمُدْدِ، وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

- ५२ وَعَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَوةً: { مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ، فَيُسْبِغُ الْوُضُوءَ، ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهُدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ } أَخْرَجَهُ

1 - शैख सफीउररहमानको भनाई अनुसार एक साथ लगभग २,५० कि. ग्रामको हुन्छ, तर अल्लामा मुहम्मद विन सालेह अल् उसैमीनको भनाई अनुसार एक साथ लगभग २,४० कि. ग्रामको हुन्छ । र एक साथमा चार मुद्र हुन्छ त यस कथन अनुसार एक मुद्र लगभग ५१० ग्रामको भयो । तर यस सन्दर्भमा विदहरूको भिन्न भिन्न उदागार वर्णित छ ।

वसल्लम त्यसको भक्त र सन्देष्टा हुन् । तत्यसको लागि स्वर्गका समस्त ढोकाहरू खोलिन्छन्” । (यसलाई मुस्लिम र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यति अभिवृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “हे अल्लाह मलाई प्रयाशिच्वत गर्नेहरू र पवित्रहरूमध्येको बनाइदेऊ” ।)

अध्याय: मोजामाथि मसह गर्नुको वर्णन

५३- हजरत मुगीरह बिन शुअ्बा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “म नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा थिएँ त जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वजू गर्न थाले त म भुकें ताकि उहाँको मोजालाई निकालूँ त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: यसलाई छाडिदेऊ किनकि मैले यसलाई पवित्रताको अवस्थामा लगाएको छु, अनि उहाँले दुवै मोजामाथि मसह गरे” । (बुखारी, मुस्लिम)

५४- र नेसाई बाहेक चारौले वर्णन गरेका छन् कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मोजाको माथिल्लो भाग र तल्लो भागलाई मसह गरे” । (तर यसको सनद जईफ छ ।)

५५- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “यदि धर्म मनीषमाथि निर्भर भएको भए मोजाको तल्लो भागलाई मसह गर्नु त्यसको माथिल्लो भागभन्दा उत्तम हुन्थ्यो, र मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई मोजाको माथिल्लो भागलाई मसहगर्दा हेरेको छु” । (यसलाई अबू दाऊदले विश्वासनीय सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

مُسْلِمٌ وَالْتَّرْمِذِيُّ، وَرَادٌ: { اللَّهُمَّ إِجْعَلْنِي مِنْ الْتَّوَابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنْ الْمُتَطَهِّرِينَ}.

بَابُ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَيْنِ

٥٣- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه قال: { كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَوَضَّأَ، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزَعَ خُفَيْهِ، فَقَالَ: "دَعْهُمَا، فَإِنِّي أَذْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتِيْنَ" فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

٥٤- وَلِلْأَرْبَعَةِ عَنْهُ إِلَّا النَّسَائِيَّ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ أَعْلَى الْخُفَيْنِ وَأَسْفَلَهُ } وَفِي إِسْنَادِه ضَعْفٌ .

٥٥- وَعَنْ عَلِيِّ رضي الله عنه قال: { لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفَيْنِ أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسُحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَيْهِ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤُدَ بِإِسْنَادِ حَسَنٍ .

٥٦- وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضي الله عنه
 قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَنْ لَا نَنْزِعَ حِفَافًا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِيَأْلِيهِنَّ، إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ، وَبَوْلٍ، وَنَوْمٍ } أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ، وَالشَّرْمِذِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ، وَابْنُ حُرْبَةَ وَصَحَّحَاهُ .

٥٧- وَعَنْ عَلَيٍّ بْنِ أَيِّ طَالِبٍ رضي الله عنه
 قَالَ: { جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِيَأْلِيهِنَّ لِلْمُسَافِرِ، وَيَوْمًا وَلِيَلَةً لِلْمُقِيمِ . يَعْنِي: فِي الْمَسْرِحِ عَلَى الْخُنَفَّيْنِ } أَخْرَجَهُ مُسْتَلِمٌ .

٥٨- وَعَنْ ثُوبَانَ رضي الله عنه قَالَ: { بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَمْسُحُوا عَلَى الْعَصَابِ - يَعْنِي: الْعَمَائِمَ - وَالْتَّسَاحِينِ - يَعْنِي: الْحِفَافَ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤِدَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

٥٩- وَعَنْ عُمَرَ - مَوْفُوقًا - وَعَنْ أَنَسِ

٥٦- र हजरत सफ्वान बिन अस्साल रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीलाई यो आदेश गर्थे कि जब हामी यात्रामा होओं त तीन दिन र तीन रात्री अआफ्ना मोजालाई ननिकालौ वीर्य पतन भएको अवस्था बाहेक, अपितु दिशा पिशाब गरे पश्चात र निद्रा पश्चात मोजा निकाल्नुको कुनै आवश्यकता छैन” । (यसलाई नेसाई इब्ने खुजैमा र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र शब्द तिर्मिजीका हुन्, र इमाम तिर्मिजी र इब्ने खुजैमाले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

٥٧- र हजरत अली इब्ने अबि तालिब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले यात्रुको लागि तीन दिन र तीन रात्री, र नगरबासीको लागि एक दिन र एक रात्री मसह गर्नुको लागि नर्धारित गरेका छन्” । (यस हदीसलाई इमाम मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

٥٨- र हजरत सौबान रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा लडाकु टुकडी (जत्था) पठाउनु भयो, र उनीहरूलाई यो आदेश गर्नु भयो कि उनीहरू आफ्ना असाइब अर्थात पग्डीहरूमाथि र तसाखीन अर्थात मोजाहरूमाथि मसह गरुन्” । (यसलाई अहमद र अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई हाकिमले सही भनेका छन् ।)

५९- र हजरत उमरद्वारा मौकूफन् र हजरत अनसद्वारा मरफ़अन् वर्णित छ कि: “तिमीमध्ये जसले पनि वजू गरेर मोजा लगायो त त्यो त्समाथि मसह गरोस् र त्यसमा नमाज पनि पढोस् र यदि चाहोस् त त त्यसलाई वीर्य पतन भएको अवस्था बाहेकको अवस्थामा ननिकालोस्”। (यसलाई दारकुत्ती र हाकिमले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही पनि भनेका छन्।)

६०- र हजरत अबू बकरह रजिअल्लाहो अन्हो नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको माध्यमले वर्णन गर्नुहुन्छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मसह गर्नुको लागि यात्रुलाई तीन दिन र तीन रात्री, र नगरबासीलाई एक दिन र एक रात्रीको अनुमति दिनु भएको छ, यस्तो अवस्थामा जबकि त्यसले मोजा पवित्रताको अवस्थामा लगाएको होस्”। (यस हदीसलाई दारकुत्तीले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन्।)

६१- र हजरत उबई बिन अम्मारह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि उनेले भने: “हे अल्लाहका रसूल के म आफ्नो दुवै मोजामाथि मसह गर्नुँ ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः हो, गर । त उनले भने: एक दिन ? त उहाँले भने: हो, त उनेले भने: र दुई दिन ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः हो, अनि उनले भने: र तीन दिन पनि ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः हो, र जति दिन तिमी चाह”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गर्नु भएको छ, र भन्नु

-مَرْفُوعًا- : { إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ وَلَبِسَ حُقْقِيهِ فَلِمْسَحٌ عَلَيْهِمَا، وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا، وَلَا يَخْلِعُهُمَا إِنْ شَاءَ إِلَّا مِنْ حَنَابَةٍ }
أَخْرَجَهُ الدَّارِقطْنِيُّ، وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ .

٦- وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّهُ رَجَسَ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةً أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ، وَلِلْمُقِيمِ يَوْمًا وَيَلَيَّةً، إِذَا تَطَهَّرَ فَلِبِسَ حُقْقِيهِ: أَنْ يَسْحَبَ عَلَيْهِمَا } أَخْرَجَهُ الدَّارِقطْنِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

٦١- وَعَنْ أَبِي بْنِ عِمَارَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْسَحْ عَلَى الْحُقْقِينِ؟ قَالَ: "نَعَمْ" قَالَ: يَوْمًا؟ قَالَ: "نَعَمْ"، قَالَ: وَيَوْمَيْنِ؟ قَالَ: "نَعَمْ، قَالَ: وَثَلَاثَةً؟ قَالَ: "نَعَمْ، وَمَا شِئْتَ أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَقَالَ: لَيْسَ بِالْقَوِيِّ } .

भएको छ कि: यो हदीस सशक्त छैन ।)

अध्यायः वजू भंग गर्ने कुराहरूको वर्णन

६२- हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमका साथीहरू उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवनकालमा यति वेरसम्म इशा नमाजको प्रतिक्षा गरिहन्थ्ये कि निद्राले उनीहरूको टाउको ढलिकहात्यो अनि त्यस्तै नमाज पढिहाल्ये र नौलो वजू गर्दैनथे” । (यसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र दारकुत्नीले सही भनेका छन् । र यसको मूल हदीस मुस्लिममा वर्णित छ ।)

६३- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “हजरत फातिमा बिन्ते अबिहुबैश नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा आइन् र भनिन्: हे अल्लाहका रसूल ! म यस्तो महिला हूँ जसलाई इस्तिहाजा (विरामीको रगत) निरंतरताले आउँछ, यसर्थ म पवित्र रहदैन त के म नमाजलाई त्यागिदिउँ ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: होइन, बरु यो त एउटा नसा (नसो) हो जुन फाटिन्छ, र यो रजस्वला होइन, यसर्थ जब तिमीलाई रजस्वला आओस् त नमाजलाई त्यागिदेउ, र जब त्यो समाप्त भइहालोस् त रगतलाई धोएर नमाज पढ्दैगर” । (बुखारी, मुस्लिम) र बुखारीमा छ कि: “अनि प्रत्येक नमाजको लागि वजू गर” । र मुस्लिमले यस कुरातिर संकेत गरेका छन् कि यस वाक्यलाई उनले जानेर वर्णन गरेका छैनन् ।

بَابُ نَوَاقِضِ الْوُضُوءِ

٦٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عَلَى عَهْدِهِ - يَنْتَظِرُونَ الْعِشَاءَ حَتَّى تَخْفَقَ رُؤُوسُهُمْ، ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّؤُنَ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤُدُ، وَصَحَّحَهُ الدَّارْقَطْنِيُّ وَأَصْلُهُ فِي مُسْلِمٍ .

٦٣- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي إِمْرَأَةٌ أُسْتَحْاضُ فَلَا أَطْهُرُ، أَفَأَدْعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: "لَا. إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَيْسَ بِحِيْضٍ، فَإِذَا أَقْبَلَتْ حِيْضَتِكَ فَدَعِيِ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَاغْسِلِي عَنْكِ الدَّمَ، ثُمَّ صَلِّي } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَلِلْبَخَارِيِّ: { ثُمَّ تَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ }. وَأَشَارَ مُسْلِمٌ إِلَى أَنَّهُ حَذَفَهَا عَمْدًا .

٦٤- وَعَنْ عَلَيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

٦٤- र हजरत अली इन्हे अबि तालिब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “ म यस्तो मान्छे हुँ जसलाई अत्याधिक मिजी (सहवासभन्दा अधि वा सवास्नीसित चुम्बन आदि गर्दा आउने सेतो पानी) आउँथ्यो त मैले हजरत मिकदादसित भनें कि: उनी यस सम्बन्धमा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोधुन्, अनि उनले यसबारे उहाँसित सोधे, त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भनेः यस्तो अवस्थामा वजू गर्नुपर्छ” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

٦٥- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो कुनै स्वास्नीलाई चुम्बन लिनु भयो, अनि नमाजको लागि नस्किनु भयो र वजू गर्नु भएन” । (यस हदीसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र बुखारीले यसलाई जईफ भनेका छन् ।)

٦٦- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो पेटमा केही महसूस गरोस् अनि त्यसलाई यो शंका भइहालोस् कि त्यसको पेटबाट केही निस्केको छ वा निस्के छैन, त त्यो मस्जिदबाट तबसम्म ननिस्कोस् जबसम्म कुनै प्रकारको आवाज नसुनोस् वा कुनै प्रकारको दुर्गन्ध नपाओस्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गर्नु भएको छ ।)

٦٧- र हजरत तलक बिन अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “एउटा मान्छेले भन्यो: मैले आफ्नो लिङ्गलाई स्पर्श गरें, वा त्यस

قال: { كُنْتُ رَجُلًا مَذَاءً، فَأَمْرْتُ الْمِقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ ؟ فَقَالَ: "فِيهِ الْوُضُوءُ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

٦٥- وَعَنْ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَبْلَ بَعْضِ نِسَائِهِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَضَعَّفَهُ الْبُخَارِيُّ .

٦٦- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ: { إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا، فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ: أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءًُ، أَمْ لَا ؟ فَلَا يَخْرُجُ حَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

٦٧- وَعَنْ طَلْقِ بْنِ عَلَيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ: { قَالَ رَجُلٌ: مَسَسْتُ ذَكْرِي أَوْ قَالَ الرَّجُلُ يَمْسِي ذَكْرَهُ فِي الصَّلَاةِ، أَعْلَاهُ

मान्धेले भन्योः यदि कसैले नमाजमा आफ्नो लिङ्गलाई स्पर्श गर्न्यो त के त्यसमाथि वजू गर्नु अनिवार्य छ ? त नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः अनिवार्य छैन, किनकि त्यो पनि तिम्रो शरीरका अंगहरूमध्येकै हो” । (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे हिब्बानले यसलाई सही पनि भनेका छन् । र इन्हुल मदिनीले भन्नु भएको छ कि: बुस्राको हदीसबाट यो हदीस उत्तम छ ।)

६८- र हजरत बुस्रा बिन सफ्वान रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः जसले आफ्नो लिङ्गलाई स्पर्श गरोस् त्यो वजू गरोस्” । (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजी एवं इन्हे हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन् । र बुखारीले भन्नु भएको छ कि: यो हदीस यस सन्दर्भमा सबैभन्दा सही छ ।)

६९- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः “जसलाई नमाजमा वान्ता आओस् वा नाकबाट रक्त आउन लागोस् वा पेटमा भएको कुनै कुरा मुँहबाट बाहिर आइहालोस् वा मिजी आइहालोस् त त्यसलाई नमाज छाडेर वजू गर्नु उचित छ, अनि जताबाट नमाजलाई छाडेको छ त्यतैबाट नमाजलाई पुनः आरम्भ गरोस् यस शर्तको साथ कि यसबीच कसैसित कुराकानी नगरेको होस्” । (यसलाई इन्हे माजाले वर्णन गरेका छन्, र अहमद आदिले यसलाई जईफ भनेका छन् ।)

७०- र हजरत जाबिर बिन समुरह

وُضُوءٍ ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا، إِنَّمَا هُوَ بَصْعَةٌ مِّنْكَ } أَخْرَجَهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ . وَقَالَ ابْنُ الْمَدِينِيِّ: هُوَ أَحْسَنُ مِنْ حَدِيثِ بُشْرَةً.

- ६८ - وَعَنْ بُشْرَةَ بْنِتِ صَفْوَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ مَسَ ذَكْرَهُ فَلِيَتَوَضَّأْ" } أَخْرَجَهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ . وَقَالَ الْبُخَارِيُّ: هُوَ أَصَحُّ شَيْءٍ فِي هَذَا الْبَابِ.

- ६९ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { مَنْ أَصَابَهُ قَيْءٌ أَوْ رُعَافٌ، أَوْ قَلْسٌ، أَوْ مَذْيٌ فَلِيَنْصِرِفْ فَلِيَتَوَضَّأْ، ثُمَّ لِيَبْرُغْ عَلَى صَلَاتِهِ، وَهُوَ فِي ذَلِكَ لَا يَتَكَلَّمُ } أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجِهٍ . وَضَعَفَهُ أَحْمَدُ وَغَيْرُهُ.

- ७. - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ { أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَوْضَأْ

रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “एउटा मान्छेले नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोध्यो कि के बाखाको मासु खाए पश्चात वजूको आवश्यकता पर्द्धर ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: यदि तिमी चाह त वजू गर, त त्यसले पुनः प्रश्न गर्न्यो कि ऊँटको मासु खाए पश्चात ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: हो, (त्यसलाई खाए पश्चात वजू गर्नुपर्द्ध) । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

७१- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जसले मृतक शवलाई स्नान गराओस् त्यो स्वयम् पनि स्नान गरोस्, र जसले त्यसलाई उठायो त्यो पनि वजू गरोस्” । (यसलाई अहमद, नेसाई र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजीले यस हदीसलाई विश्वासनीय पनि भनेका छन् । तर इमाम अहमदको भनाई छ कि: यस सन्दर्भमा कुनै पनि कुरा प्रमाणित छैन ।)

७२- र अब्दुल्लाह बिन अबि बक्र रहेमहुल्लाहको वर्णन छ कि: “जुन पत्र (निर्देशन) रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले अमर बिन हज्मको लागि लेखेर दिएका थिए त्यसभित्र थियो कि: पवित्र ग्रन्थ कुरआनलाई पवित्र मान्छे बाहेक कोही पनि स्पर्श नगरोस्” । (यसलाई इमाम मालिकले मुरसलन् (सहावीलाई वर्णन नगरिकन्) वर्णन गरेका छन्, र नेसाई एवं इब्ने हिब्बानले यसलाई मौसूलन् (सहावीलाई नामांकित गरेर) वर्णन गरेका छन्, र यो हदीस विकारयुक्त छ, अर्थात यसको सनदमा संदिग्दता छ ।)

مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ؟ قَالَ: إِنْ شِئْتَ قَالَ:
أَتَوْضَأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبْلِ؟ قَالَ: نَعَمْ {
أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

٧١ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ عَسَلَ مِيتًا فَلِيَعْتَسِلْ, وَمَنْ حَمَلَهُ فَلِيَتَوْضَأْ } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَالترِمْذِيُّ وَحَسَنَهُ .
وَقَالَ أَحْمَدُ: لَا يَصِحُّ فِي هَذَا الْبَابِ شَيْءٌ .

٧٢ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَحْمَهُ اللَّهُ; { أَنَّ فِي الْكِتَابِ الَّذِي كَتَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ: أَنْ لَا يَمْسَسَ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ } رَوَاهُ مَالِكُ مُرْسَلًا، وَوَصَّلَهُ النَّسَائِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَهُوَ مَعْلُولٌ .

٧٣ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَعَلَّقَهُ الْبُخَارِيُّ.

74 - وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ضَيْفِيهِ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ وَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ } أَخْرَجَهُ الدَّارِقُطْنِيُّ، وَلَيْسَهُ .

75 - وَعَنْ مُعَاوِيَةَ ضَيْفِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الْعَيْنُ وِكَاءُ السَّهِ، فَإِذَا نَامَتْ الْعَيْنَانِ إِسْتَطَلَقَ الْوِكَاءُ }. رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالطَّبرَانيُّ وَزَادَ { وَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ } . وَهَذِهِ الْزِيَادَةُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ عِنْدَ أَبِي دَاؤِدَ مِنْ حَدِيثِ عَلَيٍّ دُونَ قَوْلِهِ: { إِسْتَطَلَقَ الْوِكَاءُ } وَفِي كِلَا الْإِسْنَادَيْنِ ضَعْفٌ .

وَلَا يَدَعُ دَاؤِدَ أَيْضًا، عَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ مَرْفُوعًا: { إِنَّمَا الْوُضُوءُ عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعًا } وَفِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ أَيْضًا .

73- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम प्रत्येक अवस्थामा अल्लाहलाई स्मरण गर्थे” । (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र बुखारीले मुअल्लकन् अर्थात बिना सनद वर्णन गरेका छन् ।)

74- र हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हिजामत (विशेष तरिकाले शरीरबाट खुन निकाल्ने कार्य) गराउनु भयो, अनि बिना वजू बनाइकन् नमाज पढनु भयो” । (यस हदीसलाई दारकुत्तीले वर्णन गरेका छन्, र जईफ पनि भनेका छन् ।)

75- र हजरत मुआविया रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “आँखा गुप्ताङ्गको बन्धन हो, त जब दुवै आँखा निदाउँछन् त बन्धन फुक्का भइहाल्छ” । (यस हदीसलाई अहमद र तब्रानीले वर्णन गरेका छन्, र तब्रानीले यति वृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “र जुन व्यक्ति सुतोस् त्यो वजू गरोस्” । र यस हदीसमा यस वृद्धिको साथ अबू दाऊदले पनि वर्णन गरेका छन् हजरत अलीको माध्यमले तर त्यसमा “बन्धन फुक्का भइहाल्छ” वाक्य वर्णन गरेका छैनन्, र यी दुवै सनद कम्जोर छन् ।)

र अबू दाऊदले इब्ने अब्बासको माध्यमले मरफूअन् (जसको सनद रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसम्म पुगेको होस) वर्णन गरेका छन् कि: “वजू त्यस मान्छेमाथि छ

जुन लेटेर सुतेको होस्” । र यसको सनदमा पनि जुअफ (कम्जोरी) छ ।

७६- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “नमाजमा तिमीमध्ये कसैको पासमा शैतान आउँछ, अनि त्यसको गुप्ताङ्गमा फूँक मार्दछ र त्यसको मनमा यो संकोच हालिदिन्छ कि त्यसको वजू भंग भयो जबकि त्यसको वजू भंग भएको हुँदैन, त यदि कुनै मान्छे यस्तो अवस्थालाई हेरोस् त त्यो तबसम्म नमाजलाई भंग नगरोस् जबसम्म (हवा निस्कनुको) अवाज नसुनोस् वा त्यसको दुर्गन्ध नपाओस्” । (यस हदीसलाई बज्जारले वर्णन गरेका छन्, र मूल हदीस बुखारी मुस्लिममा अब्दुल्लाह बिन जैदको माध्यमले वर्णित छ । र यस्तै मुस्लिमले यसलाई अबू हुरैरहको माध्यमले पनि वर्णन गरेका छन् ।) र हाकिमले अबू सईदको माध्यमले मरफूअन् वर्णन गरेका छन् कि: “जब तिमीमध्ये कसैको पासमा शैतान आओस् अनि भनोस्: तिमी अपवित्र भयौ, त त्यसलाई चाहियो कि त्यो भनोस् कि: तिमीले असत्य भन्यौ” । र इब्ने हिब्बानले यस शब्दको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “अनि त्यो आफ्नो मनमा भनोस्” ।

अध्याय: दिशा पिशाब गर्ने तरिकाको वर्णन

७७- हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब शौचको लागि शौचालयमा प्रवेश गर्थे त आफ्नो औंठीलाई निकालिदिन्थे” । (यस हदीसलाई चारौले

-٧٦ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { يَأْتِي أَحَدُكُمُ الشَّيْطَانُ فِي صَلَاتِهِ، فَيَنْفُخُ فِي مَقْعَدِتِهِ فَيُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ أَحَدُهُ، وَلَمْ يُحْدِثْ، فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ فَلَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَحْدِثَ رِيحًا } أَخْرَجَهُ الْبَزَارُ. وَأَصْلُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ . وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ نَحْوُهُ.

وَلِلْحَاكِمِ. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَرْفُوعًا: { إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الشَّيْطَانُ، فَقَالَ: إِنَّكَ أَحَدُهُ، فَلَيْقُلُّ: كَذَبْتَ } . وَأَخْرَجَهُ أَبْنَ حِبَّانَ بِلْفُظِ: { فَلَيْقُلُّ فِي نَفْسِهِ } .

بَابُ قَضَاءِ الْحَاجَةِ

-٧٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَضَعَ خَاتَمَهُ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَهُوَ مَعْلُولٌ .

वर्णन गरेका छन्, र यो हदीस टिप्पणीबाट सुरक्षित छैन ।)

७८- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब शौचालयमा प्रवेश गर्थे त भन्यो: हे अल्लाह म तिम्रो शरण चाहन्छु दुष्ट शैतान र शैतानीबाट” । (यस हदीसलाई सातौंले वर्णन गरेका छन् ।)

७९- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब शौच गर्न जान्ये त म र म जस्तै एउटा बालक पानीको भाँडा र भाला लिएर उहाँको साथमा जान्ये, अनि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम त्यस पानीद्वारा इस्तिन्जा गर्थे” (अर्थात पिशाब गरे पश्चात त्यसै पानीबाट लिङ्गलाई धुल्दथे) । (बुखारी, मुस्लिम)

८०- र हजरत मुगीरह बिन शुअ्बा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मसित भन्नु भयो: पानीको भाँडा (लोटा) आफूसँगै लिएर आऊ, अनि उहाँले शौचको लागि यति टाढा जानु भयो कि मबाट अदृश्य भइहल्नु भयो, अनि आफ्नो आवश्यकता पूर्ण गर्नु भयो” । (बुखारी, मुस्लिम)

८१- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “दुई तिरस्कृत कुराबाट बाँच्दै रहनु: पहिलो सार्वजनिक बाटोमा शौच गर्नुबाट, र अर्को सार्वजनिक बस्ने रुखको छायाँमा शौच गर्नुबाट” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र अबू दाऊदले हजरत मुआजको माध्यमले “मवारिद” शब्दको वृद्धिको साथ वर्णन गर्नु

- ८८ - وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْجُبُثِ وَالْخَبَائِثِ } أَخْرَجَهُ السَّبْعَةُ .

- ८९ - وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ, فَأَحْمِلُ أَنَا وَغَلَامٌ نَّحْوِي إِدَاؤَةً مِنْ مَاءٍ وَعَنْزَةً, فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- ८. - وَعَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُبْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { قَالَ لِي التَّيُّنُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "خُذِ الْإِدَاؤَةَ". فَانْطَلَقَ حَتَّى تَوَارَى عَنِّي, فَقَضَى حَاجَتَهُ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- ८१ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { اتَّقُوا الْلَّا عِينَ: الَّذِي يَسْتَخْلِفُ فِي طَرِيقِ النَّاسِ, أَوْ فِي ظِلِّهِمْ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

زاد أبو داود، عن معاذ: { والموارد }
ولفظه: { اتّقوا الملاعن الشّلّاثة، البراز في

भएको छ । र उनले वर्णन गरेका शब्दहरू यी हुन्: “तीन तिरस्कृत कुराबाट बाँच्दै रहनुः पनघटमा, र सार्वजनिक बाटोमा, र सार्वजनिक बस्ने रुखको छायाँमा शौच गर्नुबाट” । र अहमदले इन्हे अब्बासको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “वा पानी जम्मा हुने ठाउँमा शौच गर्नुबाट” । तर यी दुवै हडीसमा जुअफ (कम्जोरी) छ । र तब्‌रानीले इन्हे उमरको माध्यमले जईफ सनदको साथ वर्णन गरेका छन् कि: फल आएको रुखमुनि र बगिरहेको सरितामा शौच गर्नु निषेधित छ ।

द२- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब दुई माञ्छे दिशा गरुन् त दुवै एकअर्काबाट परदा गरुन्, र दुवै यस अवस्थामा एकअर्कासित कुरा नगरुन्, किनकि अल्लाह यसबाट क्रोधित हुन्छ” । (यसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हुस्सकन एवं इन्हे कत्तानले यसलाई सही भनेका छन्, तर यो हडीस संदिग्द र विकारयुक्त छ ।)

द३- र हजरत अबू कतादा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीमध्ये कोही पनि पिशाब गर्दाखेरि आफ्नो लिङ्गलाई दायाँ हातले नसमातोस, र नत दिशा गरे पश्चात दायाँ हातले त्यसलाई स्वच्छ नै गरोस्, र नत पानी खाँदा भाँडामा स्वाँस नै फेरोस्” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

المَوَارِدُ، وَقَارِعَةُ الطَّرِيقِ، وَالظَّلٌّ}. وَلِأَحْمَدَ؛ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: {أَوْ نَفْعٌ مَاءٌ} وَفِيهِما ضَعْفٌ .

وَأَخْرَجَ الطَّبَرَانِيُّ النَّهْيَ عَنْ تَحْتِ الْأَشْجَارِ الْمُثْمِرَةِ، وَضَفَّةِ النَّهْرِ الْجَارِيِّ. مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ بِسْنَدٍ ضَعِيفٍ .

- ٨٢ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِذَا تَعَوَّطَ الرَّجُلُونَ فَلَيَتَوَارَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ، وَلَا يَتَحَدَّثَا}. فَإِنَّ اللَّهَ يَكْفُرُ عَلَى ذَلِكَ} رَوَاهُ أَحْمَدُ . وَصَحَّحَهُ ابْنُ السَّكَنِ، وَابْنُ الْقَطَانِ، وَهُوَ مَعْلُولٌ .

- ٨٣ - وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {لَا يُمْسِكُنَ أَحَدُكُمْ ذَكْرُهُ بِيَمِينِهِ، وَهُوَ يُبُولُ، وَلَا يَتَمَسَّخُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ} مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

- ٨٤ - وَعَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: {لَقَدْ

८४- र हजरत सलमान रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मनाही गरेका छन् कि हामी दिशा पशाब गर्दाखेरि किब्लातिर अनुहार गरौं, वा दायाँ हातले इस्तन्जा¹ गरौं, वा तीन ढुँगाभन्दा कमले इस्तन्जा गरौं, वा गोबर अथवा हड्डीद्वारा इस्तन्जा गरौं”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

८५- र सातौंले हजरत अबू अय्यूब रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छनु कि: “किब्लातिर अनुहार वा पिठ्युँ गरेर नत दिशा गर नत पिशाब फेर, बरु पूर्व वा पश्चिमतिरि गरेर दिशा पिशाब गर”।¹

८६- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जुन शौचको लागि आओस् त्यो परदा गरोस्”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्।)

८७- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब शौचबाट निस्कन्थे त भन्थे: “गुफरानका” अर्थात्” हे अल्लाह म तिम्रो कृपा एवं आवरण चाहन्छु। (यस हदीसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र अबू हातिम र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन्।)

نَهَا نَبِيُّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ, أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِالْيَمِينِ, أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِأَقْلَى مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ, أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِي بِرَجِيعٍ أَوْ عَظِيمٍ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

- ८५ - وَلِلْسَّبْعَةِ مِنْ حَدِيثِ أَبِي أَيُّوبَ تَعَالَى عَلَيْهِ السَّلَامُ { لَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ, وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَبُوا } .

- ८६ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا; أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { مَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلِيَسْتَرِّ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤُدَ.

- ८७ - وَعَنْهَا; { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْغَائِطِ قَالَ: "عُفْرَانَكَ" } أَخْرَجَهُ الْخَمْسَةُ. وَصَحَّحَهُ أَبُو حَاتِمٍ، وَالْحَاكِمُ .

- ८८ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ تَعَالَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: {

1 - इस्तन्जाको अर्थ हो: पानी वा माटो अथवा ढुँगाले गुप्ताङ्गलाई स्वच्छ र पवित्र पार्नु।

□ यो आदेश मदिनावासीहरूलाई दिइएको थियो किनकि उनीहरूको किब्ला दर्क्षणातिरि पर्दै।

८८- र हजरत इब्ने मसऊद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले शौचको इच्छा गर्नु भयो, त मलाई यो आदेश गर्नु भयो कि म तीन दुँगा ल्याऊँ, अनि मैले मात्र दुईवटा दुँगा पाएँ तेस्रो पाएन, त म एउटा गोबर (गाइको मल) लिएर आएँ, त उहाँले दुवै दुँगालाई लिए र गोबरलाई फालिदिए, र भने: यो अपवित्र वस्तु हो” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् । र अहमद एवं दारकुत्तीले यति अभिवृद्धि वर्णन गरेका छन् कि: “यस बाहेक अन्य केही ल्याऊँ” ।)

८९- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हड्डी र गोबरबाट इस्तिन्जा गर्नुवाट रोकेका छन्, र भनेका छन्: यी दुवै पवित्र गर्न सक्दैनन्” । (यस हदीसलाई दारकुत्तीले वर्णन गरेका छन् । र सही पनि भनेका छन् ।)

९०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भएको छ कि: “पिशावको छिंटबाट बच, किनकि चिहानका अधिकांश यातनाहरू यसैको कारण हुन्छ” । (यसलाई दारकुत्तीले वर्णन गरेका छन् । र हाकिमले यस हदीसलाई यसरी वर्णन गरेका छन् कि: “चिहानका अधिकांश यातनाहरू पिशावको कारणले हुन्छ” । र यसको सनद सही छ ।)

९१- र हजरत सुराका बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीलाई यो तालिम दिनु भएको छ कि: हामी शौचगर्दा

أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْغَائِطَ، فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيهِ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ، وَمَوْجِدًا ثَالِثًا. فَأَتَيْتُهُ بِرَوْثَةٍ. فَأَخَذَهُمَا وَأَلْقَى الرَّوْثَةَ، وَقَالَ: "هَذَا رِكْسٌ" { أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ . زَادَ أَحْمَدُ، وَالْدَّارْقُطْنِيُّ : { ائْتِنِي بِغَيْرِهَا } .

- ८९ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَهَى "أَنْ يُسْتَنْجِي بِعَظِيمٍ، أَوْ رَوْثٍ" وَقَالَ: "إِنَّهُمَا لَا يُطَهِّرَانِ" } رَوَاهُ الدَّارْقُطْنِيُّ وَصَحَّحَهُ .

- ९० - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ: فَالرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ: { إِسْتَنْزِهُوا مِنْ الْبَوْلِ، فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ } رَوَاهُ الدَّارْقُطْنِيُّ . وَلِلْحَاكِمِ: { أَكْثُرُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْ الْبَوْلِ } وَهُوَ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ .

- ९१ - وَعَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ: { عَلِمْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي الْخَلَاءِ: "أَنْ نَقْعُدَ عَلَى الْيُسْرَى، وَنَنْصِبَ الْيُمْنَى" }

देव्रे खुट्टामा भार गरेर बसौं, र दाहिनो खुट्टालाई ठाढो गरेर बसौं। (यसलाई बैहकीले जईफ सनदको साथ वर्णन गरेका छन्।)

९२- र ईसा बिन यजदाद आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही पनि पिशाब गरोस् त आफ्नो लिङ्गलाई तीन पटक भद्भकोस्”। (यसलाई इन्वे माजाले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्।)

९३- हजरत इन्वे अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले कुबाबासीहरूसित सोधे कि: अल्लाहले तिमीहरूको प्रशंसा गरेका छ यसको कारण के हो ? त उनीहरूले भने: हामी (इस्तन्जागर्दा) ढुँगा प्रयोग गरे पश्चात पानी पनि प्रयोग गच्छौं”। (यसलाई बज्जारले जईफ सनदको साथ वर्णन गरेका छन्। र मूल हदीस अबू दाऊद र तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र इन्वे खुजैमाले यस हदीसलाई अबू हुरैरहको माध्यमले सही भनेका छन् तर त्यसमा ढुँगाको वर्णन छैन।)

अध्याय: स्नान र ठूलो अपवित्रताको वर्णन

९४- हजरत अबू सईद खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “पानीको आवश्यकता (स्नान) पानीको निष्कासन (वीर्य पतन) पश्चात हुन्छ”। (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र यसको मूल हदीस बुखारीमा छ।)

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ .

٩٢- وَعَنْ عِيسَى بْنِ يَزْدَادَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ { إِذَا بَلَ أَحَدُكُمْ فَلِيُشْرِ ذَكْرَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ } رَوَاهُ أَبْنُ مَاجَهِ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ .

٩٣- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ { أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَأَلَ أَهْلَ قُبَاءَ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ يُتْنِي عَلَيْكُمْ، فَقَالُوا: إِنَّا نُتَبِّعُ الْحِجَارَةَ الْمَاءَ} رَوَاهُ الْبَيْزَارُ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ . وَأَصْلُهُ فِي أَبِي دَاؤَدَ، وَالْتَّرمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيمَةَ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ بِدُونِ ذِكْرِ الْحِجَارَةِ .

بَابُ الْغُسْلِ وَحُكْمِ الْجُنُبِ

رَبِيعُهُنَانُ رَمَضَانَ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ تَعَظِّيْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ . وَأَصْلُهُ فِي الْبُخَارِيِّ .

٩٥- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ

٩٥- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो स्त्रीको चारवटै अंगबीच बसोस् अनि परिश्रम अर्थात सम्भोग गरोस, त स्नान गर्नु अनिवार्य भयो” । (बुखारी, मुस्लिम । र मुस्लिमले यति वृद्धिले वर्णन गरेका छन् कि: “यद्यापि वीर्य स्खलन नहोस्” ।)

٩٦- र हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि उम्मे सुलैम जुनकि अबू तलहाकी पत्नी हुन् तिनले भनिन्: “हे अल्लाहका रसूल ! निःसन्देह अल्लाह सत्य भन्नुबाट लाज मान्दैन, त के महिलामाथि पनि स्नान अनिवार्य भइहाल्छ जब त्यसलाई स्वप्नदोष भएको होस् ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: हो, त्यो स्नान गरोस जब त्यसले पानी (वीर्य पतन भएको) हेरोस्” । (बुखारी, मुस्लिम)

٩٧- र हजरत अनस बिन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यस महिलाको बारेमा भन्नु भयो जसले निद्रामा त्यही हेरोस् जुन पुरुष हेर्दछ कि: त्यो पनि स्नान गरोस्” । (बुखारी, मुस्लिम । र मुस्लिमले यति अभिवृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “अनि उम्मे सुलैमले भनिन्: के यस्तो हुन्छ ? त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: हो, यदि यस्तो हुदैनथ्यो भने अनुरूपता कताबाट आउँछर ?” ।)

٩٨- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا جَلَسَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ, ثُمَّ جَهَدَهَا, فَقَدْ وَجَبَ الْعُسْلُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . زَادَ مُسْلِمٌ: "وَإِنْ لَمْ يُنْزِلْ " .

- ٩٦ - وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ; أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ - وَهِيَ امْرَأَةُ أَبِي طَلْحَةَ- قَالَتْ: { يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحِي مِنَ الْحَقِّ, فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ الْعُسْلُ إِذَا احْتَلَمْتُ؟ قَالَ: "نَعَمْ. إِذَا رَأَتِ الْمَاءَ" } الْحَدِيثُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

- ٩٧ - وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْمَرْأَةِ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ- قَالَ: "تَعْتَسِلُ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ . زَادَ مُسْلِمٌ: فَقَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ { وَهَلْ يَكُونُ هَذَا؟ قَالَ: "نَعَمْ فَمِنْ أَيْنَ يَكُونُ الشَّبَهُ؟" } .

- ٩٨ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَسِلُ مِنْ أَرْبَعٍ:

वसल्लम चार अवस्थामा अनिवार्यतया स्नान गर्थे: वीर्य पतनबाट, र जुमआको दिन, र हजामत गराए पश्चात, र मृतकलाई स्नान गराए पश्चात”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन्।)

१९९- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होले “हजरत सुमामा बिन उसालको इस्लाम लयाउने कथाको विवरणलाई वर्णन गर्दै भन्नुहन्छ कि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनलाई स्नान गर्ने आदेश गरे।” (यसलाई अब्दुर्रज्जाकले वर्णन गरेका छन् र यसको मूल हदीस बुखारी मुस्लिममा वर्णित छ।)

१००- र हजरत अबू सईद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जुमआको दिन प्रत्येक वीर्य पतनद्वारा अपवित्र भएका मान्छेहरूमाथि स्नान गर्नु अनिवार्य छ”। (यसलाई सातौंले वर्णन गरेका छन्।)

१०१- र हजरत समुरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले जुमआको दिन वजू गयो त्यसले उत्तम कार्य गयो, र जसले स्नान गयो त्यसले अति उत्कृष्ट कार्य गयो”। (यसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई विश्वासनीय भनेका छन्।)

१०२- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीहरूलाई कुरआनको पाठन गराउँथे जब उहाँ ठूलो अपवित्रताको अवस्थामा हुँदैनथे”। (यसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र यी शब्द तिर्मिजीका हुन् र

مِنْ الْجَنَابَةِ، وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَمِنْ الْحِجَامَةِ،
وَمِنْ غُسْلِ الْمَيِّتِ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ،
وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

- ٩٩ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ { فِي
قِصَّةِ ثُمَامَةَ بْنِ أُثَّالٍ، عِنْدَمَا أَسْلَمَ - وَأَمَرَهُ
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَعْتَسِلَ } رَوَاهُ عَبْدُ الرَّزَاقِ
وَأَصْلُهُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

- ١٠٠ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ { أَنَّ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { غُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى
كُلِّ مُحْتَلِمٍ } أَخْرَجَهُ السَّبَعَةُ .

- ١٠١ - وَعَنْ سَمْرَةَ { قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا
وَنِعْمَتْ، وَمَنْ إِغْتَسَلَ فَالْغُسْلُ أَفْضَلُ }
رَوَاهُ الْحَمْسَةُ، وَحَسَنَهُ التَّرْمِذِيُّ

- ١٠٢ - وَعَنْ عَلَيٍّ { قَالَ: { كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْرِئُنَا الْقُرْآنَ مَا لَمْ يَكُنْ
جُنُبًا } رَوَاهُ الْحَمْسَةُ، وَهَذَا لِفْظُ
الْتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

उनले यसलाई विश्वासनीय पनि भनेका छन्, र इन्हे हिब्बानले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

१०३- र हजरत अबू सईद खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो स्वास्नीसित सम्भोग गरोस् र पुनः सम्भोग गर्ने इच्छुक होस् त दुवै सम्भोगबीच एउटा वजू गरिहालोस्” । (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले यति वृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: “किनकि वजू सम्भोगमा स्फुर्ति ल्याउँछ” ।)

र चारौंले हजरत आइशाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् उनको भनाई छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम बिना पानीलाई स्पर्श गरिकन् अपवित्रताको अवस्थामा पनि सुत्दथे” । तर यो हदीस विकारयुक्त छ ।

१०४- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ठूलो अपवित्रताबाट स्नान गर्थे त पहिला आफ्नो दुवै हातलाई धुल्ये, अनि आफ्नो दायाँ हातले बायाँ हातमाथि पानी हाल्ये अनि त्यसबाट आफ्नो गुप्ताङ्गलाई धुल्ये, अनि पानी लिएर आफ्नो औलाहरूको माध्यमले पानीलाई कपालहरूका जरोसम्म पुऱ्याउँथे, अनि आफ्नो टाउकोमाथि तीन चोटि पानी हाल्ये, अनि आफ्नो पूर्ण शरीरमा पानी हाल्ये, अनि आफ्नो दुवै पाइलालाई पखाल्दथे” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

١٠٣- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ, ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وَضُوءًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ . زَادَ الْحَاكِمُ: { فَإِنَّهُ أَنْشَطٌ لِلْعَوْدِ } .

وَلِلْأَرْبَعَةِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنَامُ وَهُوَ جُنْبٌ, مِنْ غَيْرِ أَنْ يَمْسَ مَاءً } وَهُوَ مَعْلُولٌ .

١٠٤- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ الْجَنَابَةِ يَبْدِأُ فَيَغْسِلُ يَدِيهِ, ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شَمَائِلِهِ, فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ, ثُمَّ يَتَوَضَّأُ, ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ, فَيُدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أُصُولِ الشَّعْرِ, ثُمَّ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ, ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ حَسَدِهِ, ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ, وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

र बुखारी मुस्लिममा नै हजरत मैमूनाद्वारा वर्णित हदीस यस प्रकार छ कि: “अनि उहाँले आफ्नो गुप्ताङ्गमाथि पानी हाल्नु भयो र त्यसलाई देब्रे हातले धुल्नु भयो, अनि त्यस हातलाई धर्तीमा हान्नु भयो” । र अर्को हदीसमा छ कि: “अनि त्यसलाई माटोमा स्पर्श गराउनु भयो” । र यसै हदीसको अन्त्यमा छ कि: “अनि म रुमाल ल्याएँ त त्यसलाई फर्काइदिनु भयो” । र यसै हदीसमा छ कि: “र उहाँले आफ्नो हातले पानी हाल आरम्भ गर्नु भयो” ।

१९५- र हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “मैले भनें: हे अल्लाहका रसूल म यस्तो महिला हूँ जसका कपाल अत्याधिक सघन छन्, त के म वीर्य पतनद्वारा भएको अपवित्रताबाट स्नानगर्दा आफ्नो केशको जुडालाई खोलूँ? र अर्को हदीसमा छ कि र रजस्वलाको अपवित्रताबाट? त उहाँले भन्नु भयो: होइन, बरु तिमो लागि यति पर्याप्त हुन्छ कि तिमी आफ्नो टाउकोमाथि तीन चुल्लु पानी हालिदेऊ” । (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

१०६- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “म रजस्वलाद्वारा अपवित्र भएकी र वीर्य पतनद्वारा अपवित्र भएको मानिसको लागि मस्तिष्कमा प्रवेश गर्नुलाई वैध (हलाल) गर्दैन” । (यसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

१०७- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “ठूलो अपवित्रताबाट म र नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम एउटै भाँडाबाट स्नान गर्थे र हामीहरूको हात एक पछि अर्को त्यस

وَهُمَا فِي حَدِيثٍ مَّيْمُونَةَ: { ثُمَّ أَفْرَغَ عَلَى فَرْجِهِ، فَغَسَلَهُ بِشَمَائِلِهِ، ثُمَّ ضَرَبَ إِلَيْهَا الْأَرْضَ } وَفِي رِوَايَةٍ: { فَمَسَحَهَا بِالثُّرَابِ } وَفِي آخِرِهِ: { ثُمَّ أَتَيْتُهُ بِالْمِنْدِيلِ } فَرَدَّهُ، وَفِيهِ: { وَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدِهِ } .

١.٥- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشْدُ شَعْرَ رَأْسِي، أَفَنْفُضُهُ لِعُسْنِلِ الْجَنَابَةِ؟ وَفِي رِوَايَةٍ: وَالْحَيْضَةِ؟ فَقَالَ: "لَا، إِنَّمَا يَكْفِيَكِ أَنْ تَخْشِيَ عَلَى رَأْسِكِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

١.٦- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنِّي لَا أُحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنْبٍ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤِدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

١.٧- وَعَنْهَا قَالَتْ: { كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءِ وَاحِدٍ، تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ } مُتَّفَقٌ

भाँडामा प्रवेश गच्छ्यो” । (बुखारी, मुस्लिम । र इन्हे हिब्बानले यति वृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन् कि: हामी दुवैको हात मिलिहाल्यो ।)

१०८- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “प्रत्येक कपालमुनि अपवित्रता हुन्छ, यसर्थ कपाललाई राम्ररी धुल र शरीरलाई मलेर राम्ररी स्वच्छ पार” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् र यसलाई जईफ पनि भनेका छन् । र इमाम अहमदले हजरत आइशाको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन् तर त्यसको सनदमा एउटा अज्ञायात वर्णनकर्ता छ ।)

अध्यायः तयम्मुमको वर्णन

१०९- हजरत जाविर बिन अब्दुल्लाह रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “मलाई पाँच यस्ता कुराहरू प्रदान गरिएका छन् जुन ममन्दा पहिला कसैलाई प्रदान गरिएको थिएनः मेरो एक महिना जति दूरीमा भएको शत्रुको हृदयमा भय उत्पन्न गरेर सहायता गरिएको छ, र मेरो लागि पूर्ण धरतीलाई पवित्र र नमाज पढ्ने ठाउँ बनाइयो, त जुनसुकै मान्छेलाई जता पनि नमाजको समय आइलागोस् त्यो त्यतै नमाज पढिहालोस्” । अनि पूर्ण हदीसलाई वर्णन गर्नु भयो । र हजरत हुजैफाको हदीसमा छ जसलाई इमाम मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् कि: “हाम्रो लागि धरतीको माटोलाई पवित्र गरियो जब हामीलाई पानी

عَلَيْهِ . زَادَ ابْنُ حِبَّانَ: وَتَلْتَقِي .

- १.८ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: { إِنَّ تَحْتَ كُلِّ شَعْرٍ حَنَابَةً, فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ, وَانْقُوا الْبَشَرَ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ, وَالْتَّرْمِذِيُّ وَضَعَفَاهُ . وَلِأَحْمَدَ عَنْ عَائِشَةَ نَحْوُهُ, وَفِيهِ رَاوِ مَجْهُولٌ .

بَابُ التَّيْمِ

- १.९ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا; أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { أُعْطِيَتِي خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصْرٌ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ, وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا, فَإِيمَا رَجُلٌ أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ } وَذَكَرَ الْحَدِيثَ .

وَفِي حَدِيثِ حُذَيْفَةَ عِنْدَ مُسْلِمٍ: { وَجُعِلَتْ تُرْبَتُهَا لَنَا طَهُورًا, إِذَا لَمْ نَجِدْ الْمَاءَ } .

وَعَنْ عَلَيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عِنْدَ أَحْمَدَ: { وَجُعِلَ

उपलब्ध नहोस्” ।

र इमाम अहमदले हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “माटोलाई मेरो लागि पवित्रताकको माध्यम बनाइयो” ।

११०- र हजरत अम्मार बिन यासिर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मलाई कुनै कामले पठाउनु भयो, अनि मलाई स्वप्नदोष भयो (म अपवित्र भएँ), तर मलाई पानी मिलेन, त मैले माटोमा उस्तै लोटपोट गरें जसरी पशु गर्दै, अनि जब नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा आएँ त यस कुराको वर्णन गरें, त उहाँले भन्नु भयो: तिमो लागि यो नै पर्याप्त हुन्थ्यो कि तिमी यस्तो गच्छ्यो, अनि उहाँले आफ्नो दुवै हातलाई एक चोटि धरतीमाथि हाने, अनि बायाँ हातलाई दायाँमाथि मसह गरे र हत्केलीको बाहिरी भागलाई पनि र अनुहारलाई पनि” । (बुखारी, मुस्लिम, र शब्द मुस्लिमकै हुन् ।)

र बुखारीको एउटा हदीसमा छ कि: “उहाँले आफ्नो दुवै हत्केलीलाई धरतीमा हान्नु भयो, अनि दुवैलाई फूँक मारेर सफा गर्नु भयो, अनि दुवैद्वारा दुवै हत्केली र अनुहारको मसह गर्नु भयो” । (यस्तै तरिकाले पवित्रता ग्रहण गर्नुलाई तयम्मुम भनिन्छ) ।

१११- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तयम्मुम दुई पटक हान्नु हो, एक पटक अनुहारको लागि, र दोस्रो पटक हातको कोइनोसम्मको लागि” । (यस हदीसलाई दारकृतीले वर्णन गरेका

الْتُّرَابُ لِي طَهُورًا ॥

١١- وَعَنْ عَمَارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْحَبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغَ الدَّابَّةُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: "إِنَّمَا كَانَ يُكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدِيْكَ هَكَذَا" ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدِيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهِرٌ كَفَيْهِ وَوَجْهُهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .
وَفِي رِوَايَةِ لِلْبُخَارِيِّ: وَضَرَبَ بِكَفَيْهِ الْأَرْضَ، وَنَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَيْهِ .

١١- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { التَّيْمُومُ ضَرْبَتَانِ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ، وَضَرْبَةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ } رَوَاهُ الدَّارْقُطْنِيُّ، وَصَحَّحَ الْأَئْمَةُ وَفَهُ .

छन्, र यसलाई इमामहरूले मौकूफन् सही भनेका छन् ।)

११२- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “माटो मुसलमान मान्छेको वजू हो चाहे त्यसलाई दश वर्षसम्म पानी नमिलोस, अनि जब पानी उपलब्ध भइहालोस् त त्यसलाई चाहियो कि अल्लाहसित डरोस, र पानीलाई प्रयोग गरोस्” । (यसलाई बज्जारले वर्णन गरेका छन्, र कत्तानले सही भनेका छन्, तर दारकुत्तीले यसको मुरसल हुने कुरालाई सही भनेका छन् । र इमाम तिर्मिजीले अबू जरको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन् र त्यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

११३- र हजरत अबू सईद खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “दुई मान्छे यात्रामा निस्के, अनि नमाजको समय भयो, र उनीहरूको पासमा पानी थिएन, त दुवैले पवित्र माटोले तयम्मुम गरेर नमाज पढे, अनि नमाजको समयमै पानी पाए, त उनीमध्ये एउटाले वजू र नमाजलाई देहोच्यायो, (अर्थात वजू बनाएर पुनः नमाज पढ्यो) र अर्कोले दोहोच्याएन । अनि दुवै रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा आए, र यस घटनालाई वर्णन गरे, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यस मान्छेसित भन्तु भयो जसले नामज र वजू दोहोच्याएको थिएन: तिमीले सुन्नतलाई पायो, र तिमो नमाज पूर्ण भयो । र

112- وَعَنْ أَيِّ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الصَّعِيدُ وُضُوءُ الْمُسْلِمِ, وَإِنْ لَمْ يَجِدْ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ, فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيَتَقِ الَّهُ, وَلْيُمِسَّهُ بَشَرَتَهُ } رَوَاهُ الْبَيْزَارُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ الْقَطَّانِ، وَلَكِنْ صَوْبَ الدَّارَقُطْنِيُّ إِرْسَالَهُ وَلِلتَّرِمِذِيِّ: عَنْ أَيِّ ذَرْ نَحْوُهُ، وَصَحَّحَهُ .

113- وَعَنْ أَيِّ سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { خَرَجَ رَجُلًا فِي سَفَرٍ, فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ -وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءً- فَتَيَمَّمَ سَعِيدًا طَيْبًا، فَصَلَّى، ثُمَّ وَجَدَ الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ. فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ، وَلَمْ يُعِدْ الْآخَرُ، ثُمَّ أَتَيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: "أَصَبَّتِ السُّنَّةَ وَأَجْزَأْتَكَ صَلَاتِكَ" وَقَالَ لِلْآخَرِ: "لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ" } رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَالنَّسَائِيُّ .

अर्कोसित भन्नु भयोः तिमीलाई दुई पटक प्रतिफल मल्नेछ”। (यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन् ।)

११४- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमा अल्लाहको यस कथन “यदि तिमी विरामी छौं वा तिमी यात्रामा छौं” को बारेमा भन्नु हुन्छ कि: “यदि मान्छेलाई अल्लाहको मार्गमा घाउ लागोस् र त्यसै अवस्थामा त्यो अपवित्र भयो र स्नान गर्नुले त्यसलाई मृत्युको भय होस् भने त्यो तयम्मुम गरोस्”। (यसलाई दारकुत्तीले मौकूफन् वर्णन गरेका छन्, र बज्जारले मरफूअन् वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमा र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन् ।)

११५- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मेरो एउटा जोर्नी भाँच्यो, त मैले यसको बारेमा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोधें, त उहाँले मलाई यो आदेश गर्नु भयो कि म त्यसको पट्टी (पलास्टर) माथि मसह गर्नु”। (यसलाई इब्ने माजाले अति कम्जोर सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

११६- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्हुमा त्यस मान्छेको बारेमा वर्णन गरेका छन् जसलाई घाउ लागेको थियो, अनि त्यसले स्नान गरेर मरेको थियो कि: “त्यसलाई यो पर्याप्त हुन्थ्यो कि त्यो तयम्मुम गच्यो र त्यो आफ्नो घाउमाथि पट्टी बाँधेर त्यसमा मसह गच्यो, र अरु पूर्ण शरीरलाई पानीले धुल्यो”। (यसलाई अबू दाऊदले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्, र

114- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي قَوْلِهِ وَجْهَكَ ॥ وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ ॥ قَالَ: إِذَا كَانَتْ بِالرَّجُلِ الْجِرَاحَةُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْفُرُوحِ, فَيُجْنِبُ, فَيَحَافُ أَنْ يَمُوتَ إِنْ اغْتَسَلَ: تَيَمَّمَ ॥ رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ مَوْقُوفًا, وَرَفَعَهُ الْبَزَارُ, وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ, وَالْحَاكِمُ ॥

ككك- وَعَنْ عَلَيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَيَسَأَلُهُ قَالَ: { إِنْكَسَرَتْ إِحْدَى زِنْدَيَّ فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَنِي أَنْ أَمْسَحَ عَلَى الْجَبَائِرِ } رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ بِسَنَدٍ وَاهِ جِدًا ॥

116- { وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي الرَّجُلِ الَّذِي شُجَّ, فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ : إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ, وَيَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً, ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤُدَ بِسَنَدٍ فِيهِ ضَعْفٌ, وَفِيهِ اخْتِلَافٌ عَلَى رُوَايَتِهِ ॥

यसको सनदमा भएका वर्णनकर्ता (रावी) हरूको बारेमा मतभेद छ ।)

١٩٧- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “सुन्नतको तरिका त यो हो कि एक तयम्मुमद्वारा मात्र एक नमाज पढियोस्, अनि अर्को नमाजको लागि अर्को तयम्मुम गरियोस्” । (यसलाई दारकुत्तीले अति कम्जोर सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

अध्यायः रजस्वलाको वर्णन

١٩٨- हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “फातिमा बिन्ते अबि हुबैशलाई विरामीको रगत (इस्तेहाजा) आउदै रहन्थ्यो, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीसित भनेः निःसन्देह रजस्वलाको रगत कालो हुन्छ यसलेगर्दा त्यसलाई राम्ररी पहिचान गर्न सकिन्छ, यसर्थ जब रजस्वलाको रगत होस् त नमाज नपढनु, र यदि त्यस बाहेकको रगत होस् (विरामीको रगत होस्) त वजू गरेर नमाजको आयोजना गर्नु” । (यसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बान र हाकिमले सही भनेका छन्, र अबू हातिमले यसलाई मुनकर (सही हदीस विरुद्ध) भनेका छन् ।)

र हजरत असमाको माध्यमले अबू दाऊदले वर्णन गरेको एउटा हदीसमा छ: “त्यो एउटा टबमा (ठूलो थालीमा) बसोस्, अनि जब

١١٧ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { مِنْ السُّنْنَةِ أَنْ لَا يُصَلِّي الرَّجُلُ بِالْتَّيْمِ إِلَّا صَلَةً وَاحِدَةً, ثُمَّ يَتَيَمَّمُ لِلصَّلَاةِ الْأُخْرَى } رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِي بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ جِدًّا .

بَابُ الْحَيْضِ

١١٨ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { إِنَّ فَاطِمَةَ بْنَتَ أَبِي حُبَيْشٍ كَانَتْ تُسْتَحْاضُ, فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ دَمَ الْحَيْضِ دَمٌ أَسْوَدُ يُعْرَفُ, فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأْمِسِكِي مِنَ الصَّلَاةِ, فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي, وَصَلِّي" } رَوَاهُ أَبُو دَاؤِدَ, وَالنَّسَائِيُّ, وَصَحَّحَهُ ابْنُ حَبَّانَ, وَالْحَاكِمُ, وَاسْتَنْكَرَهُ أَبُو حَاتِمٍ .

وَفِي حَدِيثِ أَسْمَاءَ بْنِتِ عُمَيْسٍ عِنْدَ أَبِي دَاؤِدَ: { لِتَجْلِسْ فِي مِرْكَنٍ, فَإِذَا رَأَتْ صُفْرَةً فَوْقَ الْمَاءِ, فَلْتَعْتَسِلْ لِلظُّهْرِ وَالْعَصْرِ عُسْلًا وَاحِدًا, وَتَعْتَسِلْ لِلْمَغْرِبِ

पानीमाथि पहेलो रंगलाई हेरोस्, त जुहर र अस्स नमाजको लागि एउटा स्नान गरोस्, र मग्रिब र इशाको लागि एउटा स्नान गरोस्, र फज्ज नमाजको लागि एउटा छुट्टै स्नान गरोस्, र यसको बीचको नमाजको लागि मात्र वजू गर्दै गरोस्”।

١٩٩- र हजरत हमना बिन्ते जहश रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “म विरामीको रगतबाट असाधै पीडित रहन्थे, त म नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा यसबारे सोध्ने मनसायले आएँ, त उहाँले मन्तु भयोः यो रगत शैतानबाट हो, यसर्थ छ वा सात दिनलाई रजस्वला मान, अनि स्नान गर, त जब पवित्र भइहाल त २४ दिन वा २३ दिन व्रत बस र नमाजको आयोजना गर, र यो तिम्रो लागि पर्याप्त पनि छ, र यस्तै प्रत्येक महिनामा गर्दैगर जसरी कि समस्त महिलाहरू गर्दिन्। र यदि तिमीमा यो क्षमता छ कि तिमी जुहरलाई विलम्ब र असलाई अलि शिघ्र गर अनि दुवैको लागि एकै चोटि स्नान गरेर दुवैलाई एकै चोटि पढिहाल भने यसरी नै गर, र यस्तै मग्रिबलाई अलि विलम्ब र इशालाई अलि जल्दी गरी स्नान गरेर दुवैलाई एकै चोटि पढ, र यस्तै फज्जको लागि छुट्टै स्नान गरेर त्यसलाई पढ। अनि भन्तु भयोः र यो दुवै तरिकामध्ये मलाई प्रिय छ”। (यसलाई नेसाई बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई सही पनि भनेका छन्, र यसलाई इमाम बुखारीले विश्वासनीय भनेका छन्।)

وَالْعِشَاءُ غُسْلًا وَاحِدًا، وَتَعْتَسِلُ لِلْفَجْرِ
غُسْلًا، وَتَتَوَضَّأُ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ } .

١١٩- وَعَنْ حَمْنَةَ بْنِتِ جَحْشٍ قَالَتْ:
{ كُنْتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَبِيرَةً شَدِيدَةً،
فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُسْتَفْتِيَهُ، فَقَالَ: "إِنَّمَا
هِيَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَتَحَيَّضِي سِتَّةَ
أَيَّامٍ، أَوْ سَبْعَةَ، ثُمَّ اعْتَسِلِي، فَإِذَا
اسْتَنْقَاتِ فَصَلِّي أَرْبَعَةَ وَعِشْرِينَ، أَوْ
ثَلَاثَةَ وَعِشْرِينَ، وَصُومِي وَصَلِّي، فَإِنَّ
ذَلِكَ يُجزِئُكَ، وَكَذَلِكَ فَاعْفَعْلِي كَمَا تَحِيلُ
النِّسَاءُ، فَإِنْ قَوِيتِ عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي
الظُّهُرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ، ثُمَّ تَعْتَسِلِي حِينَ
تَطْهُرِينَ وَتُصَلِّيَنَ الظُّهُرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ
تُؤَخِّرِينَ الْمَعْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءَ، ثُمَّ
تَعْتَسِلِينَ وَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَائِينَ،
فَاعْفَعْلِي. وَتَعْتَسِلِينَ مَعَ الصُّبْحِ وَتُصَلِّيَنَ.
قَالَ: وَهُوَ أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ } رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ إِلَّا النِّسَاءُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ،

وَحَسَنَهُ الْبُخَارِيُّ .

١٢٠ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ { أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ شَكَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدَّمَ، فَقَالَ: "أُمْكِثْي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكِ حَيْضَتُكِ، ثُمَّ إِغْتَسِلِي" فَكَانَتْ تَعْتَسِلُ كُلَّ صَلَاةٍ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ: { وَتَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ } وَهِيَ لِأَيِّ دَاؤَدَ وَغَيْرِهِ مِنْ وَجْهِ آخَرَ .

١٢١ - وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كُنَّا لَا نَعْدُ الْكُدْرَةَ وَالصُّفَرَةَ بَعْدَ الطُّهْرِ شَيْئًا } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، وَأَبُو دَاؤَدَ وَاللَّفْظُ لَهُ .

١٢٢ - وَعَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِصْنَاعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

١٢٠- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “उम्मे हबीबा बिन्ते जहशले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित विरामीको रगतको बारेमा गुनासो गरिन्, त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो कि: जति दिन तिमीलाई रजस्वला आउँथ्यो त्यति दिन त्यसलाई रजस्वला गणना गरी नमाज आदिबाट रुकिरहनु, अनि स्नान गरेर सबैको आयोजना गर्नु । त यस पश्चात उम्मे हबीबा प्रत्येक नमाजको लागि स्नान गर्दथिइन्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र बुखारीको हदीसमा छ कि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले यो पनि भन्नु भयो कि: “र प्रत्येक नमाजको लागि वजू गर्दैरहनु” । र यसरी नै अबू दाऊद र अन्य विद्हरूले अर्को सनदद्वारा वर्णन गरेका छन् ।

١٢١- र हजरत उम्मे अतीया रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रजस्वलाबाट पवित्र भए पश्चात पहेलो र मैलो रंगको आउने पानीलाई हामी कुनै महत्व दिदैनथ्यौ” । (यस हदीसलाई बुखारी, र अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र शब्द अबू दाऊदका हुन् ।)

١٢٢- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “यहूदीहरूकी महिलाहरूलाई जब रजस्वला आउन लाग्दथ्यो त उनीहरू उनीसँग खानपान गर्दैनथे, त नवी

सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः
तिमीहरू रजस्वलामा भएकी महिलासँग सबै
गर सम्भोग बाहेक”। (यस हदीसलाई
मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

१२३- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको
वर्णन छ कि: “मलाई रसूल सल्लल्लाहो
अलैहे वसल्लम लंगोट लगाउने आदेश गर्थे,
अनि मसित सम्भोग गर्थे यस्तो अवस्थामा
कि म रजस्वलामा हुन्ये”। (बुखारी, मुस्लिम)

१२४- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो
अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो
अलैहे वसल्लमले त्यस मान्देको बारेमा भन्नु
भयो जुन आफ्नो स्वास्नीसित त्यसको
रजस्वलाको अवस्थामा सम्भोग गर्दछ कि:
“त्यो एक दिनार वा आधा दिनार दान
गरोस्”। (यसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्,
र यसलाई हाकिम एवं इब्नुल कत्तानले सही
भनेका छन्, तर उनी दुवै बाहेकका
विद्हरूले यसको मौकूफ हुने कुरालाई सही
भनेका छन्।)

१२५- र हजरत अबू सर्इद खुदरी
रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल
सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “के
यो सत्य होइन कि जब महिला रजस्वलाको
अवस्थामा हुन्छे त नत नमाज पढ्छे नत
व्रत नै बस्छे ?”। (बुखारी, मुस्लिम)

१२६- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो
अन्हाको वर्णन छ कि: “जब हामी सरफ
नामक स्थानमा पुगें त मलाई रजस्वला
आयो, त मसित नबी सल्लल्लाहो अलैहे

١٢٣ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنِي
فَأَتَزِرُّ، فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ } مُتَّفَقٌ
عَلَيْهِ.

١٢٤ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الَّذِي يَأْتِي
إِمْرَأَتُهُ وَهِيَ حَائِضٌ - قَالَ: { يَتَصَدَّقُ
بِدِينَارٍ، أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ } رَوَاهُ الْحَمْسَةُ،
وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ وَابْنُ الْقَطَّانِ، وَرَجَحَ
غَيْرُهُمَا وَقُفَّهُ.

١٢٥ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ
تُصَلِّ وَمَمْ تَصُمْ؟ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ فِي
حَدِيثٍ .

١٢٦ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
قَالَتْ: { لَمَّا جِئْنَا سَرِفَ حِضْثُ، فَقَالَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِفْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُ، غَيْرُ
أَنْ لَا تَطْوِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهِيرِي" }

वसल्लमले भन्तु भयोः ती समस्त कार्यहरू गर जुन हाजीहरू गर्द्धन्, तर बैतुल्लाहको तवाफ तबसम्म नगर्नु जबसम्म रजस्वलाबाट पवित्र नभइहाल्नु”। (बुखारी, मुस्लिम, र यो एउटा लामो हदीसको टुक्रा हो ।)

१२७- र हजरत मुआज रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोधें कि जब श्रीमतीलाई रजस्वला आइरहेको होस् त त्यसको श्रीमानको लागि त्यसबाट के के जायज हुन्छ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयोः लुंगीमुनि भएको अंग बाहेक समस्त हलाल छ”। (यसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र जईफ पनि भनेका छन् ।)

१२८- र हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवनकालमा सुत्केरीमा भएकी महिलाहरू चालिस दिन अपवित्र रहन्थिइन्”। (यस हदीसलाई नेसाई बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द अबू दाऊदका हुन् ।)

र अर्को हदीसमा यसरी वर्णित छ कि: “र उनीहरूलाई नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले सुत्केरीमा छुटेको नमाजको कजा गर्ने आदेश दिएनन्”। र यस हदीसलाई हाकिमले सही भनेका छन् ।

مُتَّفِقُ عَلَيْهِ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ.

- ۱۲۷ - وَعَنْ مُعاذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَحْلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ امْرَأَتِهِ، وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: "مَا فَوْقَ الْإِزَارِ" } رَوَاهُ أَبُو دَاؤُدَ وَضَعَفَهُ .

- ۱۲۸ - وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كَانَتِ النُّفَسَاءُ تَقْعُدُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ نِفَاسِهَا أَرْبَعِينَ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النِّسَائِيُّ، وَاللَّفْظُ لِأَبِي دَاؤُدَ .

وَفِي لَفْظٍ لَهُ: { وَمَمْ يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَضَاءِ صَلَاةِ النِّفَاسِ } وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

٢-كتاب الصلاة

باب المؤاقيت

२-नमाजको बारेमा वर्णन

अध्यायः नमाजका समयहरूको वर्णन

१२९- हजरत अब्दुल्लाह बिन अमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जुहर नमाजको समय हुन्छ जब सूर्य ढलिक हालोस् र मान्छेको छायाँ त्यसैको आकार भै भइहालोस् यहाँसम्म कि अस्रको समय नआइहालोस्, र अस्रको समय (जुहरको समय समाप्त भए पश्चात आरम्भ हुन्छ,) र सूर्यको रंग पहेलो नहुन्जेल रहन्छ, र मगरिबको समय (सूर्य अस्ताए पश्चात आरम्भ हुन्छ) र आकाशको पश्चिमी क्षीतिजमा हुने लाली समाप्त नहुन्जेल रहन्छ, र इशाको समय (त्यो लाली समाप्त भए पश्चात आरम्भ हुन्छ) र मध्य रात्रीसम्म रहन्छ, र फज्रको समय उषाकालदेखि अर्थात विहानको पहिलो किरण निस्के पश्चात आरम्भ हुन्छ र सूर्यउदयसम्म रहन्छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।) र मुस्लिमले नै अस्रको समयको बारेमा हजरत बुरदहको माध्यमले अर्को हदीस वर्णन गरेका छन् जसमा छ कि: “जब सूर्य एकदम स्वच्छ र सफा होस्”। र अबू मूसाको हदीसमा छ कि: “जब सूर्य उच्च होस्”।

१३०- र हजरत अबू बरजह अल् अस्लमी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले अस्रको नमाज यस्तो समयमा पढनुहुन्थ्यो कि हामीमध्ये कोही पनि मदिनाको अन्तिम छोरसम्म पुन

١٢٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنَّ نَبِيًّا اللَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: { وَقْتُ الظُّهُرِ إِذَا زَالَ الشَّمْسُ، وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرْ الْعَصْرُ، وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرَ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغْبُ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيلِ الْأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعْ الشَّمْسُ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلَهُ مِنْ حَدِيثِ بُرَيْدَةَ فِي الْعَصْرِ: { وَالشَّمْسُ بَيْضَاءٌ نَّفِيَّةٌ } . وَمِنْ حَدِيثِ أَبِي مُوسَى: { وَالشَّمْسُ مُرْفَعَةٌ } .

١٣٠- وَعَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ، وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤْخَرَ مِنْ الْعِشَاءِ، وَكَانَ يَكْرُهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا

सक्ष्यो यस्तो अवस्थामा कि सूर्य स्वच्छ र चम्पिकलो नै रहन्थ्यो, र उहाँले इशा नमाजलाई विलम्बले पढनुलाई मन पराउँथे, र त्यस अघि सुल्नुलाई र त्यसपछि कुराकानी गर्नुलाई मन पराउँदैनथे, र फज्रको नमाज यस्तो समयमा पढिसकेका हुन्थे जब मान्छे आफूछेउ बसेको मान्छेलाई चिन्न सक्ष्यो, र यस फज्र नमाजमा उहाँ साठीदेखि सय श्लोकको पाठन गर्थे”। (बुखारी, मुस्लिम) र दुवैले अर्थात बुखारी र मुस्लिमले हजरत जाबिरको माध्यमले यो हदीस पनि वर्णन गरेका छन् कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम इशा नमाजलाई कहिले जल्दी त कहिले विलम्बले पढथे, अर्थात जब मानिसहरू चाडै भेला भइहाल्ये त जल्दी पढिहाल्ये, र जब विलम्बले आउँथे त विलम्ब गरेर पढथे, र फज्र नमाजलाई अङ्घारोमा नै पढथे”।

र मुस्लिमले हजरत अबू मूसाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँले फज्र नमाजलाई पौ फाटे पश्चात (उषाकालमा) आरम्भ गर्थे यस्तो अवस्थामा कि मान्छेहरू एकआर्कालाई पहिचान गर्न सक्दैनथे”।
१३१- र हजरत राफेअ बिन खदीज रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामी नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा मगिरबको नमाज पढथे अनि हामीमध्ये कोही पनि नमाज पढेर फर्के पश्चात पनि आफ्नो वाणको गिरने ठाउँलाई हेर्न सक्ष्यो”। (बुखारी, मुस्लिम)

१३२- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एक दिन इशा नमाजमा यति

وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا، وَكَانَ يُنْفَتَلُ مِنْ صَلَاةِ
 الْعَدَاءِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيسَهُ، وَيَقْرَأُ
 بِالسَّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَعِنْهُمَا مِنْ حَدِيثِ جَابِرٍ: {
 وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا: إِذَا رَأَهُمْ
 إِجْتَمَعُوا عَجَّلَ، وَإِذَا رَأَهُمْ أَبْطَثُوا أَخْرَ،
 وَالصُّبْحَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهَا بِغَلَسٍ }
 وَلِمُسْلِمٍ مِنْ حَدِيثِ أَبِي مُوسَى: {
 فَأَقَامَ الْفَجْرَ حِينَ إِنْشَقَ الْفَجْرُ، وَالنَّاسُ
 لَا يَكَادُ يَعْرِفُ بَعْضَهُمْ بَعْضًا }.

— ۱۳۱ — وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: {
 كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيُصِرُّ مَوَاقِعَ نَبِيِّهِ }
 مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

— ۱۳۲ — وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
 قَالَتْ: { أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ
 بِالْعِشَاءِ، حَتَّىٰ ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ، ثُمَّ
 خَرَجَ، فَصَلَّى، وَقَالَ: إِنَّهُ لَوَقْتُهَا لَوْلَا أَنْ

विलम्ब गर्नु भयो कि रात्रीको पहिलो पहर (प्रहर) को अधिकांश भाग गुज्रिसक्यो, अनि उहाँ नमाजको लागि आउनु भयो र नमाज पढनु भयो, र भन्नु भयो: यो नै यसको उचित समय हो यदि मेरो अनुयायीहरूलाई कष्टकर नहोस् । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

१३३- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब गर्मी आफ्नो चर्मसीमामा होस् त नमाजलाई विलम्बगरेर शीतल भए पश्चात पढ, किनकि अत्याधिक गर्मी नर्कको तातोपनाबाट हो” । (बुखारी, मुस्लिम)

१३४- र हजरत राफेअ बिन खदीज रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “फज्रको नमाज प्रातः स्पष्ट भए पश्चात पढ, किनकि यो तिमीहरूको प्रतिफलमा अभिवृद्धि गरिदिन्छ” । (यसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र तिमिजी एवं इन्हे हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन् ।)

१३५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले सूर्य उदय हुनुभन्दा अघि नै फज्रको एउटा रक्अत पायो त त्यसले फज्र नमाज पायो, र जसले सूर्य अस्त हुनुभन्दा अघि नै अस्त्रको एक रक्अत पायो त्यसले अस्त्रको नमाज पाइहाल्यो” । (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमले हजरत आइशाको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन् र “रक्अत”को

أَشْقَى عَلَى أُمَّتِي" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

١٣٣ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا اسْتَدَ الْحَرْ فَأَبْرُدُوا بِالصَّلَاةِ, فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ مُتَّسِقٌ عَلَيْهِ .

١٣٤ - وَعَنْ رَافِعٍ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَصِحُّوا بِالصُّبْحِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِأُجُورِكُمْ } رَوَاهُ الْحَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التَّرمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ

١٣٥ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصُّبْحِ رُكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الصُّبْحَ, وَمَنْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنْ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ } مُتَّسِقٌ عَلَيْهِ .

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عَائِشَةَ نَحْوُهُ, وَقَالَ: "سَجْدَةً" بَدَلَ "رُكْعَةً". ثُمَّ قَالَ: وَالسَّجْدَةُ إِنَّمَا هِيَ الرُّكْعَةُ .

ठाउँमा “ढोग” भनेका छन् । अनि भनेका छन् कि: र सजिदा (ढोग) एउटा रक्खत नै हो ।

१३६- र हजरत अबू सईद खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुनें उहाँले भन्नु भयो कि: “फञ्ज (नमाज) पश्चात कुनै नमाज छैन यहाँसम्म कि सूर्य उदय भइहालोस्, र अस्त्र (नमाज) पश्चात कुनै नमाज छैन यहाँसम्म कि सूर्य अस्त्र भइहालोस्” । (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमका शब्द यसरी छन् कि: “फञ्ज नमाज पश्चात कुनै नमाज छैन” ।

र मुस्लिमले नै हजरत उक्बा बिन आमिरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “तीन समयमा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीलाई नमाज पढनुबाट र मृतकलाई दफ्नाउनुबाट रोकेका छन्: त्यस समय जब सूर्य निस्क्रहेको होस् यहाँसम्म कि त्यो उदय भएर अलि माथि भइहालोस्, र मध्य दिनको समय जब सूर्य आकाशको बीचौंबीच हुन्छ यहाँसम्म कि त्यो ढल्कोस्, र त्यस समय जब सूर्य अस्ताइरहेको होस्” । र दोस्रो हुकुम अर्थात मध्य दिनको समय नमाज नपढनुको हुकुमलाई इमाम शाफ़ीले हजरत अबू हुरैरहको हदीसबाट लिनु भएको छ, जसको सनद जईफ छ । र त्यसमा यति वृद्धि पनि गरेका छन्: “जुमाको दिन बाहेक” । र यस्तै हदीसलाई अबू दाऊदले हजरत कतादा रजिअल्लाहो अन्होको

١٣٦ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْحُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: { لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ.
وَلَفْظُ مُسْلِمٍ: { لَا صَلَاةَ بَعْدَ صَلَاةَ الْفَجْرِ } .

وَلَهُ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ: { ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَا نَهَا أَنْ نُصَلِّي فِيهِنَّ، وَأَنْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانًا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَةً حَتَّى تَرْفَعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَضَيِّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ } . وَالْحُكْمُ الثَّالِثُ عِنْ "الشَّافِعِيِّ" مِنْ: حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ بِسَنَدِ ضَعِيفٍ. وَزَادَ: { إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ } . وَكَذَا لِأَبِي دَاؤِدَ: عَنْ أَبِي فَتَادَةَ تَحْوُهُ .

١٣٧ - وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

१३७- र हजरत जुबैर विन मुहम्मद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैह वसल्लमले भन्नु भयो: “हे अब्दे मनाफका सन्तानहरू ! बैतुल्लाहको परिक्रमा (तवाफ) गर्ने मान्छेलाई परिक्रमा गर्नुबाट मनाही नगर्नु, नत यसमा कुनै समय नमाज पढनुबाट नै रोक्नु चाहे दिन होस् वा रात्रि” । (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजी र इन्हिन्वानले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

१३८- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैह वसल्लमले भन्नु भयो: “शफकको अर्थ हो लाली” । (यसलाई दारकुत्नीले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमाले यसको मौकूफ हुने कुरालाई सही भनेका छन् ।)

१३९- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैह वसल्लमले भन्नु भयो: “फज्र (प्रातःकाल) दुई प्रकारको हुन्छ: एउटामा व्रतलुको लागि भोजन गर्नु हराम हुन्छ, र नमाज पढनु जायज हुन्छ, र अर्कोमा नमाज पढनु हराम हुन्छ तर भोजन गर्नु हलाल हुन्छ” । (यसलाई इब्ने खुजैमा र हाकिमले वर्णन गरेका छन्, र सही पनि भनेका छन् ।)

र हाकिमले हजरत जाबिर रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले यसै जस्तो हदीस वर्णन

قال: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { يَا بَنِي عَبْدٍ مَنَافٍ, لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى أَئِمَّةُ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ .

- १३८ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { الشَّفَقُ الْحُمْرَةُ } رَوَاهُ الدَّارَقْطَنِيُّ وَصَحَّحَ ابْنُ حُزَيْمَةَ وَغَيْرُهُ وَقَفَةُ .

- १३९ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الْفَجْرُ فَجْرٌ يُحِرِّمُ الْطَّعَامَ وَتَحْلُّ فِيهِ الصَّلَاةُ، وَفَجْرٌ تَحْرُمُ فِيهِ الصَّلَاةُ - أَيْ: صَلَاةُ الصُّبْحِ - وَيَحْلُّ فِيهِ الطَّعَامُ } رَوَاهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ، وَالْحَاكِمُ، وَصَحَّحَاهُ .

وَالْحَاكِمُ فِي حَدِيثِ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَزَادَ فِي الَّذِي يُحِرِّمُ الْطَّعَامَ: { إِنَّهُ يَذْهَبُ مُسْتَطِيلًا فِي الْأَفْقِ } وَفِي الْآخِرِ:

गरेका छन् कि: जुन प्रातःकालमा खाना हराम हुन्छ त्यसमा “पव यस प्रकार भाटेको हुन्छ कि आकाशको किनारामा धनुष भैं फैलिएको हुन्छ” । र हदीसको अन्त्यमा यो पनि छ कि: “मानो ब्वाँसोको पुच्छर होस्” ।

१४०- र हजरत इब्ने मसऊद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नमाजलाई त्यसको निर्धारित समयमा पढ्नु सबैभन्दा सर्वोत्कृष्ट कार्य हो” । (यसलाई तिर्मिजी र हाकिमले वर्णन गरेका छन्, र सही पनि भनेका छन् । र यसको मूल हदीस बुखारी र मुस्लिममा छ ।)

१४१- र हजरत अबू महजूरा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “प्रथम समयमा नमाजलाई आयोजित गर्नुले अल्लाहको प्रसन्नतालाई अनिवार्य गर्दै, र माध्य समयमा अल्लाहको दयालाई अनिवार्य गर्दै, र अन्तिम समयमा पढ्नुले अल्लाहको क्षमालाई अनिवार्य गर्दै” । (यसलाई दारकुत्तीले अत्यन्तै जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

र तिर्मिजीले इब्ने उमरको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन् मध्य समयलाई वर्णन नगरिकन्, र यो पनि अत्यन्त जईफ छ ।

१४२- र हजरत अब्दुल्लाह बिन उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “फञ्च नमाज पश्चात दुई ढोग (सुन्नत) बाहेक कुनै नमाज छैन” । (यसलाई नेसाई

{ إِنَّهُ كَذَنِبُ السَّرْحَانِ }.

١٤٠- وَعَنْ أَبْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الصَّلَاةُ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا } رَوَاهُ التَّرمِذِيُّ، وَالْحَاكِمُ. وَصَحَّحَاهُ. وَأَصْلُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ .

١٤١- وَعَنْ أَبِي مَحْدُورَةَ رضي الله عنه أنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { أَوَّلُ الْوَقْتِ رِضْوَانُ اللَّهِ، وَأَوْسَطُهُ رَحْمَةُ اللَّهِ؛ وَآخِرُهُ عَفْوُ اللَّهِ } أَخْرَجَهُ الدَّارِقُطْنِيُّ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ جِدًا . وللتَّرمِذِيِّ مِنْ حَدِيثِ أَبْنِ عُمَرَ نَحْوُهُ، دُونَ الْأَوْسَطِ، وَهُوَ ضَعِيفٌ أَيْضًا.

١٤٢- وَعَنْ أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْفَجْرِ إِلَّا سَجَدَتَيْنِ } أَخْرَجَهُ الْحَمْسَةُ، إِلَّا النَّسَائِيُّ .

बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन् ।)

र अब्दुर्रज्जाकको हदीसमा छ कि: “फज्ज उदय भए पश्चात् फज्जका दुई रक्खत बाहेक कुनै नमाज छैन” । र यस्तै प्रकारको हदीस दारकुत्तीले हजरत इब्ने अमर बिन आसको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

१४३- हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले अस्सको नमाज पढेर मेरो कोठामा प्रवेश गर्नु भयो, अनि दुई रक्खत नमाज पढनु भयो, त मैले यस नमाजको बारेमा प्रश्न गरें त उहाँले भन्नु भयो: जुहर पश्चात्तको दुई रक्खत व्यस्तताको कारण पढन सकेको थिएन यसर्थ त्यसलाई अहिले पढेको छु, त मैले सोधोः के हामीहरू पनि त्यसको कजा गराँ यदि हामीबाट पनि त्यो छुटोस् ? त उहाँले भन्नु भयो: पर्दैन” । (यसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन् ।) र अबू दाऊदले पनि हजरत आइशाको माध्यमले यसै अर्थलाई बोध गर्ने हदीस वर्णन गरेका छन् ।)

अध्यायः अजानको वर्णन

१४४- हजरत अब्दुल्लाह बिन जैद बिन अब्दे रब्बिही रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “सपनामा मलाई एउटा व्यक्ति भेट्यो जसले मसित भन्यो तिमी भन: अल्लाहु अक्बर, अल्लाहु अक्बर (अर्थात् अल्लाह महान छ, अल्लाह महान छ), अनि पूर्ण अजानलाई वर्णन गर्यो जसमध्ये अल्लाहु अक्बरलाई

وَفِي رِوَايَةِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ: { لَا صَلَاةَ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَّا رَكَعَيْنِ الْفَجْرِ } .
وَمِثْلُهُ لِلِّدَارِقُطْنِيِّ عَنْ ابْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ .

١٤٣ - وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ بَيْتِي، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: "شُغِلْتُ عَنْ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظَّهَرِ، فَصَلَّيْتُهُمَا آلَانَ" ، قُلْتُ: أَفَنَقْضِيهِمَا إِذَا فَاتَتْنَا؟ قَالَ: "لَا" } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ. وَلَأَيْدِي دَاؤَدَ عَنْ عَائِشَةَ بِعْنَاهُ .

بَابُ الْأَذَانِ

١٤٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّيِّهِ قَالَ: { طَافَ بِي - وَأَنَا نَائِمٌ - رَجُلٌ } فَقَالَ: تَقُولُ: "اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَذَكَرَ الْأَذَانَ - بِتَرْبِيعِ التَّكْبِيرِ بِعِيرٍ تَرْجِيعٍ، وَالإِقَامَةِ فُرَادَى، إِلَّا قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ - قَالَ: فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ

चार पटक भन्यो बिना तरजीअ[□] र इकामतलाई एक एक पटक भन्यो कदकामतिस्सलात बाहेक, र यसलाई दुई चोटि भन्यो । त वर्णनकर्ता भन्छन् कि जब बिहान भयो त म रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा आएर (सबै वर्णन गरे) त उहाँले भन्नु भयोः यो सत्य सपना थियो ...” पूर्ण हदीससम्म । (यसलाई अहमद र अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजी एवं इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन् ।) र इमाम अहमदले यस कथाको अन्त्यमा हजरत बिलालको अजानमा यस अभिवृद्धिलाई पनि वर्णन गरेका छन्: “अस्सलातु खैरूम् मिनन्नौम” अर्थात नमाज निद्राभन्दा उत्तम छ ।

र इब्ने खुजैमाले हजरत अनसको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “सुन्नत यो हो कि जब फज्रको अजानमा मुवज्जिन (अजान दिने मान्छे) हैया अलल् फलाह भनोस् त त्यो भनोस्: अस्सलातु खैरूम् मिनन्नौम” ।

१४५- र हजरत महजूरा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनलाई अजान सिकाउनु भयो, त त्यसमा तरजीअलाई पनि वर्णन गर्नु भयो” । तर यसको आरम्भमा मात्र दुई पटक तक्बरीलाई वर्णन गर्नु भयो । (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् । र पाँचौले पनि यसलाई वर्णन गरेका छन् तर अल्लाहु अक्बरलाई चार चार पटक वर्णन गरेका

رسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٌّ... } الْحَدِيثُ أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤِدُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حُزَيْمَةَ .
وَزَادَ أَحْمَدُ فِي آخِرِهِ قِصَّةً قَوْلٍ بِلَالٍ فِي أَذَانِ الْفَجْرِ: { الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ } .

وَلَابْنِ حُزَيْمَةَ: عَنْ أَنَّسٍ قَالَ: { مِنْ السُّنْنَةِ إِذَا قَالَ الْمُؤْذِنُ فِي الْفَجْرِ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ, قَالَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ } .

١٤٥- عَنْ أَبِي مَحْدُورَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِمَهُ الْأَذَانَ, فَذَكَرَ فِيهِ التَّرْجِيعَ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ. وَلَكِنْ ذِكْرُ التَّكْبِيرِ فِي أَوَّلِهِ مَرَّتَيْنِ فَقَطْ. وَرَوَاهُ الْخَمْسَةُ فَذَكَرُوهُ مُرَبَّعًا .

١٤٦- وَعَنْ أَنَّسِ بْنِ مَالِكٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { أُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ, وَيُوَتِرَ

[□] तरजीअको अर्थ हो कि: अशहदु अन् लाइलाहा इलल्लाहलाई पहिला मसिनो स्वरमा अनि दूसो स्वरमा दुई पटक भनियोस् ।

छन् ।)

१४६- र हजरत अनस विन मालिक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हजरत बिलाललाई यो आदेश गरियो कि अजानका शब्दहरूलाई दुई दुई गरी भनुन्, र इकामतलाई एक एक गरी भनुन् कदमातिस्सलात बाहेक” । (बुखारी, मुस्लिम, तर इमाम मुस्लिमले कदमातिस्सलातलाई भिन्न तरिकाले भन्ने कुरालाई वर्णन गरेका छैनन् । र नेसाईले वर्णन गरेका छन् कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले बिलाललाई आदेश गरे” ।)

१४७- र हजरत अबू जुहैफा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले हजरत बिलाललाई अजान भन्दा हेरें कि उहाँ आफ्नो अनुहारलाई यता उता गर्दैरहन्थ्ये, र त्यस समय उहाँका दुवै चोर औला कानको प्वालमा हुन्थ्यो” । (यसलाई अहमद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् र तिर्मिजीले सही पनि भनेका छन् ।)

र इब्ने माजामा छ कि: उनले आफ्नो दुवै औलालाई आफ्नो दुवै कानमा हाले । र अबू दाऊदमा छ कि: “जब हैया अलस्सलातसम्म पुगे त उनले आफ्नो गर्दनलाई दायाँ बायाँ घुमाउन थाले, तर आफू घुमेनन्” । र मूल हदीस बुखारी मुस्लिममा वर्णित छ ।

१४८- र हजरत अबू महजूरा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई उनको स्वर राम्रो लाग्यो, अनि उहाँले उनलाई अजान सिकाए” । (यसलाई इब्ने खुजैमाले वर्णन गरेका छन् ।)

الْإِقَامَةَ، إِلَّا الْإِقَامَةَ، يَعْنِي قَوْلُهُ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ } مُتَقْقِعٌ عَلَيْهِ، وَمَمْ يَذْكُرُ مُسْلِمٌ إِلَاسْتِشْنَاءَ . وَلِلنَّسَائِيِّ: { أَمْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَا لَا {

١٤٧ - وَعَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { رَأَيْتُ بِلَا لَا يُؤْذِنُ وَاتَّبَعْ فَاهُ، هَاهُنَا وَهَاهُنَا، وَإِصْبَعَاهُ فِي أَذْنَيْهِ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتَّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ.

وَلَا بْنِ مَاجَهْ: وَجَعَلَ إِصْبَعِيهِ فِي أَذْنَيْهِ. وَلَا بْنِ دَاؤِدَ: { لَوْيَ عَنْقَهُ، لَمَّا بَلَغَ "حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ" يَمِينًا وَشَمَالًا وَمَ يَسْتَدِرُ } . وَأَصْلُهُ فِي الصَّحِيحَيْنِ.

١٤٨ - وَعَنْ أَبِي مُحْذُورَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْجَبَهُ صَوْتُهُ، فَعَلَمَهُ الْأَذَانَ } رَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ .

١٤٩ - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِيدَيْنِ، غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ، بِغَيْرِ أَذَانٍ

وَلَا إِقَامَةٍ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَنَحْوُهُ فِي الْمُتَّفِقِ: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، وَغَيْرُهُ .

١٥٠- وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ فِي الْحَدِيثِ
الطَّوِيلِ، { فِي نَوْمِهِمْ عَنِ الصَّلَاةِ - ثُمَّ
أَذَنَ بِالْأُلُّ، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا
كَانَ يَصْنَعُ كُلَّ يَوْمٍ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلَهُ عَنْ جَابِرٍ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى
الْمُزَدِّلَةَ فَصَلَّى إِلَيْهَا الْمَعْرِبَ وَالْعِشَاءَ،
بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ } . وَلَهُ عَنْ ابْنِ
عُمَرَ: { جَمِيعَ بَيْنِ الْمَعْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِإِقَامَةٍ
وَاحِدَةٍ } . زَادَ أَبُو دَاؤِدَ: { لِكُلِّ صَلَاةٍ
وَفِي رِوَايَةِ لَهُ: { وَلَمْ يُنَادِ فِي وَاحِدَةٍ
مِنْهُمَا } .

١٥١- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ، وَعَائِشَةَ قَالَا:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ بِلَالاً يُؤَذِّنُ
بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرُبُوا حَتَّى يُنَادِي ابْنُ أَمِّ
مَكْتُومٍ" ، وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى لَا يُنَادِي،

١٤٩- र हजरत जाविर बिन समरह रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा कैयौं पटक दुवै ईदको नमाज बिना अजान र इकामत पढेको छु” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र यस्तै हदीसलाई दुवैले अर्थात बुखारी र मुस्लिमले इब्ने अब्बासको माध्यमले वर्णन गरेका छन्, र यी दुवै बाहेक अन्य विद्हरूले पनि यस हदीसलाई वर्णन गरेका छन् ।

١٤٩- र हजरत अबू कतादाले आफूहरूले नमाजबाट सुतेको घटनालाई वर्णन गर्दै एउटा लामो हदीसमा वर्णन गर्दछन् कि: “अनि बिलालले अजान भने, अनि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यस्तै नमाज पढाउनु भयो जसरी दिनहुँ नमाज पढाउँथे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र उनैद्वारा हजरत जाविरको माध्यमले वर्णित छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम मुज्दलिफा पुगे त मग्रिब र इशा नमाजलाई एक अजान र दुई इकामतले पढे” । र उनैले इब्ने उमरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँले मग्रिब र इशालाई जम्मा गरेर एक अजान र दर्द इकामतद्वारा पढे” । र यसमा अबू दाऊदले यति वृद्धि गरेका छन् कि: “प्रत्येक नमाजको लागि” । अबू दाऊदको अर्को हदीसमा छ: “दुवै नमाजमध्ये एउटामा अजान भनिएन” ।

١٤٩- र हजरत इब्ने उमर र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो:

“हजरत बिलाल रात्रीमा नै अजान भन्छन्, त तिमीहरू तबसम्म खाउ पिऊ जबसम्म कि इन्हे उम्मे मकतूम अजान नभनुन्”, र इन्हे उम्मे मकतूम अन्धो मान्छे थिए उनी तबसम्म अजान भन्दैनथे जबसम्म यो भनिदैनयो कि विहान भयो विहान भयो । (बुखारी, मुस्लिम)

र यसको अन्तमा वर्णकर्ताद्वारा केही मिसाइएको छ ।

١٥٢- र हजरत इन्हे उमरको वर्णन छ कि: “बिलालले फज्रभन्दा अघि नै अजान भने, त नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उहाँलाई पुनः अजान दिने आदेश गरे, त उनले भन्नु भयो: ध्यान देउ, निःसन्देह भक्तलाई निद्रा आइलागेको थियो” । (यसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई जईफ पनि भनेका छन् ।)

١٥٣- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमी अजान सुन त त्यस्तै भन जसरी मुवज्जन (अजान भन्ने मान्छे) भनिरहेको छ” । (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारीले यसलाई हजरत मुआवियाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

र मुस्लिमले इन्हे उमरको माध्यमले वर्णन गर्नु भएको छ मुवज्जनले भनेको जवाफमा शब्दश: उस्तै भन्नुको श्रेष्ठताबारे जसरी मुवज्जन भन्छ, हैया अलस्सलात र हैया अलल् फलाह बाहेक, र यसको उत्तरमा भनोसः “ला हौला वला कूवता इल्ला

حَتَّى يُقَالَ لَهُ: أَصْبَحْتَ، أَصْبَحْتَ { مُتَفَقُ عَلَيْهِ .

وَفِي آخِرِهِ إِدْرَاجٌ .

١٥٢- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ: { إِنْ بِلَالًا أَذَنَ قَبْلَ الْفَجْرِ, فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَرْجِعَ, فَيَنَادِي: "أَلَا إِنَّ الْعَبْدَ نَامَ" } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَضَعَفَهُ .

١٥٣- وَعَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ, فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤْذِنُ } مُتَفَقُ عَلَيْهِ .

وَلِلْبُخَارِيِّ: عَنْ مُعَاوِيَةَ .

وَلِمُسْلِمٍ: { عَنْ عُمَرَ فِي فَضْلِ الْقُوْلِ كَمَا يَقُولُ الْمُؤْذِنُ كَلِمَةً كَلِمَةً, سِوَى الْحُمْرَاتَيْنِ, فَيَقُولُ: "لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ" } .

١٥٤- وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ

बिल्लाह” ।

१५४- र हजरत उसमान बनि अबुल् आस रजिअल्लाहो अन्हो वर्णन गर्नुहुन्छ कि: “उनले भने: हे अल्लाहका रसूल मलाई मेरो समुदायको इमाम नयिक्त गरिबक्सनुस, त उहाँले भने: तिमी उनीहरूको इमाम भयौ, यसर्थ उनीहरूमध्ये कम्जोर र दुर्वलहरूको रियायत गर्दै रहनु, र यस्तो मुवज्जिन नियुक्त गर्नु जुन अजान भन्नुमा कुनै पारिश्रमिक नलेओस् ।” (यस हदीसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई विश्वासनीय भनेका छन्, हाकिमले यसलाई सही भनेका छन् ।)

१५५- र मालिक बिन हुवैरिस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीसित भन्नु भयो: “र जब नमाजको समय भइहालोस् त तिमीमध्ये एउटाले अजान भनोस्...” पूर्ण हदीससम्म । (यस हदीसलाई सातौंले वर्णन गरेका छन् ।)

१५६- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हजरत बिलालसित भने: “जब तिमी अजान भन त रुकि रुकि भन, र जब इकामत भन त जल्दी जल्दी भन, र अजान एवं इकामतबीच यति अन्तराल गर कि भोजन गर्ने मान्छे भोजन गरेर सम्पन्न गरिहालोस्...” पूर्ण हदीससम्म । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र जईफ पनि भनेका छन् ।)

र इमाम तिर्मिजीले नै हजरत अबू हुरैरहको माध्यमले वर्णन गर्नुहुन्छ कि नवी

رَبِّنَا { أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِجْعَلْنِي إِمَامًا قَوْمِي . قَالَ: ”أَنْتَ إِمَامُهُمْ، وَاقْتَدِ بِأَصْعَفِهِمْ، وَاتَّخِذْ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذْ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا } أَخْرَجَهُ الْحَمْسَةُ، وَحَسَنَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

155- وَعَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَبِّنَا قَالَ : فَالَّذِي نَبَّأَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { وَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ أَخْرَجَهُ السَّبَعَةُ .

156- وَعَنْ جَابِرٍ رَبِّنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِيْلَالِ: { إِذَا أَذَنْتَ فَتَرَسَّلْ، وَإِذَا أَقْمَتَ فَاحْدُرْ، وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْأَكِلُ مِنْ أَكْلِهِ } أَخْرَجَهُ . رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ وَضَعَفَهُ

وَلَهُ : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَبِّنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لَا يُؤَذِّنُ إِلَّا مُتَوَضِّئٌ } وَضَعَفَهُ أَيْضًا.

فَالْحَدِيثُ ضَعِيفٌ مَرْفُوعًا وَمَوْقُوفًا .

सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “अजान मात्र वजू बनाएको मान्छे नै भनोस्” । (तर यसलाई पनि जईफ भनेका छन् ।)

यसर्थ यो हदीस मौकूफन् र मरफूअन् दुवै सूत्रले जईफ छ ।)

र यिनैले हजरत जियाद इब्नुल् हारिस रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गर्छन् कि जियादको वर्णन छ कि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जुन व्यक्तिले अजान भनोस् त्यसैले इकामत पनि भनोस्” । (र यसलाई पनि जईफ भनेका छन् ।)

र अबू दाऊदले हजरत अब्दुल्लाह बिन जैदको हदीसमा वर्णन गर्नुहुन्छ कि उनले भने: मैले अजानलाई सपनामा हेरें त मेरो यो मनोकामना थियो कि मलाई मुवज्जिन नियुक्त गरियोस्, तर मलाई रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आदेश गर्नु भयो कि: “तिमी इकामत भन्दैगर” । (र यस हदीसमा पनि कम्जोरी छ ।)

१५७- हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “मुवज्जिन अजान भन्नुको अधिक हकदार छ, र इमाम इकामतको अधिक हकदार छ” । (यस हदीसलाई इब्ने अदीले वर्णन गर्नु भएको छ, र जईफ पनि भन्नु भएको छ ।)

र इमाम बैहकीले यस्तै हदीस हजरत अलीको माध्यमले उनैको कथनलाई वर्णन गरेका छन् ।

१५८- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “अजान र इकामतबीच गरिएको याचना अस्वीकार्य हुदैन” । (यस हदीसलाई नेसाईले वर्णन

وَلَهُ: عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { وَمَنْ أَذْنَ فَهُوَ يُقْبِلُ } وَضَعَفَهُ أَيْضًا .

وَلَأَيِّ دَاؤْدَ: فِي حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ قَالَ: أَنَا رَأَيْتُهُ - يَعْنِي: الْأَذَانَ - وَأَنَا كُنْتُ أُرِيدُهُ . قَالَ: "فَأَقِمْ أَنْتَ وَفِيهِ ضَعْفٌ أَيْضًا .

- ١٥٧ - وَعَنْ أَبِي هَرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الْمُؤْذِنُ أَمْلَكُ بِالْأَذَانِ، وَالْإِمَامُ أَمْلَكُ بِالْإِقَامَةِ } رَوَاهُ ابْنُ عَدِيٍّ وَضَعَفَهُ .

وَلِلْبَيْهَقِيِّ نَحْوُهُ : عَنْ عَلِيٍّ مِنْ قَوْلِهِ .
- ١٥٨ - وَعَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا يُرِدُ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

- ١٥٩ - وَعَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { مَنْ قَالَ حِينَ

गरेका छन्, र इब्ने खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन् ।)

१५९- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जसले अजान सुने पश्चात भन्यो: हे यस परिपूर्ण याचना र पुकार एवं आयोजित हुनेवाला नमाजको स्वामी, मुहम्मद (सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम) लाई वसीला र श्रेष्ठता प्रदान गर, र त्यो प्रशंसनीय स्थान प्रदान गर जसको वाचा गरेका छौ, त प्रलयको दिन त्यसको लागि मेरो सिफारिश अनिवार्य भयो” । (यस हदीसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन् ।)

अध्यायः नमाजका शर्तहरूको वर्णन

१६०- हजरत अली बिन तलक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब नमाजको अवस्थामा कसैको गुप्ताङ्गबाट हवा निस्कोस, त त्यो नमाज त्यागेर गई वजू गरोस, अनि पुनः नमाज पढोस्” । (यस हदीसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन् ।)

१६१- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “रजस्वला आउन लागेको (व्यस्क) महिलाद्वारा बिना छुन्नी लगाइकन् पढिएको नमाजलाई अल्लाह कबूल गर्दैनन्” । (यस हदीसलाई नेसाई

يَسْمَعُ النِّدَاءُ : اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ
النَّاتِمَةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّداً
الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا
الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ
الْقِيَامَةِ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ .

بَابُ شُرُوطِ الصَّلَاةِ

١٦٠- عَنْ عَلَيٍّ بْنِ طَلْقٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا فَسَأَ أَحَدُكُمْ
فِي الصَّلَاةِ فَلِينِصَرِفْ، وَلِيَتَوَضَّأْ، وَلِيُعِدْ
الصَّلَاةَ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
جِبَانَ .

١٦١- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا،
عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لَا يَقْبِلُ اللَّهُ صَلَاةَ
حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا
النَّسَائِيُّ ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيمَةَ .

١٦٢- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ لَهُ: { إِنْ كَانَ التَّوْبُ وَاسِعًا فَالْتَّحِفْ
بِهِ } - يَعْنِي : فِي الصَّلَاةِ - وَلِمُسْلِمٍ

बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

१६२- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीससित भने: “यदि लुगा धेरै फराकिलो होस् त नमाजको अवस्थामा त्यसलाई शरीरको वरिपरि राम्री बेरिलेऊ” । र मुस्लिममा वर्णित छ कि: “यदि लुगा फराकिलो होस् भने दुवै कुनालाई काँधामा हालिलेऊ, र यदि लुगा संकुचित होस् भने त्यसलाई लुंगी भैं लगाइलेऊ” । (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारी मुस्लिमले नै हजरत अबू हुरैरहको माध्यले वर्णन गरेका छन् कि: “तिमीमध्ये कोही पनि एउटै लुगामा नमाज नपढोस् कि त्यसको काँधामाथि लुगाको कुनै भाग नहोस्” ।

१६३- र हजरत उम्मे सलमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि उनले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोधिन् कि: “के महिला बिना लुंगी मात्र कुर्ता र चुन्नी लगाएर नमाज पढन सक्छे ? त उहाँले भन्नु भयो: हो, जब कुर्ता यस्तो खालको लामो होस् कि त्यसको पाइलाको पञ्जाको माथलिलो भागलाई पनि ढाँकोस् ।” (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र यसको मौकूफ हुने कुरालाई इमामहरूले सही भनेका छन् ।)

१६४- र हजरत आमिर बिन रवीअह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामीहरू अत्याधिक अन्धकारीय रात्रीमा नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा थियौं, अनि किल्लाको दिशा निर्धारणबारे हामीलाई सन्देह भयो, अनि अनुमानले हामीले नमाज पढ्यौं । अनि जब सूर्य उदय

: { "فَخَالِفْ بَيْنَ طَرَفَيْهِ - وَإِنْ كَانَ ضَيْقًا فَاتَّرِزْ بِهِ" } . مُتَقْفَقُ عَلَيْهِ .

وَلَهُمَا مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ {
لَا يُصَلِّي أَحَدُكُمْ فِي الشَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ مِنْهُ شَيْءٌ } .

١٦٣- وَعَنْ أُمٌّ سَلَمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - ; أَنَّهَا سَأَلَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { أَتَصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دُرْعٍ وَخَمَارٍ ، بِعَيْرٍ إِذَارٍ ؟ قَالَ : إِذَا كَانَ الدُّرْعُ سَابِغًا يُعَطَّي ظُهُورَ قَدَمِيهَا } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤُدَ وَصَحَّحَ الْأَئِمَّةُ وَفَقَهُ .

١٦٤- وَعَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مَظْلَمَةً ، فَأَشْكَلْتُ عَلَيْنَا الْقِبْلَةَ ، فَصَلَّيْنَا . فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا نَحْنُ صَلَّيْنَا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ ، فَنَزَلْتُ : (فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ) أَخْرَجَهُ التَّرْمِذِيُّ وَضَعَّفَهُ .

भयो त यो कुरो छर्लड भयो कि हामीले किब्ला बाहेको दिशातिर नमाज पढेका छौं, त यो श्लोक अवतरित भयो: अर्थ: (तिमी जतातिर मुख गरे पनि अल्लाहको अनुहारलाई पाउने छौ)” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र जईफ पनि भनेका छन् ।)

١٦٥- र हजरत अबू हुएरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “پूर्व र पश्चिमबीच नै किब्ला छ” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गर्नु भएको छ, र इमाम बुखारीले यसलाई सशक्त भनेका छन् ।)

١٦٦- र हजरत आमिर बिन रबीअह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई सवारीमाथि नमाज पढदा हेरें चाहे सवारी जुन सुकै दिशातिर प्रवृत्त होओस् (उहाँ नमाजलाई निरन्तर राख्ये)” । (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारीले यति वृद्धि गरेका छन् कि: “ उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम टाउकोद्वारा संकेत गर्थे, तर यस्तो अनिवार्य नमाजमा गर्दैनथे” ।

र अबू दाऊदले हजरत अनसको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “जब उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम यात्रामा हुन्थे, र नफिली नमाज पढने मन बनाउँथे त आफ्नो ऊँटनीलाई किब्लाको दिशामा गरिहाल्थे, अनि तकबीर भन्थे, अनि नमाज पढन आरम्भ गरिहाल्थे चाहे ऊँटनीको अनुहार जुन सुकै दिशामा किन नभइहालोस् नमाजलाई पूर्ण गरेर नै छाड्दथे” । (यसको

١٦٥- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةُ } رَوَاهُ التَّرمِذِيُّ، وَقَوْاهُ الْبُخَارِيُّ .

١٦٦- وَعَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

زاد الْبُخَارِيُّ: { يُومَئِيْ بِرَأْسِهِ، وَلَمْ يَكُنْ يَصْنَعُ فِي الْمَكْتُوبَةِ } .

وَلَأَبِي دَاؤِدَ: مِنْ حَدِيثِ أَنَّسٍ: { كَانَ إِذَا سَافَرَ فَأَرَادَ أَنْ يَتَطَوَّعَ إِسْتَقْبَلَ بِنَاقَتِهِ الْقِبْلَةَ، فَكَبَرَ، ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ كَانَ وَجْهُ رِكَابِهِ } وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ .

١٦٧- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمَقْبَرَةُ وَالْحَمَامُ } رَوَاهُ التَّرمِذِيُّ، وَلَهُ عِلْمٌ .

सनद विश्वासनीय छ ।)

१६७- र हजरत अबू सईद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको भनाई छ कि: “बाथरुम (स्नान गर्ने ठाउँ) र कब्रिस्तान बाहेक पूर्ण धरती नमाज पढ्ने ठाउँ हो” । (यसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र यस हदीसमा कुनै इल्लत (विकारयुक्त कुरा) छ ।)

१६८- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले निम्नका सातवटा ठाउँमा नमाज पढ्नुबाट मनाही गर्नु भएको छ: फोहोर फाल्ने ठाउँमा, जनावर बलि गर्ने ठाउँमा, कब्रस्तानमा, सार्वजनिक बाटोमा, बाथरुममा, ऊँटलाई बाँधिने गोठमा, र बैतुल्लाहको छतमाथि” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् र जईफ पनि भनेका छन् ।)

१६९- र हजरत अबू मरसद अल् गनवी रजिअल्लाहो अन्होको भनाई छ कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुनेको छु कि: “चिहानलाई सामुन्ने गरेर नमाज नपढ्नु, नत त्यसमाथि बस्नु” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

१७०- र हजरत अबू सईद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही मस्जिदसम्म आओस् त आफ्नो जुत्तालाई हेरोस्, त यदि आफ्नो जुत्तामा कुनै प्रकारको अपवित्रता वा फोहोर हेरोस् त

١٦٨ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ : { نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُصَلِّي فِي سَبْعِ مَوَاطِنٍ : الْمَزِيلَةُ، وَالْمَجْزَرَةُ، وَالْمَقْبَرَةُ، وَقَارِعَةُ الطَّرِيقِ، وَالْحَمَامُ، وَمَعَاطِنُ الْإِبْلِ، وَفَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ اللَّهِ } رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ وَضَعَفَهُ .

١٦٩ - وَعَنْ أَبِي مَرْثِدِ الْغَنَوِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : { لَا تُصَلِّو إِلَى الْقُبُورِ، وَلَا تَخْلِسُوا عَلَيْهَا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

١٧٠ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ، فَلْيَنْظُرْ، فَإِنْ رَأَى فِيهِ أَذَى أَوْ قَدَرًا فَلْيَمْسَحْهُ، وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيمَةَ .

١٧١ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { إِذَا وَطَئَ أَحَدُكُمُ الْأَذَى بِخُفْفَيْهِ فَطَهُوْرُهُمَا التُّرَابُ } أَخْرَجَهُ أَبُو

त्यसलाई स्वच्छ पारेर ती दुवै जुत्ता लगाएर नमाज पढोस्”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन्।)

१७१- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो मोजाद्वारा कुनै अपवित्रतालाई कुल्चोस् त त्यस पश्चात लाग्ने माटो त्यसलाई पवित्र गरिदिन्छ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे हिब्बानले सही भनेका छन्।)

१७२- रहजरत मुआविया इब्नुल् हकम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नमाजमा संसारिक कुराकानी गर्नु दुरुस्त छैन, बरु नमाजमा मात्र अल्लाहको स्तुति, गुणगान र कुरआनको पाठन गरिन्छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

१७३- र हजरत जैद बिन अरकम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामी नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवनकालमा अआफ्नो आवश्यकताबारे एकअर्कासित कुरा गर्थे यहाँसम्म कि यो श्लोक अवतरित भयो: (अर्थ: सबै नमाजहरू विशेषगरी बीचको नमाज सुचारुरूपले सम्पन्न गर्दैगर र अल्लाहको अगाडि आदर श्रद्धाको साथ उभिनेगर ।¹), अनि हामीलाई चुप लागेर नमाज पढ्ने आदेश गरियो, र कुराकानी गर्नुबाट मनाही गरियो।” (बुखारी,

داؤद وصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

١٧٢ - وَعَنْ مُعاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ رضي الله عنه
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ هَذِهِ
الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِّنْ كَلَامِ
النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ، وَالْتَّكْبِيرُ، وَقِرَاءَةُ
الْقُرْآنِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

١٧٣ - وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضي الله عنه
قَالَ: { إِنْ كُنَّا لَنَا تَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَلِّمُ أَحَدُنَا صَاحِبَهُ بِحَاجَتِهِ، حَتَّى
نَزَّلَتْ: (حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ
الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) [الْبَقَرَةَ :
[238] ، فَأُمِرْنَا بِالسُّكُوتِ، وَهُنَّا عَنِ
الْكَلَامِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

١٧٤ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه
قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ،
وَالْتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .
زَادَ مُسْلِمٌ { فِي الصَّلَاةِ } .

¹ - سूरतुल बकर: २३८ ।

मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

१७४- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “(नमाजमा आवश्यकता परेमा) पुरुषहरूको लागि तस्बीह (सुबहानअल्लाह) भन्नु हो, र महिलाहरूको लागि ताली बजाउनु हो” । (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमले “नमाजमा” शब्दको वृद्धिले वर्णन गरेका छन् ।

१७५- र हजरत मुतर्रिफ बिन अब्दुल्लाह बिन अश्शखीर आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गर्दछन् कि उनको बुवाको भनाई छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई हेरें कि उहाँ नमाज पढिराख्नु भएको छ र उहाँको छातीबाट विलापको यस्तो आवाज आइरहेको छ, जसरी तातिएको पानीको भाँडाबाट आवाज आउँछ” । (यस हदीसलाई इब्ने माजा बाहेक पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले सही पनि भनेका छन् ।)

१७६- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “म रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम समक्ष दुई समय हाजिर हुन्थे, र जब यस्तो समय आउँथे कि उहाँ नमाज पढिरहेका हुन्थे त मलाई संकेत गर्नुको लागि खकार्दथे” । (यस हदीसलाई नेसाई र इब्ने माजाले वर्णन गरेका छन् ।)

१७७- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “मैले बिलालसित भनें जब नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम नमाज पढिरहेका हुन्छन् अनि उनीहरू जब

١٧٥ - وَعَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِّيرِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، وَفِي صَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزٍ الْمِرْجَلِ، مِنْ الْبُكَاءِ } . أَخْرَجَهُ الْحَمْسَةُ، إِلَّا ابْنَ مَاجَهُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

١٧٦ - وَعَنْ عَلَيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ لِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَذْخَلَانِ، فَكُنْتُ إِذَا أَتَيْتُهُ وَهُوَ يُصَلِّي تَسْخَنَحْ لِي } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَابْنُ مَاجَهُ .

١٧٧ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: { قُلْتُ لِيْلَالِ: كَيْفَ رَأَيْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَ يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ، وَهُوَ يُصَلِّي ? } قَالَ: يَقُولُ هَكَذَا، وَبَسَطَ كَفَّهُ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَالْتَّرمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ .

١٧٨ - وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتِ زَيْنَبَ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا،

उहाँसित सलाम गर्दैन् त उहाँ त्यसको जवाफ कसरी दिन्थे ? त उनले भनेः यसरी, अनि आफ्नो हत्केलीलाई फिजाए ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् र तिर्मिजीले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

१७८- र हजरत अबू कतादा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम उमामा बिन्ते जैनबलाई बोकेर नमाज पढाउँथे, अनि जब ढोग गर्थे त उमामालाई (धरतीमा) बसालिदिन्थे, र जब उभ्ये त उनलाई बोकिहाल्ये”। (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिममा छ कि: “जब उहाँ मानिसहरूलाई मस्जिदमा इमामत गराउँथे”
।

१७९- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नमाजको अवस्थामा दुई कालो जनावर सर्प र बिच्छुलाई मार्न सकदछौ”। (यस हदीसलाई चारौले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे हिब्बानले सही भनेका छन् ।)

अध्यायः नमाजीको सुतराको¹ वर्णन

१८०- हजरत अबू जुहैम इब्नुल् हारिस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल

وَإِذَا قَامَ حَمَّالَهَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَلِمُسْلِمٍ: { وَهُوَ يَوْمُ النَّاسَ فِي الْمَسْجِدِ } .

١٧٩- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَفْتُلُوا الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ: الْحَيَّةِ، وَالْعَقْرَبِ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

بَابُ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي

١٨. - عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ بْنِ الْحَارِثِ رضي الله عنه قال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَوْ يَعْلَمُ الْمَاءُرُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ مِنْ الْإِثْمِ لَكَانَ أَنْ يَقْفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمْرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

وَوَقَعَ فِي "الْبَرَّارِ" مِنْ وَجْهِ آخَرِ: { أَرْبَعِينَ خَرِيفًا } .

1 - सुतरा त्यस वस्तुलाई भन्नन् जसलाई नमाजी आफ्नो सामन्ते आवरणको रूपमा राख्दछ ताकि त्यो त्यसको अगाडिवाट गुज्रने मान्छे र त्यस नमाजीबीच आवरण सिद्ध होस्, र त्यसको नमाज भेग नहोस् ।

सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “यदि नमाजीको अगाडिबाट गुज्रने मान्छेलाई त्यसको पापको बारेमा थाहा भइहालोस् त त्यसलाई नमाजीको अगाडिबाट गुज्रनुको तुलनामा चालीस (वर्ष) उभिरहनु अति प्रिय लागदथ्यो” । (यस हदीसलाई बुखारी र मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

र बज्जारको एउटा हदीसमा “चालीस वर्ष” को वर्णन स्पष्टरूपले आएको छ ।

१८१- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित तबूक युद्धको अवसरमा सुतराको बारेमा सोधियो, त उहाँले भन्नु भयो: सुतरा ऊँटमाथि भएको काठीको पछिल्लो भाग जति उँचाइको हुनुपर्छ” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

१८२- र हजरत सब्रह बिन मअबद अल जुहनी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीमध्ये प्रत्येकलाई यो चाहियो कि त्यो आफ्नो नमाजमा सुतरा राखोस् चाहे त्यो वाणको सुतरा किन नहोस्” । (यस हदीसलाई हाकिमले वर्णन गरेका छन् ।)

१८३- र हजरत अबू जर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “मुसलमान मान्छेको अगाडि जब ऊँटको काठी जति

١٨١ - وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ : { سُئَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ - عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّيِّ . فَقَالَ : "مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ" } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

١٨٢ - وَعَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجَهْنَيِّ تَعَظِّيْنَهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { لِيَسْتَرِ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ .

١٨٣ - وَعَنْ أَبِي ذِرَّ تَعَظِّيْنَهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { يَقْطَعُ صَلَاةَ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ - إِذَا مَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ - الْمَرْأَةُ، وَالْحِمَارُ، وَالْكَلْبُ الْأَسْوَدُ . . . " الْحَدِيثُ . وَفِيهِ { الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ . أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

وَلَهُ : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ تَعَظِّيْنَهُ تَحْوُهُ دُونَ " الْكَلْبِ "

उँचाइको सुतरा हुैन त स्त्री, गद्हा र कालो कुकुरले त्यसको नमाजलाई भंग गरिदिन्छन्...”। पूर्ण हदीससम्मम । र यसै हदीसमा वर्णित छ कि: “कालो कुकुर शैतान हो” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र मुस्लिमले नै यस्तै अर्को हदीस हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले पनि वर्णन गरेका छन्, तर त्यसमा कुकुरको वर्णन छैन ।

र अबू दाऊद एवं नेसाईले पनि इन्हे अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन्, तर त्यसमा यस हदीसको अन्तिम भाग वर्णित छैन । र यस हदीसमा महिलालाई रजस्वलावाट निबन्धित गरिएको छ ।

१८४- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वस्त्वलमले भन्तु भयो: “यदि कुनै मान्छे सुतरा राखेर नमाज पढदछ जुन त्यस नमाजी र मानिसहरूबीच आवरण हुन्छ, त यदि कोही त्यस सुतराभित्र भएर त्यसको अगाडिबाट गुज्रन चाहन्छ भने त्यो त्यसलाई यस्तो गर्नुबाट रोक्ने प्रयास गरोस, त यदि त्यो मान्दैन भने त्यससित लडाइ गरोस, किनकि त्यो शैतान हो” । (बुखारी, मुस्लिम)

र एउटा अर्को हदीसमा छ कि: “त्यसको साथ त्यसको साथी अर्थात शैतान छ” ।

१८५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो

وَلَأِيْ دَاؤَدَ، وَالنَّسَائِيُّ: عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - نَحْوُهُ، دُونَ آخِرِهِ . وَقَيْدَ الْمَرْأَةَ بِالْحَاضِرِ .

نَعْثَانُ شَعْبَانُ مُحَمَّدٌ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُ مِنْ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَيْدَفَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةٍ : { فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ } .

- १८५ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلَيْجِعَلْ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلَيْنِصِبْ عَصَمًا، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَلَيْبُخْطَ حَطَّاً، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ } أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَهُ، وَصَحَّحَهُ أَبْنَ حِبَّانَ، وَلَمْ يُصِبْ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مُضْطَرِّبٌ، بَلْ هُوَ حَسَنٌ .

अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही नमाज पढोस् त आफ्नो अगाडि कुनै वस्तु राखोस्, र केही नपाएको खण्डमा आफ्नो लठ्ठीलाई नै गाडोस, र यदि त्यो पनि उपलब्ध छैन भने एउटा धर्को खींचोस, अनि त्यसको अगाडिबाट गुज्रने मान्छे त्यसलाई कुनै हानि पुऱ्याउन सक्दैन” । (यस हदीसलाई अहमद र इब्ने माजाले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले सही भनेका छन्, र जसले पनि यसलाई (मुज्तरब) जईफ र अविश्वासनीय भनेका छन् उनीहरूले सही भनेका छैनन् किनकि यो हदीस (हसन) विश्वासनीय छ ।)

१८६- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नमाजलाई कुनै कुरा भंग गर्न सक्दैन, र आफ्नो सामुन्नेबाट गुज्रनेलाई आफ्नो सामर्थ्य अनुसार रोक्ने प्रयास गर” । (यसको सनदमा कम्जोरी छ ।)

अध्याय: नमाजमा श्रद्धा र शुद्धीकरणतिर प्रोत्साहनको वर्णन

१८७- हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले कम्मरमा हात राखेर नमाज पढनुबाट मनाही गरेका छन्” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

र यसको अर्थ हो कि: कम्मरमाथि हात राखेर नमाज पढोस् ।

र बुखारीमा हजरत आइशाको माध्यमले वर्णित छ कि: यो यहूदीहरूको

186 - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْحُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ، وَإِذْرًا مَا اسْتَطَعَ { أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدُ، وَفِي سَنَدِهِ ضَعْفٌ .

بَابُ الْحَثِّ عَلَى الْخُشُوعِ فِي الصَّلَاةِ

187 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُصَلِّي الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

وَمَعْنَاهُ : أَنْ يَجْعَلَ يَدَهُ عَلَى خَاصِرَتِهِ وَفِي الْبُخَارِيِّ : عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ ذَلِكَ فِعْلُ الْيَهُودِ .

188 - وَعَنْ أَنَسِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَشَاءُ فَأَبْدَأُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصَلِّوا الْمَعْرِبَ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

189 - وَعَنْ أَبِي ذَرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ

पूजाकार्यमध्येको हो ।

१८८- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब रात्रीको खाना पेश गरियोस् त मगरिब नमाजभन्दा अघि नै खाना खाइहाल” । (बुखारी, मुस्लिम)

१८९- र हजरत अबू जर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही नमाजको लागि उभोस् त ढोगको ठाउँमा भएको कंकरहरूलाई नहटाओस् किनकि त्यस समय अल्लाहको कृपा नमाजीतर्फ प्रवृत्त हुन्छ” । (यस हदीसलाई पाँचौले सही सनद (सूत्र) को साथ वर्णन गरेका छन् ।)

र अहमदले यति अभिवृद्धि गरेका छन् “यदि हटाउनु छ भने मात्र एक चोटि हटाओस् वा त्यस्तै छाडिदेओस्” ।

र यस्तै हदीस बुखारीले हजरत मुअकिबको माध्यमले बिना कारण वर्णन गरिकन् वर्णन गर्नु भएको छ ।

१९०- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित नमाजमा यताउता हर्नेबारे प्रश्न गरें, त उहाँले भन्नु भयो: यो शैतानको खोस्ने कार्यमध्येको हो जुन त्यो भक्तको नमाजबाट खोस्दछ” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

र तिर्मिजीले एउटा हदीस हजरत अनसको माध्यमले वर्णन गरेका छन् जसलाई उनले

رسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلَا يَمْسِحُ الْحَصَى، فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تُواجِهُهُ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ .
وَزَادَ أَحْمَدُ : " وَاحِدَةً أَوْ دَعْ " .

وَفِي "الصَّحِيفَةِ" عَنْ مُعَيْقِبٍ نَحْوُهُ بِعِيرٍ تَعْلَيْلٍ .

١٩. - عَنْ عَائِشَةَ --رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا-- قَالَتْ : { سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ : " هُوَ إِخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

وَلِلتَّرْمِذِيِّ : عَنْ أَنَسٍ - وَصَحَّحَهُ - { إِيَّاكَ وَالْإِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ، فَإِنَّهُ هَلْكَةٌ، فَإِنْ كَانَ فَلَا بُدَّ فِي التَّطْوِعِ }

١٩١ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ، فَلَا يَبْزُقُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلَكِنْ عَنْ شِمَائِلِهِ تَحْتَ

सही पनि भनेका छन् कि: “नमाजमा यताउता हेर्नुबाट बच, किनकि यो विनाशलाई अनिवार्य गर्दै, तर यदि यस्तो गर्नु अनिवार्य नै होस् त नफिली नमाजमा यस्तो गर्न सकिन्दै” ।

١٩١- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही नमाजको अवस्थामा हुन्छ त त्यो आफ्नो प्रतिपालकसित कानेखुसी गरिरहेको हुन्छ, यसर्थ यस्तो अवस्थामा नत त्यो आफ्नो अगाडि थुकोस् नत दायाँतर, बरु आफ्नो देबेतिरको पाइलामुनि थुकोस्” । (बुखारी, मुस्लिम)

र एउटा हदीसमा छ कि: “वा आफ्नो पाइलामुनि” ।

١٩٢- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको एउटा श्रृंगारयुक्त सुन्दर र आकर्षक परदा थियो जसलाई उनी आफ्नो कोठाको एउटा कुनामा भुन्डियाएकी थिइन्, त नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: यस श्रृंगारयुक्त र आकर्षक परदालाई हटाइदेउ, किनकि यसमा भएका चित्रहरू मेरो नमाजमा चित्रण भई मेरो नमाजलाई भंग गर्ने भूमिका खेलिरहेका छन्” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।) र बुखारी एवं मुस्लिम दुवै अबू जहमको अन्विजानीयह च्यादरको कथाबारै सहमत छन्, र जस हदीसमा छ कि: “यस च्यादरले मलाई मेरो नमाजबाट अचेत गरिदिएको थियो” ।

قَدَمِهِ { مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةٍ : { أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ .

١٩٢- وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- سَرَرْتُ بِهِ جَانِبَ سَيِّهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْيطِي عَنَّا قِرَامَكِ هَذَا، فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِرُهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

وَأَنَّفَقَ عَلَى حَدِيثِهَا فِي قِصَّةِ أَنْجَانِيَةِ أَبِي جَهْمٍ ، وَفِيهِ : { فَإِنَّهَا أَهْتَنِي عَنِ الصَّلَاةِ }.

١٩٣- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَيَتَّهِنَّ قَوْمٌ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي الصَّلَاةِ أَوْ لَا تَرْجِعَ إِلَيْهِمْ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلَهُ : عَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: { لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ

الْأَخْبَثَانِ } .

١٩٤- وَعَنْ أَيِّ هُرِيرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { التَّشَاؤُبُ مِنْ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَشَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَكُظِّمْ مَا اسْتَطَاعَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالترْمِذِيُّ، وَزَادَ: { فِي الصَّلَاةِ } .

بَابُ الْمَسَاجِدِ

١٩٥- عَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- قَالَتْ: { أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَاءِ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ، وَأَنْ تُنْظَفَ، وَتُطَيَّبَ. } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤِدَ، وَالترْمِذِيُّ، وَصَحَّحَ إِرْسَالُهُ .

١٩٦- وَعَنْ أَيِّ هُرِيرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { قَاتَلَ اللَّهُ أَيْهُوَدَ إِنَّهُمْ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدٌ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَزَادَ مُسْلِمٌ { وَالنَّصَارَى }

١٩٣- र हजरत जाविर बिन समुरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “(मुसलमान) समूहरू नमाजमा आफ्नो दृष्टिलाई आकाशतिर उठाउनुबाट सावधान भइहालुन् नत्र यस्तो नहोस् कि उनीहरूको दृष्टिलाई नफर्कइयोस्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र मूस्लिमले नै हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाले भन्नु भयो कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुनेको छु कि: “भोजन आइसकेपछि कुनै नमाज छैन, नत्र यस्तो अवस्थामा जब मान्छे दिशा पिशाबलाई रोक्ने प्रयासमा लागेको होस्” ।

١٩٤- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “छिंक शैतानबाट हो, यसर्थ जब तिमीमध्ये कसैलाई छिंक आओस् त सकेसम्म त्यसलाई रोकोस् नियन्त्रण गरोस्” । (यस हदीसलाई मुस्लिम र तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिमिजीले यति अभिवृद्धि गरेका छन्: “नमाजमा” ।)

अध्यायः मस्जिदहरूको बारेमा

١٩٥- हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले घरहरूमा नमाजको लागि स्थान निर्धारित गर्नुको आदेश गर्नु भयो र त्यसलाई सफा स्वच्छ र पवित्र राख्ने आदेश पनि” । (यस हदीसलाई अहमद, अबू दाऊद र तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिमिजीले यसको मुरसल हुने कुरालाई सही

भनेका छन् ।)

१९६- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “अल्लाह यहूदीहरूलाई विनष्ट पारुन, किनकि उनीहरूले आफ्नो सन्देष्टाहरूका चिहानहरूलाई पूजाघर (मस्जिद) बनाए” । (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमले यति वृद्धि वर्णन गरेका छन्: “र ईसाईहरूलाई पनि” ।

र दुवैले (बुखारी र मुस्लिमले) हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “जब उनीमध्ये कुनै सदाचारी मान्छेको मृत्यु भइहाल्यो त उनीहरू त्यसको चिहानमाथि मस्जिदको निर्माण गरिहाल्ये” । र यसै हदीसमा यो पनि छ कि: “र यिनै त सबैभन्दा धृणित सृष्टि हुन्” ।

१९७- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा सानो लडाकु टुकडी पठाउनु भयो, अनि उनीहरू एउटा बहुदेववादी मान्छेलाई ल्याए र त्यसलाई मस्जिदे नब्बीको एउटा स्तम्भमा बाँधे”... । पूर्ण हदीससम्म । (बुखारी, मुस्लिम)

१९८- र उनै रजिअल्लाहो अन्होद्वारा वर्णित छ कि: “हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्हो हजरत हस्सानको पासबाट गुज्रे यस अवस्थामा कि हस्सान मस्जिदमा कविता पढिरहेका थिए, त हजरत उमरले हजरत हस्सानलाई तीव्र दृष्टिले हेरे, त हस्सानले भने: म त्यस समय पनि मस्जिदमा कविता पढथें जब मस्जिदमा त्यो व्यक्तित्व विद्यमान

وَهُمَا : مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - : { كَانُوا إِذَا مَاتَ فِيهِمْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا } وَفِيهِ : { أُولَئِكَ شِرَارُ الْخُلُقِ } .

- १९७ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : { بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْلًا, فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ, فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ } الْحَدِيثَ . مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- १९८ - وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَرَّ بِحَسَانَ يَنْشُدُ فِي الْمَسْجِدِ, فَلَحَظَ إِلَيْهِ, فَقَالَ : "فَدْ كُنْتُ أَنْشُدُ, وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ" } . مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- १९९ - وَعَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ : لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ, فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنِ لِهَذَا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ

- २०० - وَعَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

हुन्थ्यो जुन तपाईंभन्दा श्रेष्ठ थियो (अर्थात् रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम उपस्थित हुन्थ्ये)। (बुखारी, मुस्लिम)

१९९- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जुन सुकैले कसैलाई मस्जिदमा हराएको वस्तु खोज्दा हेरोस् त भनोस्: अल्लाहले तिम्रो हराएको वस्तु नफर्काउन्, किनकि मस्जिदहरू यस कार्यको लागि निर्माण गरिएका होइनन्”। (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२००- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमी कसैलाई मस्जिदमा खरिद र विक्री गरिरहेको अवस्थामा हेर, त भन: अल्लाह तिम्रो व्यापारमा नाफा नप्रदान गरोस्”। (यस हदीसलाई नेसाई र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई विश्वासनीय पनि भनेका छन्।)

२०१- र हजरत हकीम बिन हिजाम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नत मस्जिदमा सजाय दिइन्छ नत कसास¹ लिइन्छ”। (यसलाई अहमद र अबू दाऊदले जईफ सनदद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

२०२- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “खनदक युद्धको दिन हजरत सअद घाइते भए, त मस्जिदमै रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उहाँको लागि खीमा लगाउनु भयो ताकि राम्ररी उहाँको हेरचाह गर्न सकुन्”। (बुखारी, मुस्लिम)

قال: {إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِعُ , أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ , فَقُولُوا : لَا أَرْبَحَ اللَّهُ بِخَارِثَكَ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ , وَالترْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ .

- २.१ وَعَنْ حَكِيمٍ بْنِ حَزَامٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا تُقْامُ الْحُدُودُ فِي الْمَسَاجِدِ , وَلَا يُسْتَقَادُ فِيهَا } رَوَاهُ أَحْمَدُ , وَأَبُو دَاؤِدَ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ .

- २.२ وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ: { أُصِيبَ سَعْدٌ يَوْمَ الْخُندَقِ , فَضَرَبَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْمَةً فِي الْمَسْجِدِ , لِيَعُودَهُ مِنْ قَرِيبٍ مُتَّفَقُ عَلَيْهِ . }

- २.३ وَعَنْهَا قَالَتْ: { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي , وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبْشَةِ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ . . . } الْحَدِيثَ . مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

- २.४ وَعَنْهَا : { أَنَّ وَلِيدَةَ سَوْدَاءَ

1 - कसासको अर्थ हो: कसैले कसैलाई हत्या गरेमा वा अंगभंग गरेकोमा समानताको हक बदलाको रूपमा लिनु।

كَانَ هَمَا خِبَاءُ فِي الْمَسْجِدِ، فَكَانَتْ تَأْتِينِي، فَتَحَدَّثُ عِنْدِي

-٢٥ وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ: {الْبُصَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكُفَّارُهَا دَفْنُهَا} مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

٢٦ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا تَقْفُومُ السَّاعَةَ حَتَّىٰ يَتَبَاهَى
النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ } أَخْرَجَهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التَّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيْمَةَ .

-٢٧ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ -رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمَا- قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { مَا
أُمِرْتُ بِتَشْبِيهِ الْمَسَاجِدِ } أَخْرَجَهُ أَبُو
دَاوُدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

-٢٠٨ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أَمْتَى، حَتَّى الْقَدَّاَةِ يُحْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنْ

२०३- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई हेरें कि उहाँ मेरो लागि आवरण भइराख्नु भएको छ यस्तो अवस्थामा कि म हब्बीहरूलाई मस्जिदमा खेल्दा हेरिरहेको थिएँ”... । पूर्ण हदीससम्म ।
(बखारी, मस्लिम)

२०४- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “एउटी
कालो रंग भएकी बालिकाको खीमा
मस्तिष्ठान थियो, जुन आएर मसित
कुराकानी गर्दथिई” ...। पूर्ण हदीससम्म । (१
बुखारी, मस्तिष्ठम)

२०५- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “मस्जिदमा थुक्नु दोष हो, र त्यसको क्षतिपूर्ति त्यसलाई माटोले परिदिन् हो”। (बखारी, मस्लिम)

२०६- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “प्रलय तबसम्म घटित हुँदैन जबसम्म मानिसहरू मस्तिष्कद्वारा निर्माणमा प्रतिस्पर्धा र अभिमान गर्न थाल्दैनन्”¹। (यस हडीसलाई तिर्मिजी बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खजैमाले सही पनि भनेका छन् ।)

1 - अर्थात् मानिसहरू यस करुगा गंव र अभिमान गर्न थाल्डूक्छ कि मैले यति ठुलो यति राम्रो... मस्तिज्व बनाएको छ त जब अवस्था यहाँसम्म परिगाल्छ त प्रलय घटित हन्छ ।

२०७- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “मलाई मस्जिदहरूलाई श्रृंगारयुक्त बनाउने आदेश दिइएको छैन”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले सही भनेका छन्।)

२०८- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “ममाथि मेरा अनुयायीहरूको पुण्यकार्यलाई पेश गरियो, यहाँसम्म कि त्यो तिनका (एक प्रकारको घाँस) निकाल्ने सुकार्य जसलाई मान्छे मस्जिदबाट निकाल्दछ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई अपरिचित पनि भनेका छन्, र इब्ने खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन्।)

२०९- र हजरत अबू कतादा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही मस्जिदमा प्रवेश गरोस् त विना दुई रकअत पढिकन् नवसोस्”। (बुखारी, मुस्लिम)

अध्याय: नमाजको तरिकाको वर्णन

२१०- हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमी नमाज पढने इच्छा गर त सर्वप्रथम परिपूर्ण वजू गर, अनि किल्लातिर अनुहार गर, अनि अल्लाहु अक्बर भन, अनि जति सुसाध्य होस् कुरआनबाट पाठन गर, अनि रुकूअ गर र पूर्ण श्रद्धा र सन्तुष्टिको साथ रुकूअ गर,

الْمَسْجِدِ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُد، وَالْتَّرمِذِيُّ
وَاسْتَغْرِبَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

- २.९ - وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّىٰ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

بَابُ صِفَةِ الصَّلَاةِ

- २१. - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغْ الْوُضُوءَ, ثُمَّ إِسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ, فَكَبِيرٌ, ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ مَعَكَ مِنْ الْقُرْآنِ, ثُمَّ ارْجِعْ حَتَّىٰ تَطْمَئِنَ رَاكِعًا, ثُمَّ لِرْفَعْ حَتَّىٰ تَعْتَدِلَ قَائِمًا, ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّىٰ تَطْمَئِنَ سَاجِدًا, ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّىٰ تَطْمَئِنَ جَالِسًا, ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّىٰ تَطْمَئِنَ سَاجِدًا, ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلُّهَا } أَخْرَجَهُ السَّبْعَةُ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

وَلَا بِنِ مَاجِهِ يُإِسْنَادُ مُسْلِمٍ : { حَتَّىٰ

تَطْمَئِنَّ قَائِمًا { .

وَمِثْلُهُ فِي حَدِيثِ رِفَاعَةَ عِنْدَ أَحْمَدَ
وَابْنِ حِبَّانَ .

وَفِي لَفْظٍ لِأَحْمَدَ : { فَأَقِمْ صُلْبَكَ
حَتَّى تَرْجِعَ الْعِظَامَ } .

وَلِلنَّسَائِيِّ، وَأَيْ دَاؤَدَ مِنْ حَدِيثِ
رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ : { إِنَّهَا لَنْ تَتِمُ صَلَاةُ
أَحَدِكُمْ حَتَّى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ
اللَّهُ، ثُمَّ يُكَبِّرَ اللَّهُ، وَيُخْمَدُهُ، وَيُثْنِي عَلَيْهِ
وَفِيهَا } فَإِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ فَاقْرِأْ وَإِلَّا
فَاحْمِدِ اللَّهَ، وَكَبِرْهُ، وَهَلَّهُ } .

وَلِأَيِّ دَاؤَدَ : { ثُمَّ اقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ وَبِمَا
شَاءَ اللَّهُ } .

وَلِابْنِ حِبَّانَ : { ثُمَّ إِمَّا شِئْتَ } .

— ۲۱۱ — وَعَنْ أَيِّ هُمِيدٍ السَّاعِدِيِّ صَدِيقُهُ
قَالَ : { رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَرَ جَعَلَ
يَدِيهِ حَذْوَ مَنْكِبِيهِ، وَإِذَا رَكَعَ أَمْكَنَ يَدَيْهِ

अनि रुकूअबाट उभ र पूर्ण श्रद्धा र स्थिरताको साथ राम्ररी उभ, अनि ढोग गर र पूर्ण श्रद्धा र सन्तुष्टिको साथ ढोग गर, अनि उठ र पूर्ण श्रद्धा र सन्तुष्टिको साथ राम्ररी बस, अनि पुनः ढोग गर र पूर्ण श्रद्धा र सन्तुष्टिको साथ ढोग गर, अनि यसरी नै आफ्नो पूर्ण नमाजमा गर” । (यस हदीसलाई सातौले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

र मुस्लिमको सनदद्वारा इब्ने माजामा छः “यहाँसम्म कि राम्ररी र पूर्ण स्थिरताको साथ उभिहाल” ।

र यस्तै खालको हदीस अहमद र इब्ने हिब्बानले हजरत रेफाअहको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

र अहमदको एउटा हदीसमा यसरी वर्णित छ कि: “आफ्नो ढाडलाई सोभो पार यहाँसम्म कि समस्त हाँडहरू अआफ्ना ठाउँमा फर्कन्” ।

र नेसाई र अबू दाऊदले हजरत रेफाअहकै हदीसलाई यसरी वर्णन गरेका छन् कि: “कसैको नमाज तबसम्म पूर्ण हुँदैन जबसम्म त्यो त्यसरी परिपूर्ण तरिकाले वजू नगरोस् जसरी अल्लाहले त्यसलाई आदेश गरेका छन्, अनि तक्बीर भनोस् (अल्लाहु अक्बर भनोस्), अनि अल्लाहको प्रशंसा र त्यसको गुणगान गरोस्” । र यसै हदीसमा यो पनि वर्णित छ कि: “यदि तिमीलाई कुरआनबाट केही याद (कण्ठ) छ त त्यसको पाठन गर नन्त्र अल्लाहको प्रशंसा गर, र त्यसको महिमा गानगर, र लाइलाहा इल्लल्लाहको जप गर” ।

र अबू दाऊले वर्णन गरेका छन् कि: “अनि सूरतुल् फातिहाको पाठ गर, र त्यस बाहेक जित अल्लाहले चाहन्छ” ।

र इब्ने हिब्बानमा छ: “अनि जे चाह पाठन गर” ।

२११- र हजरत अबू हुमैद अस्साअदी रजयिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई हेरेको छु कि जब उहाँ तक्बीर भने त आफ्नो दुवै हातलाई काँधाको बराबर उठाए, र जब रुकूअ गरे त आफ्नो दुवै हातले आफ्नो दुवै घुँडालाई बलपूर्वक समाते, अनि आफ्नो पिठ्युलाई भुकाए, अनि जब रुकूबाट उठे त नितान्त सीधा भए यहाँसम्म कि समस्त हाँडका जोनीहरू अआफ्ना स्थानमा गइहालुन्, अनि जब उहाँले ढोग गरे त दुवै हातलाई धरतीमा यसरी राखे कि नत त्यो अत्याधिक वस्तृत थियो नत अत्याधिक संकुचित, र दुवै पाइलाका औलाहरूको किनारालाई किल्लातिर गरे, र जब दुई रकअत सम्पन्न गरे पश्चात बसे त आफ्नो देब्रे पाइलामाथि बसे र दायाँलाई ठाढो राखे, र जब अन्तिम रकअतमा बसे त देब्रे पाइलालाई तिर्धामुनिबाट छिराएर अर्कोतिर निष्कासित गरे र अर्को पाइलालाई ठाढो गरे, र नितम्बलाई धरतीमा राखेर बसे” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

२१२- र हजरत अली रजयिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम नमाजको लागि उभ्ये त भन्थे: मैले आफ्नो अनुहारलाई आकाश र धरतीको स्रष्टातिर प्रवृत्त गरें ..., यस कथनसम्म “म मुसलमानहरूमध्येको हूँ”, हे अल्लाह तिमी नै मालिक हौ तिमी बाहेक कोही पनि ईश छैन,

مِنْ رُكْبَتِيهِ، ثُمَّ هَصَرَ ظَهِيرَهُ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدِيهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضٍ لِهِما، وَاسْتَفْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْأَخِيرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْأُخْرَى، وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدِهِ } أَخْرَجَهُ الْبَخَارِيُّ .

٢١٢ - وَعَنْ عَلَيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ : " وَجَهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ " . . . إِلَى قَوْلِهِ : " مِنْ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ . . . } إِلَى آخِرِهِ . رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَفِي رِوَايَةِ لَهُ : أَنَّ دَلِيلَ في صَلَاةِ اللَّيْلِ .

तिमी नै मेरो प्रतिपालक हौ र म तिम्रो भक्त... ”। अन्तसम्म । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छः कि यो रात्रीको नमाज (तहज्जुद) मा पढथे ।

२१३- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वस्त्तल्लम जब नमाजको लागि तक्बीर भन्थे त पाठन गर्नुभन्दा अधि केही बेर चुप लाग्थे, त मैले उहाँसित यसबारे सोधें, त उहाँले भन्नु भयोः म भन्द्यु हे अल्लाह म र मेरा पापहरूबीच यति दूरी गरिदेउ जति दूरी पूर्व पश्चिमबीच गरेका छौं, हे अल्लाह मलाई मेरो पापहरूबाट यसरी स्वच्छ पारिदेउ जसरी सेतो लुगालाई मैल फोहोरबाट स्वच्छ गरिन्छ, हे अल्लाह मलाई मेरो पापहरूबाट पानी असिना र हिउँद्वारा स्वच्छ पारिदेउ”। (बुखारी, मुस्लिम)

२१४- र हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि उनी यस अन्तरालमा भन्थे: “तिमी पवित्र छौं हे अल्लाह र तिम्रै लागि समस्त प्रशंसाहरू छन्, तिम्रो नाम कल्याणकारी छ, तिम्रो महिमा महान छ, र तिमी बाहेक कोही पूजनीय छैन”। (यसलाई

٢١٣ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَرَ لِلصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيَّةً، قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَسَأَلَتْهُ، فَقَالَ: "أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ حَطَّاً يَايَ حَطَّاً بَعْدَتْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ حَطَّاً يَايَ حَطَّاً كَمَا يُنَفِّقَى الشَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنْ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ حَطَّاً يَايَ بِالْمَاءِ وَالشَّلْجِ وَالْبَرَدِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

٢١٤ - وَعَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يَقُولُ: { سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهُ غَيْرُكَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ بِسَنَدٍ مُنْقَطِعٍ، وَالْدَّارَقُطْنِيُّ مَوْصُولاً وَهُوَ مَوْقُوفٌ .

وَنَحْوُهُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَرْفُوعًا عِنْدَ الْخَمْسَةِ. وَفِيهِ: وَكَانَ يَقُولُ بَعْدَ التَّكْبِيرِ: { أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ، مِنْ هَمْزَةٍ ، وَنَفْخَةٍ ، وَنَفْثَةٍ } .

मुस्लिमले मुनकतेअ¹ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्, र दारकुत्तीले मौसूलन² वर्णन गरेका छन् तर यो हदीस मौकूफ³ छ।

र यस्तै हदीस पाँचौले हजरत अबू सईदको माध्यमले मरफूअन् वर्णन गरेका छन्, र त्यसमा वर्णित छ कि: “र तक्बीर पश्चात भन्थे: म सर्वज्ञानी सर्वज्ञ अल्लाहको शरण चाहन्छु अभिशप्त शैतानबाट, र त्यसको असमंजस, र कौतुहलता, र अहंकारबाट”।

२१५- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम नमाजको आरम्भ तक्बीर र सूरतुल फातिहाको पाठनद्वारा गर्थे, र जब रुकूअ गर्थे त नत धेरै उच्च राख्ये नत धेरै निहुराउँथे बरु सन्तुलित राख्ये, र जब रुकूअबाट टाउको उठाउँथे त तबसम्म ढोग गर्दैनथे जबसम्म पूर्णरूपले उभ्दैनथे, र जब ढोगबाट उभिन्थे त तबसम्म ढोग गर्दैनथे जबसम्म राम्ररी बस्दैनथे, र प्रत्येक दुई रकअत पश्चात तशहहुदको लागि बस्थे, र आफ्नो देब्रे पाइलालाई पसारेर दायाँ पाइलालाई ठाढो राख्ये। र उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम शैतान जस्तो बसाइबाट अर्थात कुकुर भै बस्नुबाट रोकदथे, र मांसाहारी जनावर भै हात पसारेर बस्नुबाट पनि मनाही गर्थे, र नमाजलाई सलामद्वारा सम्पन्न गर्थे”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, तर यस हदीसको सनदमा

- ٢١٥ - وَعَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا- قَالَتْ : { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالْتَّكْبِيرِ، وَالْقِرَاءَةِ : بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ } وَكَانَ إِذَا رَأَعَ مَمْ يُسْخِصُ رَأْسَهُ، وَلَمْ يُصَوِّبْهُ، وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ . وَكَانَ إِذَا رَفَعَ مِنْ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيْ قَائِمًا . وَإِذَا رَفَعَ مِنْ السُّجُودِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيْ جَالِسًا . وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رُكْعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ . وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ الْيُمْنَى . وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقبَةِ الشَّيْطَانِ، وَيَنْهَى أَنْ يَقْتَرِشَ الرَّجُلُ زِرَاعَيْهِ إِفْتَرَاشَ السَّبَعِ . وَكَانَ يُخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالْتَّسْلِيمِ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ ، وَلَهُ عِلْمٌ .

- ٢١٦ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا- { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَدْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَرَ

1 - त्यस हदीसलाई भन्दैन् जसको सनद कुनै ठाउँमा कटेको होस्।

2 - मौसूल त्यस हदीसलाई भन्दैन् जसलाई रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित संलग्न गरियोस्।

3 - मौकूफ त्यस हदीसलाई भन्दैन् जसलाई सहावीसित संलग्न गरियोस्।

कुनै खोट (इल्लत) छ ।

२१६- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब नमाज आरम्भ गर्थे त आफ्नो दुवै हातलाई आफ्नो काँधासम्म उठाउँथे, र जब रुकूअको लागि तक्बीर भन्ये त्यस समय पनि, र जब रुकूअबाट आफ्नो टाउको उठाउँथे त्यस समय पनि आफ्नो दुवै हातलाई उठाउँथे” । (बुखारी, मुस्लिम)

र अबू हुमैदको हदीसमा छ जसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम आफ्नो दुवै हातलाई यति उठाउँथे कि त्यो काँधा समान भइहाल्थ्यो अनि तक्बीर भन्ये” ।

र इमाम मुस्लिमले मालिक बिन हुवैरिस रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले इब्ने उमरको हदीस सरह एउटा हदीस वर्णन गरेका छन्, तर त्यसमा भनेका छन् कि: “यहाँसम्म कि दुवै हात दुवै कानको लोतीसम्म पुग्य्यो” ।

२१७- र हजरत वाइल बिन हुज्र रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा नमाज पढें अनि उहाँले आफ्नो दायाँ हातलाई बायाँ हातमाथि राखेर छातीमाथि राखे” । (यस हदीसलाई इब्ने खुजैमाले वर्णन गरेका छन् ।)

لِلرَّجُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرَّجُوعِ
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي حَدِيثِ أَبِي هُمَيْدٍ، عِنْدَ أَبِي
دَاؤِدَ: { يَرْفَعُ يَدِيهِ حَتَّىٰ يُحَاجِيَ بِهِمَا
مَنْكِبَيْهِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ } .

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ مَالِكٍ بْنِ الْحُوَيْرِثِ
نَحْوُ حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ، وَلَكِنْ قَالَ: {
حَتَّىٰ يُحَاجِيَ بِهِمَا فُرُوعَ أُذْنَيْهِ } .

٢١٧ - وَعَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ
قَالَ: { صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ
أَيْمَنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى صَدْرِهِ
أَخْرَجَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ .

٢١٨ - وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا صَلَاةً
لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأَمْ الْقُرْآنِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةٍ، لِابْنِ حِبَّانَ وَالدَّارْثُطَنِيِّ :
لَا تَحْزِي صَلَاةً لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةٍ

الكتاب .

२१८- र हजरत उबादह इब्नुस्सामित रजिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “त्यस व्यक्तिको नमाज हुँदैन जसले त्यसमा सूरतुल फातिहाको पाठन गर्दैन” । (बुखारी, मुस्लिम)

र एउटा हदीसमा छ जसलाई इब्ने हिब्बान र दारकुत्तीले वर्णन गरेका छन् कि: “त्यो नमाज पूर्ण हुँदैन जसमा सूरतुल फातिहाको पाठन गरिदैन” ।

र एउटा अर्को हदीसमा छ जसलाई अहमद, अबू दाऊद, तिर्मिजी र इब्ने हिब्बानले वर्णन गरेका छन् कि: “कदाचित तिमीहरू इमाम पछाडि केही पढदछौं ? त हामीले भनेः हो, हामी केही पाठन गर्दछौं । त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: तिमीहरू यस्तो नगर, बरु मात्र सूरतुल फातिहाको पाठन गर, किनकि जसले सूरतुल फातिहाको पाठन गरेन त्यसको नमाज भएन” ।

२१९- र हजरत अनस रजिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम र अबू बक्र एवं उमर नमाजको आरम्भ अलहम्दुलिल्लाह (सूरतुल फातिहा) द्वारा गर्थे” । (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमले यति अभिवृद्धि गरेका छन् कि: “उनीहरू बिस्मल्लाहिर्रहमानिर्रहीम भन्दैनथे, नत पाठन आरम्भगर्दा नत त्यसको अन्त्यमा

وَفِي أُخْرَى، لِأَحْمَدَ وَأَبِي دَاوُدَ،
وَالشَّرِيفِيُّ، وَابْنِ حَبَّانَ: { لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ
خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟ } قُلْنَا: نَعَمْ . قَالَ:
“لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَإِنَّهُ لَا
صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ إِلَيْهَا } .

- ٢١٩ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ
وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَانُوا يَقْتَسِحُونَ الصَّلَاةَ
(الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

رَأَدَ مُسْلِمٌ: { لَا يَذْكُرُونَ : (سَمْ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) فِي أَوَّلِ قِرَاءَةٍ وَلَا فِي
آخِرِهَا } .

وَفِي رِوَايَةِ لِأَحْمَدَ، وَالنَّسَائِيِّ وَابْنِ
خُزَيْمَةَ: { لَا يَجْهَرُونَ بِسَمْ اللَّهِ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ } .

وَفِي أُخْرَى لِابْنِ خُزَيْمَةَ: { كَانُوا
يُسْرُونَ } . وَعَلَى هَذَا يُحَمِّلُ النَّفْيُ فِي

नै”।

र अहमद र नेसाई एवं इब्ने खुजैमाको हदीसमा छ कि: उनीहरू “बिस्मल्लाहिर्रहमानिर्रहीमलाई ठूलो स्वरमा जाहेर गरेर पढदैनथे”।

र एउटा अर्को हदीसमा छ जसलाई इब्ने खुजैमाले वर्णन गरेका छन् कि: “उनी यसलाई मसिनो स्वरमा पढदथे”। त मुस्लिमले वर्णन गरेको हदीसलाई यसैमा निर्भर गरिन्छ ती मानिसहरू विपरीत जिनले त्यसलाई विकारयुक्त भनेका छन्।

२२०- र हजरत नुअैम अल् मुजम्मिर रज़ियिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले हजरत अबू हुरैरहको पछाडि नमाज पढें त उहाँले पहिला बिस्मल्लाहिर्रहमानिर्रहीम पढे, अनि सूरतुल् फातिहाको पाठन गरे यहाँसम्म कि जब वल्ज्जालीनको पाठन गर्नु भयो त आमीन पनि भन्नु भयो, र वर्णनकर्ता भन्छन् कि: उनी जहिले पनि ढोग गर्थे वा बसाईबाट उठदथे अल्लाहु अक्बर भन्थे, अनि जब सलाम फेरे त भन्नु भयो: अल्लाहको शपथ जसको हातमा मेरो ज्यान छ, मेरो नमाजको यो तरिका तिमी सबैभन्दा अधिक नबी सल्लल्लाहो हलैहे वसल्लमको नमाज अनुरूप छ”। (यस हदीसलाई नेसाई र इब्ने खुजैमाले वर्णन गरेका छन्।)

२२१- र हजरत अबू हुरैरह रज़ियिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो

रِوَايَةُ مُسْلِمٍ، خِلَافًا لِمَنْ أَعْلَهَا.

- २२. وَعَنْ نُعْيمِ الْمُجَمِّرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { صَلَّيْتُ وَرَاءَ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَرَأَ: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) . ثُمَّ قَرَأَ بِأُمِّ الْقُرْآنِ, حَتَّى إِذَا بَلَغَ: (وَلَا الصَّالِّينَ), قَالَ: "آمِينَ" وَيَقُولُ كُلَّمَا سَجَدَ, وَإِذَا قَامَ مِنْ الْجُلُوسِ: اللَّهُ أَكْبَرُ . ثُمَّ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَا شَبَهُكُمْ صَلَّاهُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَابْنُ حُرَيْمَةَ .

- २२। وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا قَرَأْتُمُ الْفَاتِحَةَ فَاقْرُءُوا: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ), فَإِنَّهَا إِحْدَى آيَاتِهَا } رَوَاهُ الدَّارْقُطْنِيُّ وَصَوَّبَ وَقَفَةً .

- २२२. وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ أُمِّ الْقُرْآنِ رَفَعَ صَوْتَهُ وَقَالَ: "آمِينَ" . } رَوَاهُ الدَّارْقُطْنِيُّ

अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब सूरतुल् फातिहाको पाठन गर त बिस्मल्लाहिर्रहमानिर्रहीम पनि पढ्दैगर, किनकि यो सूरतुल् फातिहाको एउटा श्लोक हो” । (यस हदीसलाई दारकुत्नीले वर्णन गरेका छन्, र यसको मौकूफ हुने कुरालाई सही ठहर गरेका छन् ।)

२२२- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम सूरतुल् फातिहाको पाठन सम्पन्न गर्थे त ठूलो स्वरमा आमीन भन्थे” । (यस हदीसलाई दारकुत्नीले वर्णन गरेका छन्, र विश्वासनीय पनि भनेका छन्, र हाकिमले पनि र यसलाई सही भनेका छन् ।)

र अबू दाऊद एवं तिर्मिजीले वाइल बिन हुज्रको माध्यमले यसै जस्तो हदीस वर्णन गरेका छन् ।

२२३- र हजरत अब्दुल्लाह बिन अबि औफा रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “एउटा मान्छे नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा आएर भन्यो: म कुरआनबाट केही कण्ठ गर्नुमा सूक्ष्म छैन, यसर्थ मलाई यस्तो कुरो सिकाउनु होस् जुन त्यसलाई पर्याप्त होस् (अर्थात जसद्वारा मेरो नमाज भइहालोस्) । त उहाँले भन्नु भयो: सुबहानअल्लाह (अल्लाह पवित्र छ), वल हम्दुलिललाह (र अल्लाहको लागि नै समस्त प्रशंसा छ), वलाइलाहा इल्लल्लाह वल्लाह अक्बर (र अल्लाह बाहेक कोही सत्य पूजनीय छैन अल्लाह महान छ), वलाहौला वला कूवता इल्ला बिललाहिल् अलीयुल् अजीम (र अल्लाह महान एवं सर्वोच्च बाहेक

وَحَسَنَهُ، وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ .

وَلِأَيِّ دَاؤَدُ وَالْتَّرْمِذِيُّ مِنْ حَدِيثِ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ تَحْوُهُ .

— २२३ — وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى — رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا — قَالَ: { جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لَا أَسْتَطِعُ أَنْ آخُذَ مِنْ الْقُرْآنِ شَيْئًا, فَعَلِمْتِي مَا يُبَرِّئُنِي مِنْهُ . قَالَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ, وَالْحَمْدُ لِلَّهِ, وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ, وَلَا حَوْلُ وَلَا قُوَّةٌ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ . . . } الْحَدِيثُ . رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْدَّارِقطَنْيُّ، وَالْحَاكِمُ .

— २२४ — وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا, فَيَقْرَأُ فِي الظُّهُرِ وَالْعَصْرِ - فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيْنِ - بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ, وَيُسِّمِّنَا الْآيَةَ أَخْيَانًا, وَيُطَوِّلُ الرَّكْعَةَ الْأُولَى, وَيَقْرَأُ فِي

कसैको तागत शरण दिने योग्य छैन)..."।" पूर्ण हदीससम्म । (यस हदीसलाई अहमद, र अबू दाऊद, र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र यसलाई इन्हे हिब्बान र दारकुत्ती एवं हाकिमले सही भनेका छन् ।)

224- र हजरत कतादा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: "रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीलाई नमाज पढाउँथे, त जुहर र अस्रको पहिलाका दुवै रकअतमा सूरतुल् फातिहाको साथ दुई अन्य सूरहहरू पनि पढथे, र कहिलेकाहिँ उहाँ हामीलाई केही श्लोक सुनाइहाल्ये, र पहिलो रकअतलाई अलि लामो गर्थे, र अन्तिमका दुवै रकअतमा मात्र सूरतुल् फातिहाको पाठन गर्थे" । (बुखारी, मुस्लिम)

225- र हजरत अबू सईद खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: "जुहर र अस्रको नमाजमा हामी रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको कियाम (नमाजमा उभिने क्रम) लाई अनुमान लगाउँथे, त हामीले जुहरको पहिलाका दुई रकअतको कियामको अवधिको अनुमान लगायौं कि त्यसको अवधि लगभग (अलिफ लाम मीम तन्जील) अस्सज्दहको पाठन जति छ । र त्यसको अन्तिम दुवै रकअतको अवधि त्यसको आधा जति हुन्छ । र अस्रको पहिलाका दुवै रकअतको कियामको अवधि जुहरको अन्तिम दुई रकअत बराबर जति हुन्छ, र अस्रको अन्तिम दुवै रकअतको कियामको अवधि यसको पहिलाका रकअतको अवधिभन्दा आधा" । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

226- र हजरत सुलैमान बिन यसार रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि:

الْأُخْرَيِينَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ. } مُتَّقٌ عَلَيْهِ.

225 - وَعَنْ أَبِي سَعِيدِ الْحَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: { كُنَّا نَحْنُرُ قِيَامَ رَسُولِ اللَّهِ تَعَالَى فِي الظُّهُرِ وَالْعَصْرِ, فَمَحَرَرْنَا قِيَامَهُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ الظُّهُرِ قَدْرًا : (الم تَزِيلُ) السَّجْدَةِ . وَفِي الْأُخْرَيِينَ قَدْرَ النَّصْفِ مِنْ ذَلِكَ . وَفِي الْأُولَيَيْنِ مِنْ الْعَصْرِ عَلَى قَدْرِ الْأُخْرَيِينَ مِنْ الظُّهُرِ, وَالْأُخْرَيِينَ قَدْرَ النَّصْفِ مِنْ ذَلِكَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

226 - وَعَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: { كَانَ فُلَانُ يُطِيلُ الْأُولَيَيْنِ مِنْ الظُّهُرِ, وَيُخَفِّفُ الْعَصْرِ, وَيَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِقِصَارِ الْمُفَصَّلِ وَفِي الْعِشَاءِ بِوَسَطِهِ وَفِي الصُّبْحِ بِطُولِهِ . فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: "مَا صَلَيْتُ وَرَأَيْتُ أَحَدًا أَشْبَهَ صَلَاةَ بِرَسُولِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ هَذَا" } . أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ .

227 - وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ

“फलानाले जुहरको पहिलाका दुवै रकअतलाई लामो गरेर पढ्छन्, र अस्र नमाजमा धेरै लामो पढ्दैनन्, र मगरिबमा केसारे मुफस्सल (साना सूरहहरू) पढ्छन्, र इशामा सामान्य सूरहहरूलाई पढ्छन्, र फज्र नमाजमा लामो सूरहहरू पढ्छन्। त हजरत अबू हुरैरहले भन्नु भयो: म यस व्यक्तिभन्दा अधिक नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको नमाजसित मल्दो नमाज कसै अन्यको इमामतमा पढेको छैन”। (यस हदीसलाई नेसाईले सही सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्।)

२२७- र हजरत जुबैर बिन मुतइम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले मगरिबको नमाजमा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई सूरतुतूर पढिरहेको सुनेको छु”। (बुखारी, मुस्लिम)

२२८- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जुमआको दिनको फज्र नमाजमा (अलिफ लाम मीम तन्जील) अस्सज्दह, र (हल अता अलल् इन्सान) को पाठन गर्नु हुन्थ्यो”। (बुखारी, मुस्लिम)

र इब्ने मसज्दको माध्यमले तब्रानीले वर्णन गरेको हदीसमा छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम सदैव यसलाई निरन्तरताले पढथे”।

२२९- र हजरत हुजैफा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले नबी सल्लल्लाहो

قال: { سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالْطُّورِ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

٢٢٨ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: (الْمِ تَنْزِيلُ) السَّجْدَةَ, وَ (هَلَّ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ) } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

وَلِلْطَّبَرَانيِّ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ: { يُدِيمُ ذَلِكَ }.

٢٢٩ - وَعَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا مَرَّتْ بِهِ آيَةٌ رَحْمَةٌ إِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا يَسْأَلُ, وَلَا آيَةٌ عَذَابٌ إِلَّا تَعَوَّذُ مِنْهَا } أَخْرَجَهُ الْحَمْسَةُ، وَحَسَنَهُ التَّرْمِذِيُّ .

٢٣. - وَعَنْ أَبِنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَلَا وَإِنِّي هُنْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَأْكِعًا أَوْ سَاجِدًا, فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَنَظِمُوا فِيهِ الرَّبُّ, وَأَمَّا السُّجُودُ

فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنْ أَنْ
يُسْتَجَابَ لَكُمْ } رَوَا مُسْلِمٌ .

٢٣١ - وَعَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهَا- قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
يَقُولُ: فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ : "سُبْحَانَ
اللَّهِمَّ رَبِّنَا وَلِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي
مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

٢٣٢ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ --رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ-- قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ، ثُمَّ
يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: "سَمِعَ اللَّهُ
لِمَنْ حَمَدَهُ" حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنْ الرُّكُوعِ ،
ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ : "رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ"
ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا، ثُمَّ يُكَبِّرُ
حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ
ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي
الصَّلَاةِ كُلُّهَا، وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنْ
إِنْتَنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ } مُتَّفَقُ عَلَيْهِ .

अलैहे वसल्लमको साथ नमाज पढें त उहाँ जहिले पनि रहमत (दया) को श्लोकको पाठन गर्थे त केही अन्तराल गरेर अल्लाहसित दयाको याचना गर्थे, र जहिले कुनै प्रकोपसित सम्बन्धित श्लोकको पाठन गर्थे त त्यसबाट अल्लाहको शरण चाहन्थे”। (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले यसलाई विश्वासनीय भनेका छन्।)

२३०- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “सावधान ! मलाई रुकूअ र ढोगको अवस्थामा कुरआन पढनुबाट मनाही गरिएको छ, यसर्थे रुकूअमा आफ्नो प्रतिपालकको महानताको बखान गर, र ढोगमा याचना गर्नुमा परिश्रम गर, किनकि ढोगको अवस्थामा याचना कबूल हुने अधिक सम्भावना हुन्छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२३१- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम आफ्नो रुकूअ र ढोगमा भन्ये: (सुबहानका अल्लाहुम्मा रब्बना वविहम्दिका, अल्लाहुम्मग्फिरली) अर्थात: तिमी पवित्र छौ हे हाम्रो प्रतिपालक तिमै लागि समस्त प्रशंसा छ, हे अल्लाह मलाई क्षमा प्रदान गर”। (बुखारी, मुस्लिम)

२३२- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब नमाजको लागि उभ्ये त उभिने समय तक्बीर भन्ये, अनि रुकूअ गर्ने समय तक्बीर भन्ये, अनि रुकूअबाट उठदा भन्ये: समअिल्लाहु लिमन् हमिदहू

अर्थातः अल्लाहले त्यसको प्रशंसालाई सुन्यो जसले त्यसको प्रशंसा गयो, अनि रुकूअबाट उभे पश्चात जब राम्री ठाढो भइहाल्ये त भन्ये: रब्बना वलकल् हम्द अर्थातः हे हाम्रो प्रतिपालक तिम्रे लागि प्रशंसा छ, अनि ढोगको लागि धरतीतर भुकदा पनि तक्बीर भन्ये, अनि ढोगबाट टाउको उठाउँदा पनि तक्बीर भन्ये, अनि पुनः ढोगगर्दा तक्बीर भन्ये, अनि दोस्रो रक्खतको लागि उठदा पनि तक्बीर भन्ये, र यस्तै जब दुई रक्खत पश्चात पहिलो तशहूदबाट उठ्थे तब पनि तक्बीर भन्ये”। (बुखारी, मुस्लिम)

२३३- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब रुकूअबाट आफ्नो टाउको उठाउँथे त भन्ये: हे अल्लाह हाम्रो प्रतिपालक तिम्रो लागि त्यति प्रशंसा छ जति आकाशहरू र धरतीलाई पूरिदेओस्, र त्यति जति तिमी यस पश्चात चाहन्छौ, तिमी प्रशंसा र पवित्रता योग्य छौ, त्यसभन्दा अधिक हकदार छौ जति भक्तले ज्ञापन गयो, र हामी सबै तिम्रो भक्त नै हौं, हे अल्लाह जसलाई तिमी प्रदान गर्न चाहन्छौ त्यसलाई कोही रोक्न सक्दैन, र जसलाई प्रदान गर्न चाहैनौ त्यसलाई कोही प्रदान गर्न सक्दैन, र तिमी समक्ष कसैको वंश महानता आदि केही काम लाग्ने छैन”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२३४- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “मलाई सात

- २३३ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْحَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ قَالَ: "اللَّهُمَّ رَبِّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الشَّنَاءِ وَالْمَحْدُودِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ - وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ - اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدْدِ مِنْكَ الْجَدْدُ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

- २३४ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمِ : عَلَى الْجَبَّةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

२३५ - وَعَنْ ابْنِ بُحْيَيْنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ، حَتَّى يَبْدُو بَيْاضُ إِبْطَينِهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

अंगहरूद्वारा ढोग गर्ने आदेश गरिएको छः निधारद्वारा (र आफ्नो हातले आफ्नो नाकतिर संकेत गर्नु भयो), र दुवै हात, र दुवै घुँडा, र दुवै पाइलाका दुवै पञ्जाहरूद्वारा” । (बुखारी, मुस्लिम)

२३५- र हजरत इब्ने बुहैनह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब नमाज पढथे त ढोगगर्दा उहाँ आफ्नो दुवै हातलाई पाश्वबाट यति टाढा राख्ये कि उहाँको बाहुको सेतोपना स्पष्ट भइहाल्यो” । (बुखारी, मुस्लिम)

२३६- र हजरत बराअ बिन आजिब रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमी ढोग गर त आफ्नो दुवै हत्केलीलाई धरतीमाथि राख, र आफ्नो दुवै कोइनोलाई उपर नै उठाइराख” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

२३७- र हजरत बाइल बिन हुज्र रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “जब नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम रुकूअ गर्थे त आफ्नो औलाहरूबीच दूरी (खुल्ला) राख्ये, र जब ढोग गर्थे त आफ्नो औलाहरूलाई संग्रहित राख्ये” । (यस हदीसलाई हाकिमले वर्णन गरेका छन् ।)

२३८- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “मैले रसूल

- २३६ - وَعَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { إِذَا سَجَدْتَ فَصَعْ كَفِيلَكَ , وَارْفَعْ مِرْفَقِيَكَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

- २३७ - وَعَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ فَرَّجَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ , وَإِذَا سَجَدَ ضَمَّ أَصَابِعَهُ } رَوَاهُ الْحَاكمُ .

- २३८ - وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ : { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مُتَرَبِّعًا } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ , وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

- २३९ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ : { اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي , وَارْحَمْنِي , وَاهْدِنِي , وَعَافِنِي , وَارْزُقْنِي } رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيُّ , وَاللَّفْظُ لِابْنِ دَاؤَدَ ,

وَصَحَّةُ الْحَاكِمُ .

٤٢ - وَعَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي ، فَإِذَا كَانَ فِي وَثْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِي قَاعِدًا } رَوَاهُ الْبُشَّارِيُّ

٤١ - وَعَنْ أَنَّسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَنَّتْ شَهْرًا بَعْدَ الرَّجُوعِ، يَدْعُونَ عَلَى أَحْيَاءٍ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ، ثُمَّ تَرَكُهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَلِأَحْمَدَ وَالدَّارَقُطْنِيِّ نَحْوُهُ مِنْ وَجْهٍ
آخَرَ ، وَزَادَ : { فَأَمَّا فِي الصُّبْحِ فَلَمْ يَزُلْ
يَقْنُتُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا } .

٢٤٢ - وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { كَانَ لَا يُفْتَنُ إِلَّا إِذَا دَعَا لِقَوْمٍ, أَوْ دَعَا عَلَى قَوْمٍ } صَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيْمَةَ .

१ - मुत्तरव्विअन् अर्थात आफ्नो दायाँ तिर्थामुनि बायाँ पाइला राख्न, र बायाँ पाइलाको भित्री भाग दायाँ तिर्थामुनि गरेर आफ्नो दुवै घुडामार्थ दुवै हत्केलीका औलाहरूलाई खुला गएर बस्न।

२ - वित्र रकअतको अर्थ हो: पहिलो र तेस्रो रकअत ।

३ - कनतः कसैलाई श्राप दनिको लागि गरिने याचना ।

जसमा अरबका गोत्रहरूमध्ये केही गोत्रहरूलाई शाप्दथे, अनि यस क्रमलाई विराम दिए”। (बुखारी, मुस्लिम)

र अहमद र दारकुत्नीले यसै जस्तो हदीस अर्को सूत्रद्वारा वर्णन गरेका छन्, र त्यसमा यति बृद्धि छः “र रह्यो फज्र नमाजको कुरोत त्यसमा कुनूत गर्दैरहे यहाँसम्म कि उहाँको स्वर्गबास भयो”।

२४२- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम तबसम्म कुनूत गर्दैनथे जबसम्म कुनै समूहलाई शाप्नु नहोस् वा कुनै समूहको हकमा याचना नगर्नु होस्”। (यस हदीसलाई इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन्।)

२४३- र हजरत सअद बिन तारिक अल अशजई रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले आफ्नो बुवासित भनेन: हे पिता ज्यू ! हजुरले त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम र अबू बक्र र उमर, एवं उसमान र अलीको पछाडि नमाज पढनु भएको छ, त के उनीहरू फज्र नमाजमा कुनूत पढथे ? त उनले भनेन: हे मेरो छोरा, यो त नौलो कुरो हो”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्।)

२४४- र हजरत अल्हसन बिन अली रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मलाई केही यस्ता वाक्यहरू सिकाएका छन् जसलाई म वित्रको कुनूतमा पढदछु, र त्यो हो: हे अल्लाह मलाई मार्गदर्शित गरेर तिनीहरूको समूहमा शामेल गरिदेउ जिनलाई तिमीले मार्गदर्शित गरेका छौ, र ममाथि दया गरेर

- २४३ - وَعَنْ سَعْدِ بْنِ طَارِقٍ
الْأَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { قُلْتُ لِأَبِي : يَا أَبَتِ ! إِنَّكَ قَدْ صَلَّيْتَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ
وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ، وَعَلَيَّ،
أَفَكَانُوا يَقْنُتُونَ فِي الْفَجْرِ ? قَالَ: أَيْ
بُنْيَّ، مُحَدَّثٌ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ ، إِلَّا أَبَا دَاؤِدَ .

- २४४ - وَعَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلَيِّ رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُمَا - ; قَالَ: { عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ
كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوَتْرِ :
اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ
عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي
فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ،
إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا
يَذْلِلُ مَنْ وَالَّيْتَ، تَبَارِكَتْ رَبِّنَا وَتَعَالَيْتَ }
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ .

وَزَادَ الطَّبَرَانيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ : { وَلَا يَعْزُزُ

ती मानिसहरूमध्येका बनाइदेउ जिनमाथि तिमीले दया गच्छौ, र मलाई पनि आफ्नो मित्र बनाएर उनीमध्येको बनाइदेउ जिनलाई आफ्नो मित्र बनाएका छौ, र जुन मलाई प्रदान गरेका छौ त्यसमा अभिवृद्धि गर, र जुन बुराई मेरो लागि निर्धारित गरेका छौ त्यसबाट मलाई सुरक्षा प्रदान गर, निःसन्देह तिमी न्यायोचित फैसला गर्नेवाला हौ जस फैसला विरुद्ध फैसला गर्न सकिन्न, र जसको पक्षधर भई तिमीले सम्मानित गच्छौ त्यसलाई कोही अपमानित गर्न सक्दैन, हे हाम्रो परम् प्रतिपालक तिमी कल्याणकारी र सर्वोच्च छौ” । (यसलाई पाँचौंले वर्णन गरेका छन् ।)

र बैहकी एवं तब्रानीले यति वृद्धिको साथ वर्णन गरेका छन्: “र जसलाई तिमीले शत्रु ठान्यो त्यसलाई कोही सम्मानित गर्न सक्दैन” । र नेसाईले अर्को सूत्रद्वारा यस हदीसको अन्त्यमा यति वृद्धि वर्णन गरेका छन्: “र नवीमाथि अल्लाहको दया प्रशान्ति अवतरित होस्” ।

र बैहकीले हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीहरूलाई कुनूतमा गरिने दुआको तालिम दन्थि जसलाई हामी फज्ज नमाजको कुनूतमा पढौ” (तर यस हदीसको सनदमा कम्जोरी छ)

२४५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीमध्ये जब कोही ढोग गरोस् त ऊँट भै आफ्नो घुँडाद्वारा नटेकोस्, बरु आफ्नो घुँडाभन्दा अधि आफ्नो हातद्वारा धरतीलाई टेकोस्” । (यस हदीसलाई तीनौंले वर्णन गरेका छन् ।)

مَنْ عَادَيْتَ { }. زَادَ النَّسَائِيُّ مِنْ وَجْهِ آخَرَ فِي آخِرِهِ : { وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ } .

وَلِلْبَيْهَقِيِّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - : { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْلَمُنَا دُعَاءً نَدْعُو بِهِ فِي الْقُنُوتِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ } وَفِي سَنَدِهِ ضَعْفٌ .

٤٤٥ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرَ ، وَلْيَضْعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتِيهِ } أَخْرَجَهُ الشَّلَاثَةُ .

وَهُوَ أَقْوَى مِنْ حَدِيثِ وَائِلٍ : { رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتِيهِ قَبْلَ يَدَيْهِ } أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ .

فَإِنْ لِلْأَوَّلِ شَاهِدًا مِنْ حَدِيثٍ : ابْنِ عُمَرَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيمَةَ، وَذَكَرَهُ الْبَخَارِيُّ مُعَلَّقًا مَوْقُوفًا .

جَلَالِ الدِّينِ بَعْنَانُ صَفَرٌ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

र यो हदीस नम्नमा वर्णित वाइलको हदीसभन्दा सशक्त छ, हजरत वाइल भन्दून्: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई हेरें कि उहाँ ढोगगर्दा आफ्नो दुवै घुँडालाई दुवै हातभन्दा अघि नै टेके” । (यस हदीसलाई चारौंले वर्णन गरेका छन् ।) किनकि पहिलो हदीसको समर्थन इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्होको हदीस गर्दै जसलाई इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन्, र जसलाई इमाम बुखारीले मौकूफन् र मुअल्लकन्¹ वर्णन गरेका छन् ।

२४६- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम तशहूदको लागि बस्थे त बायाँ हात आफ्नो बायाँ घुँडामाथि र दायाँ हात आफ्नो दायाँ घुँडामाथि राख्दथे, र आफ्नो हातद्वारा ५३ अंकको आकार बनाउँथे, र आफ्नो चोर औलाले (शहादतको औलाले) संकेत गर्थे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र मुस्लिमकै अर्को हदीसमा छ कि: “र उहाँले आफ्नो समस्त औलाहरूलाई संग्रहित गर्थे र र औंठाको छेउमा भएको औला (चोर औला) द्वारा संकेत गर्थे” ।

२४७- र हजरत अब्दुल्लाह बिन मसउद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीतिर अनुहार गरेर भने: जब तिमीमध्ये कोही पनि नमाज पढोस् त भनोसः समस्त प्रशंसाहरू, र नमाज एवं पवित्रताहरू अल्लाहकै लागि छन्, हे अल्लाहका सन्देष्टा तपाईंमाथि अल्लाहको

كَانَ إِذَا قَعَدَ لِتَشْهِدِ وَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى
عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَالْيُمْنَى عَلَى الْيُمْنَى،
وَعَقَدَ ثَلَاثَةً وَحَمْسَيْنَ، وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ
السَّبَابَةِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَفِي رِوَايَةِ لَهُ : { وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ
كُلَّهَا، وَأَشَارَ بِالْيَدِيِّ تَلِيَ الْإِبْهَامَ } .

٢٤٧ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَجُلِهِ
قَالَ: { التَّفَتَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَقَالَ: " إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلَيَقُلْ:
الْتَّحِيَاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّبَيَّاتُ،
السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ
وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ
الصَّالِحِينَ، أَشْهُدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ،
وَأَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، تَمَّ
لِيَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ أَعْجَبُهُ إِلَيْهِ ، فَيَدْعُو {
مُتَّفِقُ عَلَيْهِ ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيِّ .

وَلِلنَّسَائِيِّ: { كُنَّا نَقُولُ قَبْلِ أَنْ

1 - मुअल्लक: यस हदीसलाई भनिन्दू जसको आरम्भक सनदलाई वर्णन नगरिएको होस् ।

يُفرضَ عَلَيْنَا التَّشْهُدُ } .

وَلِأَحْمَدَ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَمَهُ التَّشْهُدَ، وَأَمَرَهُ أَنْ يُعَلِّمَ النَّاسَ } .

وَلِمُسْلِمٍ : عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يُعَلِّمُنَا التَّشْهُدَ: " التَّحِيَاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَواتُ لِلَّهِ ... إِلَى آخِرِهِ } .

٢٤٨ - وَعَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَدْعُو فِي صَلَاتِهِ، لَمْ يَحْمِدِ اللَّهَ، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: " عَجِلْ هَذَا " ثُمَّ دَعَاهُ، فَقَالَ: " إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلِيَبْدأْ بِتَحْمِيدِ رَبِّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ، ثُمَّ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَدْعُو بِمَا شَاءَ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالشَّلَاثَةُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ .

٢٤٩ - وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { قَالَ بَشِيرُ بْنُ سَعْدٍ: يَا

दया र कल्याण अवतारित होस्, प्रशान्ति होस् हामीमाथि र अल्लाहका सदाचारी सत्यनिष्ठ भक्तहरूमाथि, म गवाही दिन्छु कि अल्लाह बाहेक कोही सत्य पूजनीय छैन, र म गवाही दिन्छु कि मुहम्मद सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम त्यसको भक्त र सन्देष्टा हुन, अनि जुन दुआ त्यसलाई मन परोस् त्यसद्वारा याचना गरोस्”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन्।)

र नेसाईमा छ कि: “हामी यो दुआ त्यस समय पढथ्यौं जब हामीमाथि तशहूद अनिवार्य भएको थिएन”।

र अहमदद्वारा वर्णित हदीसमा छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनलाई तशहूदको तरिका सिकाए, र उनलाई यो आदेश गरे कि उनी सबैलाई सिकाउन्”। र मुस्लिमले नै हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीलाई तशहूद सिकाउँथे (अत्तहियातुल् मुवारकातुस्सलवातु लिल्लाह...”। पूर्ण हदीससम्म।

२४८- र हजरत फुजालह बिन उबैद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा व्यक्तिलाई नमाजमा दुआ गर्दा सुने जसले नत त्यस अघि अल्लाहको प्रशंसा नै गरेको थियो नत नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लममाथि दया प्रशान्ति नै पठाएको थियो, त उहाँले भन्नु भयो: यस व्यक्तिले हतार गच्यो, अनि त्यसलाई बोलाउनु भयो,

र भन्नु भयोः जब तिमीमध्ये कोही नमाज पढोस् त सर्वप्रथम आफ्नो प्रतिपालकको प्रशंसा र पवित्रता एवं महानताको बखान गरोस्, अनि नवी सल्लल्लाहो अलैह वसल्लममाथि दया प्रशान्ति (दरुद सलाम) पठाओस्, अनि जे चाहोस् याचना गरोस्”। (यस हदीसलाई अहमद र तीनौले वर्णन गरेका छन्, र तिमिंजी, इन्हे हिब्बान र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन्।)

२४९- र हजरत अबू मसऊद अल् अन्सारी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “बशीर बिन सअदले भनेः हे अल्लाहका रसूल ! हामीहरूलाई अल्लाहले यो आदेश गरेको छ कि हामी तपाईंमाथि दरुद सलाम (दया प्रशान्ति) पठाओ, त हामी तपाईंमाथि दरुद सलाम कसरी पठाओ ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैह वसल्लम केही बेर चुप लागे, अनि भनेः तिमीहरू भनः हे अल्लाह मुहम्मदमाथि र मुहम्मदको परिवारमाथि उस्तै अनुग्रह अवतरित गर जसरी इब्राहीममाथि गरेका थियौ, र मुहम्मद र मुहम्मदका परिवारमाथि उस्तै कल्याणको वर्षा गर जसरी इब्राहीममाथि समस्त संसारमा गरेका थियौ, तिमी प्रशंसनीय मर्यादित र पवित्र छौ । र सलाम त्यसरी नै पठाइन्छ जसरी तिमीहरूलाई अधि नै सिकाएको छु”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

र इन्हे खुजैमाले यति अभिवृद्धि वर्णन गरेका छन्: “त हामी तपाईंमाथि दरुद सलाम कसरी पठाओ जबकि हामीले नमाजमा तपाईंमाथि दरुद सलाम पठाइसकेका छौं”।

رَسُولُ اللَّهِ ! أَمَرْنَا اللَّهُ أَنْ نُصَلِّي عَلَيْكَ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ ؟ فَسَكَتَ، ثُمَّ قَالَ: ” قُولُوا : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارِكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ . وَالسَّلَامُ كَمَا عَلَّمْتُكُمْ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَزَادَ ابْنُ حُزَيْمَةَ فِيهِ : { فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ، إِذَا نَحْنُ صَلَّيْنَا عَلَيْكَ فِي صَلَاتِنَا . }

- २५. وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : { إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِدْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ } . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

२५०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही तशहूद गरोस् त अल्लाहसित चार कुराहरूबाट शरण चाहोस्, भनोस् हे अल्लाह म तिमो शरण चाहन्दू नक्को यातनाबाट, र चिहानको यातनाबाट, र जीवन र मृत्युको उपद्रवबाट, र मसीहुद्ज्ञालको दुष्टतायुक्त उपद्रवबाट”। (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छ: “जब तिमीमध्ये कोही अन्तिम तशहूदलाई सम्पन्न गरोस्”।

२५१- र हजरत अबू बक्र अस्सदीक रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “उनीले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित भने मलाई कुनै दुआ सिकाउनुस् जसद्वारा म नमाजमा याचना गर्नु, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो कि भन: हे अल्लाह मैले आफ्नो जीउमाथि अत्याधिक अत्याचार गरें, र तिमी बाहेक कोही पनि पापहरूलाई क्षमा गर्नेवाला छैन, यसर्थ आफ्नो दयाले मेरो पापलाई क्षमा गर, र ममाथि कृपा गर, निःसन्देह तिमी अति कृपालु र परम् दयालु छौ”। (बुखारी, मुस्लिम)

२५२- र हजरत वाइल बिन हुजर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “म नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा नमाज पढें, त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम

وَفِي رِوَايَةِ الْمُسْلِمِ : { إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُم مِّن التَّشْهِيدِ الْأَخِيْرِ } .

— २५१ — وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ { ضَيْعَةً } أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي . قَالَ قُلْ : " اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي طُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ" مُتَّقِّ عَلَيْهِ .

— २५२ — وَعَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ { ضَيْعَةً } قَالَ : { صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَمِينِهِ : " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ" وَعَنْ شِمَائِلِهِ : " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَحِيحٍ .

— २५३ — وَعَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةِ { ضَيْعَةً } أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ : " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ

यसरी सलाम फेर्थे (अस्सलामु अलैकुम वरहमतुल्लाहे वबरकातुहू) र बायाँतिर पनि यो भन्दै सलाम फेर्थे (अस्सलामु अलैकुम वरहमतुल्लाहे वबरकातुहू) अर्थात् तपाईंहरूमाथि अल्लाहको प्रशान्ति र कल्याण अवतरित होस् । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले सही सनदको साथ वर्णन गरेका छन् ।)

२५३- र हजरत मुगीरह बिन शुअ्वह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम प्रत्येक अनिवार्य नमाज पश्चात भन्थे: अल्लाह बाहेक कोही सत्य पूज्य छैन त्यो एकलै छ, त्यसको कोही सहभागी छैन, त्यसैको लागि राजसत्ता छ, र समस्त प्रशंसा पनि त्यसैको लागि छ, र त्यो समस्त कुराहरूमाथि शक्ति सम्पन्न छ, हे अल्लाह जसलाई तिमी प्रदान गर्न चाहन्छौ त्यसलाई कोही रोक्न सक्दैन, र जसलाई प्रदान गर्न चाहैदैनौ त्यसलाई कोही प्रदान गर्न सक्दैन, र तिमी समक्ष कसैको वंश महानता आदि केही काम लाग्ने छैन” । (बुखारी, मुस्लिम)

२५४- र हजरत सअद बिन अबि वक्कास रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम यी कुराहरूबाट प्रत्येक नमाज पश्चात शरण माँगदथे: हे अल्लाह म तिम्रो शरण चाहन्छु कञ्जुसीबाट र तिम्रो शरण चाहन्छु कायरताबाट, र तिम्रो शरण चाहन्छु यस कुराबाट कि मलाई बुढेसकालको जीर्ण अवस्थासम्म पुच्याइयोस, र तिम्रो शरण चाहन्छु सांसारिक उपद्रवबाट, र तिम्रो शरण चाहन्छु चिहानको यातनाबाट” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

२५५- र हजरत सौबान रजिअल्लाहो

لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ،
وَلَا مُعْطِيٌ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدْ
مِنْكَ الْجُدُّ } مُتَّقٌ عَلَيْهِ .

— २५४ — وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رضي الله عنه
قَالَ: { إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ عَلَيْهِ كَانَ يَتَعَوَّذُ
إِنَّ دُبُرَ الصَّلَاةِ: ”اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ
مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُنُبِ، وَأَعُوذُ
بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ، وَأَعُوذُ
بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ
عَذَابِ الْقَبْرِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

— २५५ — وَعَنْ ثُوبَانَ رضي الله عنه قَالَ: { كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ عَلَيْهِ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ
اسْتَغْفَرَ اللَّهَ ثَلَاثًا ، وَقَالَ: ”اللَّهُمَّ أَنْتَ
السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ . تَبَارَكْتَ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

— २५६ — وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ قَالَ: { مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ دُبُرَ كُلِّ

अन्होको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम नमाज सम्पन्न गर्थे त तीन चोटि अस्तग्रफिरुल्लाह भन्ये, अनि भन्ये: हे अल्लाह तिमी नै शान्तिदाता हौ र तिमीबाटै शान्ति छ, तिमी कल्याणकारी छौ हे प्रताप र प्रतिष्ठावाला परम् पूज्य” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

२५६- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले पनि प्रत्येक नमाज पश्चात ३३ पटक अल्लाहको पवन्त्रिताको बखान गर्दै, र ३३ पटक अल्लाहको प्रशंसा गर्दै, र ३३ पटक अल्लाहको महानताको बखान गर्दै, त यी १९ भए, र १०० पूर्ण गर्नुको लागि भन्दै: अल्लाह बाहेक कोही सत्य पूज्य छैन त्यो एकलै छ त्यसको कोही सहभागी छैन, त्यसैको लागि राजसत्ता छ, र समस्त प्रशंसा पनि त्यसैको लागि छ, र त्यो समस्त कुराहरूमाथि शक्ति सम्पन्न छ, त त्यसका समस्त पापहरूलाई क्षमा गरिन्छ, चाहे ती पापहरू समुन्द्रका फिँज जति किन नहोउन्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

र अर्को हदीसमा छ कि: (अल्लाहु अक्बर) अल्लाहको महानताको वर्णन ३४ पटक भनोस् ।

२५७- र हजरत मुआज बिन जबल रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीसित भन्नु भयो: “हे मुआज म तिमीलाई उपदेश गर्दछु

صَلَاةٌ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمْدَ اللَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَرَ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَتِلْكَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ، وَقَالَ تَمَامُ الْمِائَةِ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عُفِرْتُ لَهُ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَيْدِ الْبَحْرِ { رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: أَنَّ التَّكْبِيرَ أَرْبَعَ وَثَلَاثُونَ.

257 - وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: " أُوصِيكَ يَا مُعَاذُ: لَا تَدْعُنَّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ أَنْ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِيْيِ عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ } . رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤِدَ، وَالنَّسَائِيُّ بِسَنَدٍ قَوِيًّّ .

258 - وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ { مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ

कि तिमी प्रत्येक नमाज पश्चात यो भन्न नविर्सनु होला कि: हे अल्लाह मलाई आफ्नो स्तुति गर्नुमा र आफ्नो प्रशंसा गर्नुमा र परिपूर्ण तरिकाले पूजा गर्नुमा सहायता प्रदान गर”। (यस हड्डीसलाई अहमद, र अबू दाऊद एवं नेसाईले सशक्त सनदद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

२५८- र हजरत अबू उमामा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले पनि प्रत्येक अनिवार्य नमाज पश्चात आयतल कुर्सीको पाठ गर्दै त्यसलाई स्वर्गमा प्रवेश गर्नुबाट मृत्यु बाहेक केही पनि रोक्न सक्दैन”। (यस हड्डीसलाई नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे हिब्बानले सही भनेका छन्।)

र तब्रानीले यसमा यति वृद्धि वर्णन गरेका छन्: “र कुल हुवाल्लाहु अहदको पनि पाठ गर्दै”।

२५९- र हजरत मालिक इब्नुल हुवैरिस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीहरू उस्तै नमाज पढ जसरी मलाई नमाज पढादा हेरेका छौ”। (यस हड्डीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

२६०- र हजरत इम्रान बिन हुसैन रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मसित भन्नु भयो: उभेर नमाज पढ, त यदि यसको सामर्थ्य छैन त बसेर नमाज पढ, र यदि यस्तो गर्नुमा पनि सूक्ष्म छैनौ भने कोल्टेमा भई नमाज पढ”। (यस हड्डीसलाई बुखारीले

دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا الْمَوْتُ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ،
وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

وَزَادَ فِيهِ الطَّبَرَانيُّ : { وَقُلْ هُوَ اللَّهُ
أَحَدٌ } .

- २५९ - وَعَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رضي الله عنه
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { صَلَوَا كَمَا
رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

- २६. - وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ -
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: { قَالَ لِي النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " صَلِّ قَائِمًا, فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ
فَقَاعِدًا, فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ }
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

- २६१ - وَعَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه { أَنَّ النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَمَى
إِبَّهَا - وَقَالَ: " صَلِّ عَلَى الْأَرْضِ إِنْ
اسْتَطَعْتَ, وَإِلَّا فَأَوْمِئْ إِيمَاءً, وَاجْعَلْ
سُجُودَكَ أَحْفَضَ مِنْ رُكُوعِكَ } رَوَاهُ
الْبَيْهَقِيُّ بِسَنَدٍ قَوِيٍّ وَلَكِنْ صَحَّحَ أَبُو

वर्णन गरेका छन् ।)

२६१- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमल एउटा रोगीसित भन्नु भयो जसले एउटा सिरानीमाथि नमाज पढे पश्चात त्यसलाई फालिदिएको थियो: यदि तिमी धरतीमाथि नमाज पढन सक्छौ भने धरतीमा नमाज पढ, र यदि यस्तो गर्न सक्दैनौ भने संकेतले नमाज पढ, र ढोगगर्दा आफ्नो रुकू गरेको संकेतभन्दा अधिक भुक्केर संकेत गर” । (यस हदीसलाई बैहकीले सशक्त सनदद्वारा वर्णन गरेका छन्, तर अबू हातिमले यसको मौकूफ हुने कुरालाई सही भनेका छन् ।)

अध्यायः गल्तीको (पूरक) ढोग आदिको वर्णन

२६२- र हजरत अब्दुल्लाह बिन बुहैनह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीहरूलाई जुहरको नमाज पढाए, अनि पहिलाका दुई रकअत पढाए पश्चात तशहहुदमा नबसिकन् सोभो उभिहाले, अनि उहाँको साथमा सबै उभे, यहाँसम्म कि जब उहाँ चारौं रक्अत पढेर बसेका थिए, र मानिसहरू उहाँले सलाम फेर्नुको प्रतिक्षामा थिए, कि सहसा उहाँले सलाम फेर्नुभन्दा अघि नै दुई ढोग गरे, अनि सलाम फेर्नु भयो” । (यस हदीसलाई सातौंले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छ कि: “प्रत्येक ढोगगर्दा उहाँ बसेकै अवस्थामा तक्बीर भन्न्ये र मानिसहरूले पनि उहाँको साथमै ढोग गरे, त्यस बसाइको पूर्तिको लागि जुन उहाँले

حَاتِمٍ وَقْعَهُ .

بَابُ سُجُودِ السَّهْوِ وَغَيْرِهِ

٢٦٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْنَةَ - رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهُرَ، فَقَامَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيْنِ، وَلَمْ يَجْلِسْ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ، وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ، كَبَرَ وَهُوَ جَالِسٌ . وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، ثُمَّ سَلَّمَ } أَخْرَجَهُ السَّبَعَةُ، وَهَذَا لَفْظُ الْبَخَارِيِّ .

وَفِي رِوَايَةِ مُسْلِمٍ : { يُكَبِّرُ فِي كُلِّ سَجْدَةٍ وَهُوَ جَالِسٌ وَسَجَدَ النَّاسُ مَعَهُ، مَكَانًا مَا نِسِيَ مِنَ الْجُلُوسِ } .

٢٦٣- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - قَالَ : { صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتِ الْعَشِيِّ رُكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ قَامَ إِلَى خَشَبَةٍ فِي مُقْدَمِ الْمَسْجِدِ، فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا، وَفِي الْقَوْمِ

बिसेंका थिए” ।

२६३- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीलाई अपराह्नको कुनै नमाजमा (जुहर अथवा अस्रमा) मात्र दुई रकअत पढाएर सलाम फेरे, अनि मस्जिदको अधिल्लो भागमा भएको एउटा काठ निकट भएर उभे, अनि आफ्नो हातलाई त्यसमाथि राखे, र त्यहाँ अबू बक्र र उमर पनि उपस्थित थिए तर यस सन्दर्भमा उहाँसित कुरा गर्नुमा त्रिसित थिए, र जब हतार गर्नेहरू मस्जिदबाट निस्किहाले त एकअर्कासित कुरा गर्न थाले: कि के नमाज कम गरिएको छ ? र एउटा व्यक्ति थिए जिनलाई रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जुल यदैन नामले सम्बोधित गर्थे, त यसै व्यक्तिले भने: हे अल्लाहको रसूल ! के तपाईं विसनु भएको छ वा नमाजमा कमी गरिएको छ ? त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: नत म बिसेंको छु नत नमाज नै कम गरिएको छ, त त्यस व्यक्तिले भने: होइन, बरु तपाईं पक्कै विसनु भएको छ, अनि उहाँले दुई रकअत नमाज पुनः पढे, अनि सलाम फेरे, अनि तक्बीर भनेर आफूले गर्दै आएको ढोग भैं वा त्यसभन्दा अलि लामो ढोग गरे, अनि आफ्नो टाउको उठाउदै तक्बीर भने, अनि पुनः ढोगगर्दा तक्बीर भने, अनि आफूले गर्दै आएको ढोग भैं वा त्यसभन्दा अलि लामो ढोग गरे, अनि आफ्नो टाउको उठाउनु भयो र तक्बीर भन्नु भयो” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فَهَا بَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ، وَخَرَجَ سَرَعًا النَّاسُ، فَقَالُوا: أَقْصِرْتِ الصَّلَاةَ، وَرَجُلٌ يَدْعُوهُ النَّبِيُّ ﷺ ذَا الْيَمَيْنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْسِيَتِ أَمْ قُصِرَتْ؟ فَقَالَ: "لَمْ أَنْسِ وَلَمْ تُقْصِرْ" فَقَالَ: بَلَى، قَدْ نَسِيَتِ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَرَ، فَسَاجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ، أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَرَ، ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ، فَكَبَرَ، فَسَاجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ، أَوْ أَطْوَلَ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَرَ { مُتَّفَقُ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

وَفِي رِوَايَةِ لِمُسْلِمٍ : { صَلَاةُ الْعَصْرِ } وَلِأَبِي دَاؤِدَ، فَقَالَ: { أَصَدَقَ ذُو الْيَمَيْنِ ? } فَأَوْمَئُوا : أَيْ نَعَمْ } . وَهِيَ فِي " الصَّحِيحَيْنِ " لِكِنْ بِلْفُظٍ : فَقَالُوا . وَهِيَ فِي رِوَايَةِ لَهُ : { وَلَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَقُنَّهُ اللَّهُ تَعَالَى ذَلِكَ } .

- २६४ - وَعَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ -

رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى إِلَيْهِمْ، فَسَهَّا فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ تَشَهَّدَ، ثُمَّ سَلَّمَ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُد، وَالتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَةُ، وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ .

٢٦٥ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْحَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمْ يَذْرِ كَمْ صَلَّى أَثْلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا؟ فَلِيَطْرُحِ الشَّكُّ وَلِيَنْعَلِمَ مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتُهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى تَمَامًا كَانَتَا تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٢٦٦ - وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْئًا؟ قَالَ: " وَمَا ذَلِكَ؟ " . قَالُوا: صَلَيْتَ كَذَا، قَالَ: فَتَنَى رِجْلَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ أَفْبَلَ

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छ कि: “त्यो अस्त्रको नमाज थियो” ।

र अबू दाऊदको हदीसमा छ: “अनि उहाँले भन्नु भयोः के जुल यदैनले सत्य भनिरहेका छन्? त मानिसहरूले संकेत गरे, अर्थात हो भने” । र यो वृद्धि बुखारी मुस्लिममा पनि वर्णित छ तर त्यसमा (कालू) उनीहरूले भने शब्द वर्णित छ । र मुस्लिमकै एउटा हदीसमा छ कि: “र उहाँले ढोग तबसम्म गरेनन् जबसम्म कि महान अल्लाहको तफ्बाट यस विर्साइबारे विश्वास गराइएन” ।

२६४- र हजरत इम्रान बिन हुसैन रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीहरूलाई नमाज पढाए, अनि त्यसमा गल्ती गरे त दुई ढोग गरे पश्चात तशहूदमा बसे अनि सलाम फेरे” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजीले विश्वासनीय पनि भनेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन् ।)

२६५- र हजरत अबू सर्झद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः “जब तिमीमध्ये कसैलाई त्यसको नमाजमा कुनै प्रकारको शंका सन्देह भइहालोस्, यसर्थ त्यसलाई यो थाहै नहोस् कि त्यसले तीन रकअत पढ्यो वा चार रकअत? त त्यो संकोच र सन्देहलाई पर फालेर जसमाथि त्यसलाई यकीन होस् त्यसैलाई आधार मानेर आफ्नो नमाजलाई पूर्ण गरोस्, अनि सलाम फेर्नुभन्दा अधि नै दुई ढोग गरोस्, त यदि त्यसले पाँच रकअत पढिहाल्यो त यी दुवै ढोग त्यसको विसम रकअतलाई सम

बनाइदिन्छन्, र यदि त्यसले पूर्ण नमाज पढेको छ भने यी दुवै ढोग शैतानको लागि अभिशाप सिद्ध हुन्छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२६६- र हजरत इब्ने मसऊद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले नमाज पढाउनु भयो, अनि जब उहाँले सलाम फेरे त उहाँसित भनियो: हे अल्लाहका रसूल के नमाजमा कुनै नौलो कुरो भएको छ ? त उहाँले भन्नु भयो: र त्यो कुरो के हो ? त उनीहरूले भने: तपाईंले यसरी नमाज पढाउनु भएको छ, त इब्ने मसऊद भन्छन् कि: अनि नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो दुवै पाइलामाथि बसेर किल्लातिर अनुहार गरे, अनि दुई ढोग गरे, अनि सलाम फेरे, अनि हामीहरूतिर अनुहार गरेर भने: यदि नमाजमा कुनै नौलो कुरो भएको भए म तिमीहरूलाई अवश्य बताउने थिएँ, तर म पनि तिमीहरू सरह एउटा मानव हुँ म पनि उस्तै विसञ्चु जसरी तिमीहरू विसदछौ, यसर्थ यदि म विसूँ त मलाई स्मरण गराइदिनु, र जब तिमीमध्ये कोही आफ्नो नमाजबारे शंकामा परोस् त जस कुरामाथि त्यसलाई अधिक यकिन होस् त्यसैलाई आधार मानेर आफ्नो नमाजलाई पूर्ण गरोस्, अनि दुई ढोग गरिहालोस्”। (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारीकै एउटा अर्को हदीसमा छ: “अनि नमाजलाई पूर्ण गरोस्, अनि सलाम फेरोस्, अनि ढोग गरोस्”।

र मुस्लिममा छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले गल्ती गरेकोमा दुई ढोग गरे सलाम र कुराकानी गरे पश्चात”।

र अहमद, अबू दाऊद र नेसाईमा अब्द बिन जअफरको माध्यमले मरफूअ हदीस वर्णित

عَلَيْنَا بِوْجَهِهِ فَقَالَ: "إِنَّهُ لَوْ حَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ أَبْيَأْتُكُمْ بِهِ، وَلَكِنْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ أَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيْتُ فَذَكَرْتُهُ، وَإِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ، فَلِيُتَسْمِمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ لَيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ { مُتَنَقْقُ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةِ لِلْبَعْحَارِيِّ: { فَلِيُتَسْمِمَ، ثُمَّ يُسَلِّمُ، ثُمَّ يَسْجُدْ } .

وَلِمُسْلِمٍ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَجَدَ سَجْدَتَيْ السَّهْوِ بَعْدَ السَّلَامِ وَالْكَلَامِ }
وَلِأَحْمَدَ، وَأَبِي دَاؤِدَ، وَالنَّسَائِيِّ؛ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ بْنِ جَعْفَرٍ مَرْفُوعًا: { مِنْ شَكَّ فِي صَلَاتِهِ، فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَمَا يُسَلِّمُ } وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيمَةَ .

٢٦٧ - وَعَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ، فَقَامَ فِي الرُّكُعَتَيْنِ، فَاسْتَسْتَمَ قَائِمًا، فَلْيَمْضِ، وَلَيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ، وَإِنْ

छ कि: “जुन व्यक्तिलाई पनि त्यसको नमाजको बारेमा शंका भइहालोस्, त त्यो सलाम फेरे पश्चात दुई ढोग गरोस्” । (यस हदीसलाई इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

२६७- र हजरत मुगीरह बिन शुअबह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कसैलाई नमाजमा शंका भइहालोस्, र त्यो दुई रकअत पढे पश्चात तशहहुदमा नबसिकन् उभिहालोस्, र राम्री उभिहालोस्, त आफ्नो नमाजलाई निरन्तर राखोस् (अर्थात: पुनः फर्केर तशहहुदको लागि नबसोस्) बरु (त्यसको क्षतिपूर्तिमा) दुई ढोग गरोस्, र यदि त्यो राम्री उभेको छैन त बसिहालोस् र त्यसले कुनै त्रुटि गरेछैन” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद, इब्ने माजा र दारकुत्नीले वर्णन गरेका छन्, र शब्द दारकुत्नीका हुन् तर यसको सनद जईफ छ ।)

२६८- र हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “इमामको पछाडि नमाज पढनेहरूको कुनै गल्ती हुदैन, यसर्थ यदि इमामले गल्ती गच्यो भने इमाम र मुक्तदी (जुन त्यसको पछाडि नमाज पढिरहेका छन्) दुवैमाथि सज्दए सहव (गल्तीको पूरक ढोग) छ” । (यस हदीसलाई बज्जार र बैहकीले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

२६९- र हजरत सौबान रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “नमाजको प्रत्येक गल्तीको लागि सलाम पश्चात दुई ढोग गर्नुपर्छ” । (यस हदीसलाई अबू दाऊद

لَمْ يَسْتَتِمْ قَائِمًا فَلْيُجْلِسْ وَلَا سَهْوَ عَلَيْهِ {
رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدُ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَالْدَّارْقُطْنِيُّ،
وَالْفَظُّ لَهُ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ .

٢٦٨ - وَعَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لَيْسَ عَلَى مَنْ خَلَفَ
الْإِمَامَ سَهْوٌ فَإِنْ سَهَّا الْإِمَامُ فَعَلَيْهِ وَعَلَى
مَنْ خَلَفَهُ } رَوَاهُ الْبَزَارُ وَالْبَيْهَقِيُّ بِسَنَدٍ
ضَعِيفٍ .

٢٦٩ - وَعَنْ ثُوبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لِكُلِّ سَهْوٍ سَجَدْتَانِ بَعْدَمَا يُسْلِمُ
} رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدُ، وَابْنُ مَاجَةَ بِسَنَدٍ
ضَعِيفٍ .

٢٧. - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: {
سَجَدْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي: (إِذَا
السَّمَاءُ انشَقَّ) , وَ: (افْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ
) } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٢٧١ - وَعَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: { (ص) لَيْسَ مِنْ

र इन्हे माजाले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

२७०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामीले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा (इजस्समाउन् शक्त) र (इक्रा विस्म रव्बिका) को पाठनमा ढोग गरें” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

२७१- र हजरत इन्हे अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “सूरतु (साद) मा भएको ढोग अनिवार्य ढोगमध्येको होइन, तर मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई यसमा ढोग गर्दा हेरेको छु” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

२७२- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले सूरतुन्जम्मा ढोग गर्नु भयो” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

२७३- र हजरत जैद बिन साबित रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम समक्ष सूरतुन्जम्मको पाठन गरें, तर उहाँले त्यसमा ढोग गर्नु भएन” । (बुखारी, मुस्लिम)

२७४- र हजरत खालिद बिन मअदान रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “सूरतुल हज्जलाई दुई ढोग हुने कारण श्रेष्ठता दिइएको छ” । (यसलाई अबू दाऊदले मरासीलमा वर्णन गरेका छन् ।)

र अहमद एवं तिर्मिजीले मौसूलन् उक्बा बिन आमिरको माध्यमले वर्णन गरेका छन्,

عَزَائِمِ السُّجُودِ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْجُدُ فِيهَا } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

٢٧٢ - وَعَنْهُ : { أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَجَدَ بِالنَّجْمِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

٢٧٣ - وَعَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه قال: { قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ النَّجْمَ, فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

٢٧٤ - وَعَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ رضي الله عنه قال: { فُضِّلَتْ سُورَةُ الْحِجْجِ بِسَجْدَتَيْنِ }. رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدَ فِي " الْمَرَاسِيلِ " .

وَرَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْتَّرمِذِيُّ مَوْصُولاً مِنْ حَدِيثِ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، وَزَادَ: { فَمَنْ لَمْ يَسْجُدْهُمَا، فَلَا يَقْرَأُهَا } وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

٢٧٥ - وَعَنْ عُمَرَ رضي الله عنه قال: { يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَمُرُ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَاجَدَ فَقَدْ أَصَابَ, وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ }. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ . وَفِيهِ : { إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَفْرِضْ السُّجُودَ إِلَّا أَنْ نَشَاءَ }. وَهُوَ فِي

"الموطأ".

٢٧٦ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَيْنَا الْقُرْآنَ، فَإِذَا مَرَ بِالسَّجْدَةِ، كَبَرَ، وَسَجَدَ، وَسَجَدْنَا مَعَهُ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدْ بِسَنَدٍ فِيهِ لِينٌ .

٢٧٧ - وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ يَسِّرُهُ خَرَّ سَاجِدًا لِلَّهِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النِّسَائِيُّ .

٢٧٨ - وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ تَعَظِّيْهِ قَالَ: { سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَالَ: "إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي، فَبَشَّرَنِي، فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرًا" } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

٢٧٩ - وَعَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ عَلَيْاً إِلَى الْيَمَنِ - فَذَكَرَ الْحَدِيثَ - قَالَ: فَكَتَبَ عَلَيْهِ بِإِسْلَامِهِمْ، فَلَمَّا قَرَأَ

र यसमा यति वृद्धि पनि वर्णन गरेका छन् कि: "त जसले ती दुवै ढोगलाई नगरोस् त्यो यस सूरहलाई नपढोस्" । (तर यसको सनद जईफ छ ।)

२७५- र हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ उनेले भनेकि: "हे मानिसहरू हामी ढोगका श्लोकहरूबाट गुञ्जन्छौं त जसले ढोग गन्यो त्यसले पुण्यको कार्य गन्यो, र जसले ढोग गरेन त्यसमाथि कुनै दोष छैन" । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।) र यसै हदीसमा छ कि: "निःसन्देह अल्लाहले यी ढोगहरूलाई हामीमाथि अनिवार्य गरेका छैनन् यस कुरा बाहेक कि जसको इच्छा होस् त्यो ढोग गरोस्" । (र यो मुवक्तामा वर्णित छ)

२७६- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: "नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामी समक्ष कुरआनको पाठन गर्थे, अनि जब ढोगको श्लोकबाट गुञ्जन्थे, त तक्बीर भनेर ढोग गर्थे, र हामी पनि उहाँको साथमा ढोग गर्थे" । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले विकारयुक्त सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

२७७- र हजरत अबू बकरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: "नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई कुनै प्रसन्न गरिदिने कुराको सुसमाचार मिल्थ्यो त ढोग गर्दै अल्लाहलाई नतमस्तक भइहाल्थे" । (यस हदीसलाई नेसाई बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन् ।)

२७८- र हजरत अब्दुर्रहमान बिन औफ

रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ, कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले लामो ढोग गरे, अनि त्यसबाट आफ्नो टाउको उठाएर भनेः निःसन्देह हजरत जिब्रील मेरो पासमा आए, र मलाई शुभसमाचार सुनाए, त मैले अल्लाहको कृतज्ञता ज्ञापन गर्ने उद्देश्यले ढोग गरिहाले” । (यस हदीसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले सही भनेका छन् ।)

२७९- र हजरत बराअ बिन आजिब रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हजरत अलीलाई यमनतिर पठाए (अनि पूर्ण हदीसलाई वर्णन गरे) र भनेः अनि हजरत अलीले उनीहरूको इस्लाम कबूल गर्ने कुरालाई पत्रमा लेखेर पठाए, त जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यो पत्र पढे त तुरन्तै ढोग गरिहाले” । (यस हदीसलाई बैहकीले वर्णन गरेका छन् । र मूल हदीस बुखारीमा वर्णित छ ।)

अध्यायः नफिली नमाजहरूको वर्णन

२८०- हजरत रबीअह बिन कअब अल-असलमी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ, कि: “मसित नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयोः जे माँग्नु छ माँग । त मैले भनेः म स्वर्गमा तपाईंको साथको माँग गर्दछु (इच्छुक छु) । त उहाँले भन्नु भयोः के यस बाहेक केही अरु चाहन्छौ ? त मैले भनेः होइन म मात्र त्यही चहन्छु, त उहाँले भन्नु भयोः यसो भए आफ्नो इच्छापूर्तिको लागि अत्याधिक ढोग गर्दैगर” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكِتَابَ حَرَّ سَاجِدًا {
رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ . وَأَصْلُهُ فِي الْبُخَارِيِّ .

بَابُ صَلَاةِ التَّطْوِعِ

٢٨٠ - عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: { قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجُنَاحِ . فَقَالَ: أَوْغَيْرَ ذَلِكَ? , فُلْتُ: هُوَ ذَاكَ, قَالَ: " فَأَعْنِي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٢٨١ - وَعَنْ أَبْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: { حَفِظْتُ مِنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ رَكْعَاتٍ: رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهُرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الصُّبْحِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .
وَفِي رِوَايَةِ لَهُمَا: { وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ

الْجُمُعَةِ فِي بَيْتِهِ } .

وَلِمُسْلِمٍ : { كَانَ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ لَا يُصَلِّي إِلَّا رَكْعَتَيْنِ حَفِيفَتَيْنِ }

٢٨٢ - وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهُرِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْعَدَاءِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

٢٨٣ - وَعَنْهَا قَالَتْ : { لَمْ يَكُنْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِّنْ النَّوَافِلِ أَشَدَّ تَعَاهِدًا مِّنْهُ عَلَى رَكْعَيِّ الْفَجْرِ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

وَلِمُسْلِمٍ : { رَكَعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِّنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا } .

٢٨٤ - وَعَنْ أُمِّ حَيَّةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ : سَمِعْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : { مَنْ صَلَّى إِثْنَتَانِ عَشْرَةَ رَكْعَةً فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ بُنِيَ لَهُ بَيْنَ بَيْتَ فِي الْجَنَّةِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ . وَفِي رِوَايَةٍ " تَطْوِعًا " .

२८१- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित दश रकअत (नफिली नमाज) याद गरेको छु: दुई रकअत जुहरभन्दा अधि, र दुई रकअत त्यस पश्चात, र दुई रकअत मगरिब पश्चात आफ्नै घरमा पढथे, र आफ्नै घरमा दुई रकअत इशा पश्चात, र दुई रकअत फज्रभन्दा अधि”। (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारी मुस्लिमकै एउटा अर्को हदीसमा छ: “र उहाँ आफ्नै घरमा जुमआ पश्चात दुई रकअत पढथे”।

र मुस्लिममा छ कि: “जब फज्र (भोर, उषकाल) उदय भइहाल्यो त मात्र दुई हलुङ्गो रकअत पढथे”।

२८२- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जुहरभन्दा पहिलाका चार रकअत र फज्रभन्दा अधिका दुई रकअतलाई कहिले पनि त्यागेनन्”। (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

२८३- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम समस्त नफिली नमाजहरूभन्दा अधिक महत्व फज्रका दुई रकअतलाई दिन्थे”। (बुखारी, मुस्लिम)

र मुस्लिमले वर्णन गरेको एउटा हदीसमा

छः “फज्जका दुई रकअत संसार र संसारमा भएका समस्त थोकभन्दा उत्कृष्ट छ” ।

२६४- र हजरत उम्मे हबीबा आस्थावानहरूकी आमा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुनेको छु कि: “जसले दिन र रात्रीमा १२ रकअत (सुन्नत) पढदछ त अल्लाह यसको प्रतिफलको रूपमा त्यसको लागि स्वर्गमा एउटा स्मार्क बनाइदिन्छन्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र एउटा हदीसमा “नफिली नमाज” शब्दको वर्णन पनि छ ।) र तिर्मिजीले पनि यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन्, र त्यसमा यति वृद्धि गरेका छन् कि: “चार रकअत जुहरभन्दा अधि र दुई रकअत त्यसभन्दा पछि, र दुई रकअत मगरिब पश्चात, र दुई रकअत इशा नमाज पश्चात, र दुई रकअत फज्ज नमाजभन्दा अधि” ।

र उनैद्वारा पाँचौले वर्णन गरेका छन् कि: “जसले जुहर नमाजभन्दा अधि र पछि चार चार रकअतलाई नरिन्तरताले आयोजित गर्दै रहन्छ, अल्लाह त्यसमाथि नकलाई निषेधित गरिदिन्छन्” ।

२६५- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “अल्लाह त्यस व्यक्तिमाथि दया गर्नु जसले अस नमाजभन्दा अधि चार रकअत पढोस्” । (यस हदीसलाई अहमद, र अबू दाऊद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजीले

وَلِلتَّرْمِذِيِّ نَحْوُهُ، وَزَادَ: { أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهُرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاتِ الْفَجْرِ } .

وَلِلْخَمْسَةِ عَنْهَا: { مَنْ حَفَظَ عَلَى أَرْبَعٍ قَبْلَ الظُّهُرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ } .

٢٨٥ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { رَحْمَ اللَّهُ إِمْرَأً صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْعَصْرِ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدُ وَالتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ وَصَحَّحَهُ .

٢٨٦ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَفَّلٍ الْمُرَنِّي ﷺ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: { صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ، صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ " ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ : " لِمَنْ شَاءَ " كَرَاهِيَةٌ أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ حِبَّانَ: { أَنَّ النَّبِيِّ ﷺ

यसलाई विश्वासनीय पनि भनेका छन्, र इन्हे खुजैमाले यसलाई सही भनेका छन् ।)

२८६- र हजरत अब्दुल्लाह बिन मुगफ्फल अल् मुजनी रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “मग्रिबभन्दा अधि नमाज पढ, “मग्रिबभन्दा अधि नमाज पढ, अनि तेसो पटकमा भन्नु भयो: जसले चाहोस, यस कुराको भय र अप्रियताको कारण ताकि मानिसहरू यसलाई सुन्नत नवनाइहालुन्” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

र इन्हे हिब्बानको एउटा हदीसमा छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मग्रिबभन्दा अधि दुई रकअत पढे” ।

र मुस्लिमले हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि उनले भने: “हामी सूर्य अस्त भए पश्चात दुई रकअत नमाज पढदथे, र नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम यसलाई पढदा हेदैगर्थे तर उहाँले नत यसको आदेश दिनु भयो नत यसबाट मनाही नै गर्नु भयो” ।

२८७- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम फज्ज नमाजभन्दा पहिला पढिने दुई रकअतलाई अति सानो गरेर पढथे, यहाँसम्म कि म सोच्न लाग्थे कि के उहाँले मात्र सूरतुल् फातिहा पढनु भएको छ ?” । (बुखारी, मुस्लिम)

२८८- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो

صَلَّى قَبْلَ الْمَغْرِبِ رَكْعَتَيْنِ } .

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ أَنَسٍ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ-
قَالَ: { كُنَّا نُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ غُرُوبِ
الشَّمْسِ، فَكَانَ يَعْلَمُ يَرَانَا، فَلَمْ يَأْمُرْنَا وَمَ
يَنْهَانَا } .

٢٨٧ - وَعَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهَا- قَالَتْ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُخْفِفُ
الرَّكْعَتَيْنِ الَّتَّيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ، حَتَّى
إِنِّي أَقُولُ: أَقْرَأَ بِأَمْ الْكِتَابِ؟ } مُتَّفِقٌ
عَلَيْهِ .

٢٨٨ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ -رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ- : { أَنَّ النَّبِيًّا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي رَكْعَتِي
الْفَجْرِ : (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) وَ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٢٨٩ - وَعَنْ عَائِشَةَ -رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهَا- قَالَتْ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ اضْطَجَعَ عَلَى شِقَّهِ الْأَيْمَنِ }
رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ .

अलैहे वसल्लमले फज्रका दुई रकअतमा (कुल याअय्युहल् काफिरून्) र (कुल हुवल्लाहु अहद) को पाठन गर्नु भयो”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२८९- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब फज्रका दुई रकअत पढथे त आफ्नो दायाँ कोल्टे अलिकात लेटदथे”। (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

२९०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही फज्र नमाजभन्दा पहिलाका दुई रकअत पढोस्, त आफ्नो दायाँ कोल्टे लेटोस्”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र अहमद एवं तिर्मजीले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मजीले यसलाई सही पनि भनेका छन्।)

२९१- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “रात्रीको नमाज दुई दुई रकअत छ, अनि जब तिमीमध्ये कसैलाई बिहान उदय हुने भय लागोस् त एक रकअत पढेर समस्त पहिला पढेको नमाजको वित्र (विसम) गरोस्”। (बुखारी, मुस्लिम)

र पाँचौले पनि एउटा हदीस वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले त्यसलाई सही पनि भनेका छन् कि: “दिन रात्रीको नमाज दुई

- २९. - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ, فَلِيَضْطَجِعْ عَلَى جَنْبِهِ الْأَمْيَنِ } رَوَاهُ أَحْمَدُ, وَأَبُو دَاوُدُ, وَالْتَّرمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ .

- २१. - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { صَلَاةُ الَّلَّيْلِ مَشْنَى مَشْنَى, فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمُ الصُّبْحِ صَلَّى رُكْعَةً وَاحِدَةً, ثُوَّرَ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى } مُتَفَقُ عَلَيْهِ .
وَلِلْخَمْسَةِ - وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ - { صَلَاةُ الَّلَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَشْنَى مَشْنَى } وَقَالَ النَّسَائِيُّ : "هَذَا خَطَأً" .

- २१२ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ الَّلَّيْلِ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

- २१३ - وَعَنْ أَبِي أَئْوَبَ الْأَنْصَارِيِّ

दुर्दृश रकअत छ”। तर नेसाईले भनेका छन् कि: “यो त्रुटि हो”।

२९२- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “अनिवार्य नमाज पश्चात सर्वोत्कृष्ट नमाज रात्रीको नमाज हो”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

२९३- र हजरत अबू अय्यूब अल् अन्‌सारी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “वित्र नमाज पढनु प्रत्येक मुसलमानलाई जरुरी छ, त जसलाई पाँच रकअत वित्र पढने मन लागोस् त्यो पाँच रकअत नै पढोस्, र जसलाई तीन रकअत वित्र पढन मन लागोस् त्यो तीन नै पढोस्, र जसलाई एक रकअत मात्रै वित्र पढने मन लागोस् त्यो मात्र एकै रकअत पढोस्”। (यस हदीसलाई तिर्मिजी बाहेक चारौंले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन्, र नेसाईको दृष्टिमा यो हदीस मौकूफ छ।)

२९४- र हजरत अली बिन अबि तालिब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “वित्र नमाज फर्ज नमाज जस्तो अनिवार्य छैन, बरु यो सुन्नत हो जसलाई रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले प्रचलित गरेका छन्”। (यस हदीसलाई नेसाई र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिर्मिजीले विश्वासनीय पनि भनेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { الْوِتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ, مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُؤْتِرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ, وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُؤْتِرَ بِشَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ, وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُؤْتِرَ بِواحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ }. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ إِلَّا التَّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَرَجَحَ النَّسَائِيُّ وَقَفْهُ .

२९४ - وَعَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { لَيْسَ الْوِتْرُ بِحَتْمٍ كَهِينَةٍ الْمَكْتُوبَةِ، وَلَكِنْ سُنَّةً سَنَّهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ .

२९५ - وَعَنْ جَابِرٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، ثُمَّ إِنْتَظَرُوهُ مِنْ الْقَابِلَةِ فَلَمَّا يَنْتَرِجُ ، وَقَالَ: "إِنِّي خَشِيتُ أَنْ يُكْتَبَ عَلَيْكُمُ الْوِتْرُ { رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ .

२९६ - وَعَنْ خَارِجَةٍ بْنِ حُذَافَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

भनेका छन् ।)

२९५- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले रमजानको महिनामा तराबीहको नमाज पढाउनु भयो, अनि अर्को दिन सबै उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको प्रतिक्षा गर्दैरहे तर उहाँ आएनन्, र उहाँले भन्नु भयो: मलाई यो भय लाग्यो कि कदाचित वित्र नमाजलाई तिमीहरूमाथि अनिवार्य नगरियोस्” । (यस हदीसलाई इन्हे हिब्बानले वर्णन गरेका छन् ।)

२९६- र हजरत खारेजह बिन हुजाफह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “अल्लाहले तिमीहरूको सहायता यस्तो नमाजले गरेको छ जुन तिमीहरूको लागि रातो ऊँटहरूभन्दा पनि हितकर छ, त हामीले भनें: त्यो कुन नमाज हो हे अल्लाहका रसूल ? त उहाँले भन्नु भयो: त्यो वित्र हो, जसको समय हो इशादेखि उषाकाल उदय हुनुसम्म” । (यस हदीसलाई नेसाई बाहेक पाँचौंले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन् ।)

र अहमदले यसै जस्तो हदीस अमर बिन शुअैबको माध्यमले वर्णन गरेका छन् जसलाई उनले आफ्नो बाबु बाजेको माध्यमले वर्णन गर्नु भएको छ ।

२९७- र हजरत अब्दुल्लाह बिन बुरैदह आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गर्नुहुन्छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “वित्र पढनु हक हो, यसर्थ जसले वित्र पढ्दैन त्यो हामीमध्येको होइन” । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले विकारयुक्त

قالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ اللَّهَ أَمَدَكُمْ بِصَلَاةٍ هِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعْمِ } فُلْنَا: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "الْوِتْرُ، مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

وَرَوَى أَحْمَدُ : عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ نَحْوُهُ .

٢٩٧ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرِيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الْوِتْرُ حَقٌّ، فَمَنْ لَمْ يُؤْتِرْ فَلَيْسَ مِنَّا } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ بِسَنَدَ لَيْلَةً، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

وَلَهُ شَاهِدٌ ضَعِيفٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عِنْدَ أَحْمَدَ .

٢٩٨ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةِ رَكْعَةَ، يُصَلِّي أَرْبَعًا، فَلَا تَسْأَلْ عَنْ

सनद्वारा वर्णन गरेका छन्, र यसलाई हाकिमले सही भनेका छन् ।)

र अहमदले हजरत अबू हुरैरहको माध्यले अर्को एउटा हदीस वर्णन गरेका छन् जुन यस हदीसलाई सशक्त गर्छ ।

२९८- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम रमजानमा वा रमजान बाहेकका रात्रीहरूमा ११ रकअतभन्दा अधिक पढ़दैनथे, (र यसलाई पढने शैली यस्तो हुन्थ्यो) पहिला चार रकअत यस्तो तरिकाले पढथे जसको सुन्दरता, विशेषता, र लम्बाईको बारेमा कुरै नगर्नुस, अनि तीन रकअत पढथे । हजरत आइशा भन्छन् कि मैल भनेः हे अल्लाहका रसूल के तपाईं वित्र पढनुभन्दा अघि न सुन्नु हुन्छर ? त उहाँले भन्नु भयोः हे आइशा, निःसन्देह मेरो आँखाहरू सुत्दछन् तर मेरो हृदय सुत्दैन” । (बुखारी, मुस्लिम)

र उनैको माध्यमले बुखारी र मुस्लिमकै अर्को हदीसमा वर्णित छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम रात्रीमा दश रकअत पढथे, अनि एक ढोगद्वारा (एक रकअतद्वारा) वित्र गर्थे, र फज्रका दुई रकअत सुन्नत पढथे, त यी समस्त १३ रकअत भए” ।

حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا، فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا. قَالَتْ عَائِشَةُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَنَا مُقْبِلٌ أَنْ تُؤْتِرَ؟ قَالَ: "يَا عَائِشَةُ، إِنَّ عَيْنِيَ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي". { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةِ هُمَّا عَنْهَا: { كَانَ يُصَلِّي مِنَ الَّلَّيْلِ عَشْرَ رَكَعَاتٍ، وَيُؤْتِرُ بِسَجْدَةٍ، وَيَرْكَعُ رَكْعَيَ الْفَجْرِ، فَتِلْكَ ثَلَاثُ عَشْرَةً }.

- २९९ - وَعَنْهَا قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ الَّلَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةً رَكْعَةً، يُؤْتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا }.

٣.. - وَعَنْهَا قَالَتْ: { مِنْ كُلِّ الَّلَّيْلِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنْتَهَى وِتْرَهُ إِلَى السَّحَرِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِمَا. ३.١ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ - رَضِيَ

२९९- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम रात्रीमा १३ रकअत पढथे, जसमध्ये पाँच रकअतद्वारा वित्र गर्थे, जसको कुनै रकअतमा नवसिकन् अन्तिममा बस्थे”।

૩૦૦- ર ઉનૈદ્વારા વર્ણિત છે કિ: “રસૂલ સલ્લાહો અલૈહે વસ્તુમલે રાત્રીકો પ્રત્યેક ભાગમા વિત્ર પઢેકા છેન્ ર તપાઈ ફજ્રભન્દા અલિ અધિસમ્મ વિત્ર પઢનુ હુન્થ્યો” । (દુવૈ હદીસલાઈ બુખારી ર મુસ્લિમલે વર્ણન ગરેકા છેન્ ।)

३०१- र हजरत अब्दुल्लाह बिन अमर बिन आस रजि अल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ, कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “हे अब्दुल्लाह (अल्लाहको भक्त) तिमी फलाना जस्तो नहोऊ, जुनकि रात्रीमा नमाज पढथ्यो, अनि यस कार्यलाई छाडिदियो”। (बखारी, मस्लिम)

३०२- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “हे कुरआनवालाहरू वित्र पढौ गर, किनकि अल्लाह वित्र (एकलो) छ र वित्रलाई मनपराउँछ”। (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमाले सही भनेका छन्।)

३०३- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो
अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो
अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “तिमीहरू
आफ्नो रात्रीको अन्तिम नमाज वित्रलाई

وَعَنْ عَلَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ - ٣٠٢
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {أَوْتُرُوا يَا أَهْلَ الْقُرْآنَ,
إِنَّ اللَّهَ وَرِسُولُهُ يُحِبُّ الْوَتْرَ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ،
وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُرَيْمَةَ .

- ٣٠٣ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتُرَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

٣٤- وَعَنْ طَلْقِ بْنِ عَلَيٍّ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: { لَا وِثْرَانٌ فِي لَيْلَةٍ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالشَّالَّاثَةُ، وَصَحَّاحُهُ ابْنُ حِبَّانَ .

٣٥ - وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوتِرُ بِ "سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى" ، وَ "فُلَانْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ" ،

बनाऊ”। (बुखारी, मुस्लिम)

३०४- र हजरत तलक बिन अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्ललाई भन्दै सुनेको छु कि: “एउटै रात्रीमा दुई वित्र हुदैन”। (यस हदीसलाई अहमद र तीनौले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे हिब्बानले सही पनि भनेका छन्।)

३०५- र हजरत उबई बिन कअब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वित्रको नमाजमा (सब्बिहिस्मा रव्विकल् अल्ला) र (कुल याअइयुहल् काफिरून्) र (कुल् हुवल्लाहु अहद) को पाठन गर्थे”। (यस हदीसलाई अहमद, अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र नेसाईले यति अभिवृद्धि गरेका छन्: “र यस नमाजको अन्त्यमा मात्रै सलाम फेर्दथे”।

र अबू दाऊद एवं तिर्मिजीले पनि यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन् हजरत आइशा रजिल्लाहो अन्हाको माध्यमले, र त्यसमा यो पनि छ कि: “प्रत्येक रकअतमा एक सूरह, र अन्तिम रकअतमा (कुल हुवल्लाहु अहद) र मुआवजतैन पढ्थे”।

३०६- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “वित्रको नमाज विहान हुनुभन्दा अधि नै पढिहाल”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

و ”قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ“ { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدُ، وَالنَّسَائِيُّ . وَزَادَ: { وَلَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ } .

وَلَأِيْ دَاؤَدُ، وَالترْمِذِيُّ نَوْهُ عَنْ عَائِشَةَ وَفِيهِ: { كُلَّ سُورَةٍ فِي رُكْعَةٍ، وَفِي الْأَخِيرَةِ: ”قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ“، وَالْمُعَوذَتَيْنِ } .

- ३.६ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { أَوْتُرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلِابْنِ حِبَّانَ: { مَنْ أَدْرَكَ الصُّبْحَ وَمَمْ يُوتِرْ فَلَا وِتْرَ لَهُ } .

٣.٧ - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { مَنْ نَامَ عَنْ الْوِتْرِ أَوْ نَسِيَهُ فَلِيُصَلِّ إِذَا أَصْبَحَ أَوْ ذَكَرَ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيُّ .

٣.٨ - وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ

र इब्ने हिब्बानले वर्णन गरेको हदीस यसरी छ कि: “जसले बिहानसम्म वित्र पढेन त्यसको लागि अब कुनै वित्र छैन” ।

३०७- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले वित्र नमाज सुन्ने कारण वा विसर्ने कारण पढेन त जब बिहान भइहालोस् वा त्यसलाई याद आओस् तब पढिहालोस्” । (यस हदीसलाई नेसाई बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन् ।)

३०८- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसलाई यो भय होस् कि त्यो रात्रीको अन्तिम भागमा जाग्न सक्दैन त्यो रात्रीको पहिलो भागमा नै वित्र पढोस्, र जसलाई यो आशा र लालसा होस् कि त्यो रात्रीको अन्तिम भागमा जागिहाल्छ त्यो रात्रीको अन्तिम भागमा नै वित्र पढोस्, किनकि रात्रीको अन्तिम मागको नमाजमा फरिश्ताहरू उपस्थित हुन्छन्, त यो अति श्रेष्ठ हुन्छ” । (मुस्लिम)

३०९- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब उषाकाल उदय भइहालोस् त रात्रीका समस्त नमाजहरू र वित्रको समय समाप्त भइहाल्यो, यसर्थ तिमी वित्रको नमाज फज्ज (उषाकाल) उदय हुनुभन्दा अघि नै पढनेगर” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् ।)

३१०- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो

آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوْتِرْ أَوَّلَهُ، وَمَنْ طَمَعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوْتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ، فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ، وَذَلِكَ أَفْضَلُ { رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

- ३१. - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا -، عَنْ التَّبَّيِّنِ قَالَ : { إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ فَقَدْ ذَهَبَ وَقْتُ كُلِّ صَلَاةِ اللَّيْلِ وَالْوِتْرِ، فَأَوْتِرُوا قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ } رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ .

- ३१. - وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ : { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصُّحَى أَرْبَعًا، وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْهُ } . رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلَهُ عَنْهَا : { أَنَّهَا سُئِلَتْ : هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصُّحَى ؟ قَالَتْ : لَا، إِلَّا أَنْ يَجِيءَ مِنْ مَغِيْبِهِ . }

وَلَهُ عَنْهَا : { مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي سُبْحَةَ الصُّحَى قَطُّ، وَإِنِّي

अलैहे वसल्लम चाश्तको नमाज¹ चार रकअत पढथे, र जति अल्लाह चाहन्थ्यो त्यति त्यसमा अभिवृद्धि गर्थे”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

र मुस्लिमले नै हजरत आइशाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उनीसित सोधियो कि: के रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम चाश्तको नमाज पढथे? त उनले भनिन्: होइन, पढदैनथे तर यस अवस्था बाहेक कि उहाँ कुनै यात्राबाट आएका होउन्।” र मुस्लिमले नै उनैद्वारा वर्णन गरेका छन् कि: हजरत आइशाले भनिन्: “मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई चाश्तको नमाज पढदा कहिले पनि हेरेको छैन, तैपनि म यसलाई पढदछु।”

३११- र हजरत जैद बिन अरकम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “औवाबीन (अल्लाहलाई स्मरण गर्ने सदाचारीहरू) को नमाजको समय तब हो जब ऊँटनीका बच्चाहरू गर्मी महसूस गर्न थालुन्।” (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्।)

३१२- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले चाश्तको नमाज १२ रकअत पढयो त्यसको लागि अल्लाह स्वर्गमा एउटा स्मारक बनाउँछन्।” (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्,

لَا سبّحُهَا } .

- ३१ - وَعَنْ رَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { صَلَادُ الْأَوَابِينَ حِينَ تَرْمِضُ الْفِصَالُ } رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ .

- ३१२ - وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ صَلَّى الصُّحْنَى ثَنْيَ عَشْرَةَ رَكْعَةً بَنَى اللَّهُ لَهُ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ } رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ وَاسْتَغْرَبَهُ .

- ३१३ - وَعَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ: { دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتِي، فَصَلَّى الصُّحْنَى ثَمَانِيَ رَكْعَاتٍ } رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ فِي "صَحِيحِهِ" .

بَابُ صَلَاةِ الْجَمَاعَةِ وَالْإِمَامَةِ

- ३१४ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا -؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: {

1 - यो त्यो नमाज हो जसलाई सूर्य उदय भए पश्चात पढिन्छ, जसको समय हो सूर्य उदयको लगभग १५ मिनेट पश्चातदेखि जुहरमन्दा अलि अघिसम्म।

र अपरिचित पनि भनेका छन् ।)

३१३- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम मेरो कोठामा प्रवेश गर्नु भयो, अनि आठ रकअत चाश्तको नमाज पढनु भयो” । (यस हदीसलाई इब्ने हिब्बानले आफ्नो सहीहमा वर्णन गरेका छन् ।)

अध्यायः सामूहिक नमाज र इमामतको वर्णन

३१४- हजरत अब्दुल्लाह बिन उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “सामूहिक पढिएको नमाजको श्रेष्ठता एकलै पढिएको नमाजभन्दा २७ गुणा अधिक छ” । (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारी एवं मुस्लिमले हजरत अबू हुरैरहको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “२५ गुणा अधिक पुण्य मिल्छ” । र यस्तै बुखारीले अबू सईदको माध्यमले “दर्जा” शब्दको वृद्धि गरेर वर्णन गरेका छन् ।

३१५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “त्यसको शपथ जसको हातमा मेरो प्राण छ मैले यो इच्छा गरें कि दाउरो एकत्रित गर्ने आदेश गरूँ, अनि नमाजको लागि अजान भन्ने आदेश गरूँ, र कसैलाई नमाज पढाउने आदेश गरेर ती मानिसहरूको घरसम्म जाऊँ जुन सामूहिक नमाजमा उपस्थित हुँदैनन्, अनि

صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدْرِ
بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً } مُتَفَقُ عَلَيْهِ
وَهُمَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ { بِخَمْسٍ
وَعِشْرِينَ جُزْءًا }. وَكَذَا لِبُخَارِيٍّ: عَنْ أَبِي
سَعِيدٍ، وَقَالَ: "دَرَجَةٌ".

३१५- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ
هَمِّتُ أَنْ آمْرَ بِحَطَبٍ فَيُحَتَّطِبَ, ثُمَّ آمْرَ
بِالصَّلَاةِ فَيُؤَذَّنَ لَهَا, ثُمَّ آمْرَ رَجُلاً فِيْوَمَ
النَّاسَ, ثُمَّ أُخَالِفُ إِلَيْ رِجَالٍ لَا يَشْهَدُونَ
الصَّلَاةَ, فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ, وَالَّذِي
نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ يَعْلَمُ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَحْدُ
عَرْقًا سَمِينًا أَوْ مِرْمَاتِينِ حَسَتَتِينِ لَشَهَدَ
الْعِشَاءَ } مُتَفَقُ عَلَيْهِ وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

३१६- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { أَنْقُلُ الصَّلَاةَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ:
صَلَاةُ الْعِشَاءِ, وَصَلَاةُ الْفَجْرِ, وَلَوْ
يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوا }

مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

तिनीहरूसमेत तिनीहरूको घरलाई आगो लगाइदिऊँ, र त्यसको शपथ जसको हातमा मेरो ज्यान छ, यदि उनीमध्ये कसैलाई यो ज्ञात भइहालोस् कि त्यसलाई रोटी मासु मिलेछ वा (बाखाको) दुई अधिल्लो पाइला मिलेछ त त्यो इशाको नमाजमा दगुरेर आउनेछ”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन्।)

३१६- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “कपटीहरूको लागि सबैभन्दा कष्टकर नमाज इशा र फज्रको नमाज हो, र यदि उनीहरूलाई यो थाहा भइहाल्यो कि यी दुवै नमाजमा उपस्थित हुनुमा के कस्ता कुराहरू (पुण्यहरू) छन् त उनीहरू आफ्नो घुँडामा घिसरेर पनि यसमा उपस्थित हुन्ये”। (बुखारी, मुस्लिम)

३१७- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पासमा एउटा अन्यो मान्छे आयो अनि भन्यो: हे अल्लाहका रसूल ! मसित कुनै यस्तो मान्छे छैन जुन मलाई मस्जिदसम्म पुगाओस्, त उहाँले त्यसलाई यो अनुमति प्रदान गर्नु भयो कि त्यो आफ्नो घरमै नमाज पढोस्, अनि जब त्यो जान लाग्यो त त्यसलाई बोलाउनु भयो, र भन्नु भयो: के तिमी नमाजको लागि भनिने अजानलाई सुन्दछौ ? त त्यसले भन्यो: हो सुन्दछु, त उहाँले भन्नु भयो: यसो भए त्यसको उत्तर देऊ अर्थात मस्जिदमा आएर नमाज पढ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३१८- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो

- ३१७ - وَعَنْهُ قَالَ: { أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُوْدِنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَرَخَصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ، فَقَالَ: "هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟" قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: "فَأَجِبْ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

- ३१८ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: { مَنْ سَمَعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ } رَوَاهُ ابْنُ مَاجْهٌ، وَالْدَّارْقُطْنِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ، وَإِسْنَادُهُ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ، لَكِنْ رَجَحَ بَعْضُهُمْ وَقَفْهُ .

- ३१९ - وَعَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مِمْ يُصَلِّيَا، فَدَعَا بِهِمَا، فَجَيَءَ

अलैहे वस्तुमले भन्नु भयो: “जसले अजान सुन्यो अनि बिना कारण मस्जिदमा आएन त त्यसको नमाज हुँदैन”। (यस हदीसलाई इन्हे माजा, र दारकुत्ती र इन्हे हित्तान, एवं हाकिमले वर्णन गरेका छन्, र यस हदीसको सनद मुस्लिमको शर्तमा छ, तर उनीमध्ये केही विद्ले यसको मौकूफ हुने कुरालाई (राजेह)¹ सही भनेका छन्।)

३१९- र हजरत यजीद इब्नुल् अस्वद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “उनले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वस्तुमको साथमा बिहानको नमाज पढे, अनि जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वस्तुम नमाज पढेर सम्पन्न गरे त के हेदछन् कि दुई व्यक्तिले उनीहरूको साथमा नमाज पढेनन्, त उहाँले उनी दुवैलाई बोलाए, त उनीहरूलाई उहाँ समक्ष यस अवस्थामा ल्याइयो कि दुवैका काँधाहरू कम्पित थियो, त उहाँले उनी दुवैसित भने: तिमी दुवैलाई हामीसंग नमाज पढनुवाट कुन कुराले रोक्यो? त दुवैले भने: हामीले घरमै नमाज पढिसकेका थिएँ, त उहाँले भन्नु भयो: यस्तो जिन गर, यदि तिमीले आफ्नो घरमा नमाज पढिसकेका छौ, अनि सामूहिक नमाजलाई पनि पायौ भने इमामको साथमा सामूहिक नमाज पनि पढिहाल, र यो नमाज तिमीहरूको लागि नफिली नमाज भइहाल्छ”। (यस हदीसलाई अहमद र तीनौले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द अहमदका हुन्, र यसलाई इन्हे हित्तान र तिर्मिजीले सही भनेका छन्।)

३२०- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो

بِهِمَا تَرْعَدُ فَرَأَيْصُهُمَا، فَقَالَ لَهُمَا: "مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيَا مَعَنَا؟" قَالَا: قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا. قَالَ: "فَلَا تَفْعَلَا، إِذَا صَلَّيْتُمَا فِي رِحَالِكُمْ، ثُمَّ أَذْرَكْتُمُ الْإِمَامَ وَلَمْ يُصَلِّ، فَصَلِّيَا مَعَهُ، فَإِنَّهَا لَكُمْ نَافِلَةٌ" { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَاللَّفْظُ لَهُ، وَالثَّلَاثَةُ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ .

- ३२. - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمْ بِهِ، فَإِذَا كَبَرَ فَكَبِرُوا، وَلَا تُكَبِّرُوا حَتَّىٰ يُكَبِّرَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَلَا تَرْكَعُوا حَتَّىٰ يَرْكَعَ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَلَا تَسْجُدُوا حَتَّىٰ يَسْجُدَ، وَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا، وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا أَجْمَعِينَ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَهَذَا لَفْظُهُ . وَأَصْلُهُ فِي

1 -राजेह: यसको अर्थ हो कि कुनै कुरामा दुई अथवा त्यसमन्वा अधिक दृष्टिकोण होस् जसमध्ये कुनैलाई अधिक सही भन्ने कुरालाई अरबी भाषामा राजेह भननिन्द्ध।

الصَّحِيحُونِ .

अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “इमाम यस कारण नियुक्त गरिएको छ, ताकि त्यसको अनुशरण गरियोस्, यसर्थ जब त्यो तक्बीर भनोस् त तिमी पनि तक्बीर भन्, र जबसम्म त्यो तक्बीर नभनोस् तबसम्म तिमीहरू पनि तक्बीर नभन्, र जब त्यो रुकूअ गरोस् त तिमी पनि रुकूअ गर, र तिमी पनि तबसम्म रुकूअ नगर्नु जबसम्म इमाम रुकूअ नगरोस्, र जब इमाम समिअल्लाहु लेमन् हमिदह (अल्लाहले त्यसको प्रशंसालाई सुन्यो जसले त्यसको प्रशंसा गयो) भनोस्, त तिमीहरू भन्: अल्लाहुम्मा रब्बना लकल् हुम्द (हे अल्लाह हाम्मो प्रतिपालक समस्त प्रशंसा तिम्रे लागि छ), र जब त्यो ढोग गरोस् त तिमी पनि ढोग गर, र त्यसभन्दा अधिनै ढोग नगर्नु, र जब त्यो उभेर नमाज पढोस् त तिमी पनि उभेर नमाज पढ, र जब त्यो बसेर नमाज पढोस् त तिमी सबै बसेर नमाज पढ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र शब्द उनैका हुन्, र मूल हदीस बुखारी र मुस्लिममा वर्णित छ।)

३२१- र हजरत अबू सईद अल् खुदरी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ, कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो साथीहरूलाई आफूभन्दा पछाडि हेरे त भने: तिमीहरू अगाडि आऊ र मेरो अनुशरण गर, र तिमीहरू पछाडि भएका मानिसहरू तिमीहरूको अनुशरण गरन्”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३२२- र हजरत जैद बिन साबित रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ, कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले घाँसबाट निर्मित एउटा चटाई (चकटी) द्वारा एउटा सानो खीमा बनाए, अनि त्यसमा नमाज

٣٢١ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأْخِرًا. فَقَالَ: "تَقَدَّمُوا فَأَتَمُّمُوا يِ, وَلِيَأْتِمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٢٢ - وَعَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: { إِخْتَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ حُجْرَةً بِحَصَفَةٍ، فَصَلَّى فِيهَا، فَتَتَبَعَ إِلَيْهِ رِجَالٌ، وَجَاءُوا يُصَلِّوْنَ بِصَلَاتِهِ... } الْحَدِيثُ، وَفِيهِ: { أَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمُكْتُوبَةَ مُتَّقِقُ عَلَيْهِ .

٣٢٣ - وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: { صَلَّى مُعاذُ بِأَصْحَابِهِ الْعِشَاءَ، فَطَوَّلَ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ "أَتَرِيدُ أَنْ تَكُونَ يَا مُعاذُ فَتَنَانًا؟ إِذَا أَمْتَ النَّاسَ فَاقْرُأْ: بِالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَسَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَاقْرُأْ بِاسْمِ رَبِّكَ، وَاللَّيْلُ إِذَا يَعْشَى" . }

مُتَّفِقُ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

पढनथाले, अनि जब यसको जानकारी सबैलाई भयो त सबै आएर उहाँको नमाजमा शामेल भए..." पूर्ण हदीससम्म । र यसै हदीसमा छ: "मान्छेको अनिवार्य नमाज बाहेक समस्त नमाज त्यसको घरमा पढनु नै श्रेष्ठ छ" । (बुखारी, मुस्लिम)

३२३- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: "मुआजले आफ्नो साथीहरूलाई इशाको नमाज पढाउनु भयो, अनि नमाजलाई अति लामो गरेर पढाउनु भयो, त नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: हे मुआज के तिमी नमाजीहरूलाई कष्टमा पार्न चाहन्छौ ? यसर्थ जब तिमी मानिसहरूको इमामत गराऊ त (वश्शमसि वजुहाहा) र (सब्बिहिस्मा रब्बिकल् अअला) र (इक्रा बिस्म रब्बिका, र वल्लैले इजा यग्शा) को पाठ गर" । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

३२४- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको नमाजको त्यस समयको कथालाई वर्णन गर्नुहुन्छ जब उहाँ विरामी थिए कि: "उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम आउनु भयो यहाँसम्म कि हजरत अबू बक्रको देव्रेतिर बस्नु भयो, अनि उहाँले बसेर सबैलाई नमाज पढाउनथाले यस्तो अवस्थामा कि हजरत अबू बक्र उभेका थिए, त हजरत अबू बक्र उहाँको नमाजको अनुशरण गरिरहेका थिए र सबै हजरत अबू बक्रको नमाजको अनुशरण गरिरहेका थिए" । (बुखारी, मुस्लिम)

३२५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो

٣٢٤ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي قِصَّةِ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ، وَهُوَ مَرِيضٌ - قَالَتْ: { فَجَاءَ حَتَّى جَلَسَ عَنْ يَسَارِ أَيِّ بَكْرٍ، فَكَانَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ جَالِسًا وَأَبُو بَكْرٍ قَائِمًا، يَقْتَدِي أَبُو بَكْرٍ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقْتَدِي النَّاسُ بِصَلَاةِ أَيِّ بَكْرٍ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

٣٢٥ - وَعَنْ أَيِّ هُرِيرَةَ قَالَتْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { إِذَا أَمَّ أَحَدُكُمُ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الصَّغِيرَ وَالْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ، فَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ فَلْيُصَلِّ كَيْفَ شَاءَ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

٣٢٦ - وَعَنْ عَمْرُو بْنِ سَلَمَةَ قَالَ: قَالَ أَيِّ: { جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقًّا }. قَالَ: "فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ أَحَدُكُمْ، وَلْيُؤْمَكْمْ أَكْثَرُكُمْ قُرْآنًا"، قَالَ: فَنَظَرُوا فَلَمْ يَكُنْ أَحَدُ أَكْثَرِ

अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही मानिसहरूलाई इमामत गराओस् त सानो पाठन गरोस्, किनकि उनीहरूमा बुढा बच्चा, विरामीहरू र आवश्यकतावालहरू पनि हुन्छन्, अनि जब एकलै पढोस् त जसरी चाहोस् नमाज पढोस्” । (बुखारी, मुस्लिम)

३२६- र हजरत अमर बिन सलमा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: मेरो बुवाले भन्तु भयो: “म तिमीहरू समक्ष नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमबाट सत्यकरा लिएर आएको छ रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको फर्मान छ कि: जब नमाजको समय भइहालोस् त तिमीमध्ये कोही अजान भनोस् र तिमीमध्ये अधिक कुरआनको ज्ञानी (कण्ठ गर्नेवाला) तिमीहरूको इमामत गराओस् । त अमर भन्छन् कि: जब मेरो जातिका मानिसहरूले हेरे कि मभन्दा अधिक कसैलाई कुरआन आउदैन त मलाई नै इमामतको लागि अगाडि गरिदिए जबकि म त्यस समय ६ वर्षको वा ७ वर्षको बालक थिएँ” । (यस हदीसलाई बुखारी र अबू दाऊद एवं नेसाईले वर्णन गरेका छन् ।)

३२७- र हजरत अबू मसऊद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “मानिसहरूको इमामत त्यो व्यक्ति गराओस् जुन कुरआनको सबैभन्दा अधिक जानकार होस, तर यदि यसमा सबै एकनास होउन् भने इमामत त्यो गराओस् जुन हदीसको अधिक ज्ञानी होस, त यदि यसमा पनि एकनास होउन् भने त्यो इमामत गराओस् जुन प्रवास गर्नुमा प्रथम होस्, र यदि प्रवासमा पनि सबै

قُرْآنًا مِنِّي، فَقَدَّمُونِي، وَأَنَا أَبْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعٍ سِنِينَ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، وَأَبُو دَاؤُد، وَالنَّسَائِيُّ .

- ३२७ - وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَفَرُؤُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقُرْءَاءِ سَوَاءٌ فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنْنَةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنْنَةِ سَوَاءٌ فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءٌ فَأَقْدَمُهُمْ سِلْمًا - وَفِي رِوَايَةِ سِنَّا - وَلَا يَؤْمِنَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا يِإِذْنِهِ ” . } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

- ३२८ - وَلَا بْنُ مَاجِهٖ: مِنْ حَدِيثِ حَابِرٍ: { وَلَا تَؤْمِنَ امْرَأٌ رَجُلًا، وَلَا أَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا، وَلَا فَاجِرٌ مُؤْمِنًا . } وَإِسْنَادُهُ وَاه .

- ३२९ - وَعَنْ أَنَسٍ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

बराबर होउन् भने इमामत त्यो गराओस् जुन इस्लाम अंगीकार गर्नुमा प्रथम होस्, र एउटा हदीसमा छ कि: जुन सबैभन्दा ठूलो उमेरको होस्, र कुनै मान्छे कसैको सत्ता भएको ठाउँमा इमामत नगराओस्, नत कुनै व्यक्ति कसैको घरमा भएको त्यसको विशेष बस्ने ठाउँमा बिना त्यसको अनुमति बसोस्”। (यसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३२८- र इन्ने माजाले हजरत जाविर रजिल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “महिला पुरुषको इमामत नगराओस्, नत गाउँले प्रवासीको इमामत गराओस्, र नत अवज्ञाकारी आस्थावानको इमामत गराओस्”। (र यसको सनद नितान्त जईफ छ।)

३२९- र हजरत अनस रजिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “पंकितहरूलाई दृढतापूर्वक मिलाऊ, र त्यसबीचको दूरीलाई कम गर, र अआफ्ना गर्दनहरूलाई एकसमान राख”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इन्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन्।)

३३०- र हजरत अबू हुरैरह रजिल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “पुरुषहरूको लागि प्रथम (अधिल्लो) पंकित श्रेष्ठ छ, र अन्तिम पंकित नराम्रो छ, र महिलाहरूको लागि अन्तिम पंकित श्रेष्ठ छ, र अधिल्लो पंकित नराम्रो छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३३१- र हजरत अब्दुल्लाह बिन अब्बास रजिल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “एक

قال: { رُصُوا صُفُوفُكُمْ، وَقَارِبُوا بَيْنَهَا، وَحَادُوا بِالْأَعْنَاقِ}. } رَوَاهُ أَبُو دَاؤدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

- ३३२- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { خَيْرٌ صُفُوفُ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرٌ صُفُوفُ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

- ३३१- وَعَنْ أَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَأْسِي مِنْ وَرَائِي، فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

- ३३२- وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: { صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُمْتُ وَيَتَمْ خَلْفُهُ، وَأَمْ سُلَيْمَ خَلْفَنَا}. } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ.

- ३३३- وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنْتَهَى

रात्रि मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा नमाज पढें, अनि म उहाँको देवेतिर उभें, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले मेरो पछाडिबाट मेरो टाउकोलाई समातेर मलाई आफ्नो दायाँतिर गरिहाले”। (बुखारी, मुस्लिम)

३३२- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले नमाज पढाउनु भयो अनि म र एउटा टुहुरो उहाँको पछाडि पंक्तिबद्ध भएँ, र उम्मे सुलैम हामीहरू पछाडि”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन्।)

३३३- र हजरत अबू बक्रह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि उनी नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम निकट त्यस समय पुगे जब उहाँ रुकूअ गर्न लागेका थिए, त उनले पंक्तिसम्म पुग्नुभन्दा अघि तै रुकूअ गरिहाले, त नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीसित भन्नु भयो: “अल्लाह तिम्रो यस लालसामा अभिवृद्धि गरुन् तर पुनः यस्तो नगर्नु”। (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

र अबू दाऊदले यति अभिवृद्धि वर्णन गरेका छन् कि: “अनि उनी पंक्तिसम्म पुग्नुभन्दा अगावै रुकूअ गरिहाले, अनि पंक्तितिर चले”।

३३४- र हजरत वाबिसा बिन मअब्द रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले एउटा मान्छेलाई हेरे जुन पंक्तिको पछाडि एकलै नमाज पढिरहेको थियो, त त्यसलाई यो आदेश गरे कि त्यो पुनः नमाज पढोस्”।

إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ، فَرَكَعَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى الصَّفَّ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { زَادَكَ اللَّهُ حِرْصًا وَلَا تَعْدُ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

وَزَادَ أَبُو دَاؤِدَ فِيهِ: { فَرَكَعَ دُونَ الصَّفَّ، ثُمَّ مَشَى إِلَى الصَّفَّ } .

٢٣٤ - وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبُدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفَّ وَحْدَهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ. } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤِدَ، وَالْتَّرْمِذِيُّ وَحَسَنَةُ، وَصَحَحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

وَلَهُ عَنْ طَلْقٍ { لَا صَلَاةَ لِمُنْفَرِدٍ خَلْفَ الصَّفَّ }. وَزَادَ الطَّبَرَانيُّ مِنْ حَدِيثِ وَابِصَةٍ: { أَلَا دَخَلْتَ مَعْهُمْ أَوْ اجْتَرَرْتَ رَجُلًا؟ } .

٢٣٥ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { إِذَا سِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ، وَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ، وَلَا

यस हदीसलाई अहमद र अबू दाऊद एवं तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र तिमिजीले यसलाई विश्वासनीय भनेका छन्, र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन्।)

र इब्ने हिब्बानले तलकको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “पक्षितको पछाडि एकलै मान्छेको नमाज हुँदैन”। र तब्रानीले वाबिसाको हदीसमा यति अभिवृद्धि वर्णन गरेका छन् कि: “तिमी उनीहरूको साथमा किन शामेल भएनौ वा पक्षितबाट कसैलाई तानेर आफूसँग मिलाइहाल्यौ ? ”।

३३५- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “जब तिमीहरू इकामत सुन त नमाजको लागि पूर्ण शान्ति श्रद्धा र विनम्रताको साथ हिँडिहाल, र हतार नगर्नु, यसर्थ जति नमाज पाउँछौ समूहको साथमा पढ, र जति छुटिहाल्छ त्यसलाई पढेर नमाजलाई पूर्ण गर”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन्।)

३३६- र हजरत उबई बिन कअब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “मान्छेको एकलो पढिएको नमाजभन्दा कुनै अर्को मान्छेको साथ मिलेर पढनु उत्तम हुन्छ, र दुइ मान्छेको साथ पढिएको नमाज एक मान्छेको साथ पढिएको नमाजभन्दा उत्तम हुन्छ, र नमाजीहरूको संख्या जति अधिक हुन्छ त्यति नै महान अल्लाहलाई प्रिय लागदछ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन्।)

تُسْرِعُوا، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَإِقْتُمُوا } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُنْخَارِيٍّ .

٣٣٦- وَعَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { صَلَادَةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَرْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ، وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَرْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ، وَمَا كَانَ أَكْثَرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

٣٣٧- وَعَنْ أُمٍّ وَرَقَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْرَهَا أَنْ تَؤْمَنْ أَهْلَ دَارِهَا } رَوَاهُ أَبُو دَاؤَدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ .

٣٣٨- وَعَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَخْلَفَ ابْنَ أُمِّ مَكْتُومٍ، يَوْمَ النَّاسَ، وَهُوَ أَعْمَى } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدَ .

وَنَحْوُهُ لِابْنِ حِبَّانَ: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا .

٣٣٩- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {صَلُّوا عَلَى مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ, وَصَلُّوا خَلْفَ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

٣٤٠- وَعَنْ عَلِيٍّ رَجُلِهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِذَا أَتَيْتَ أَحَدَكُمُ الصَّلَاةَ وَالْإِمَامُ عَلَى حَالٍ, فَلِيَصْنَعْ كَمَا يَصْنَعُ الْإِمَامُ} رَوَاهُ التَّرمِذِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

بَابُ صَلَاةِ الْمُسَافِرِ وَالْمَرِيضِ

٣٤١- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {أَوَّلُ مَا فُرِضَتِ الصَّلَاةُ رُكْعَتَيْنِ, فَأَقِرَّتِ صَلَاةُ السَّفَرِ وَأَتَمَّتِ صَلَاةُ الْحَضَرِ}. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَلِلْبَخَارِيِّ: { ثُمَّ هَاجَرَ, فَفُرِضَتْ أَرْبَعًا, وَأَقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ عَلَى الْأَوَّلِ} زَادَ أَحْمَدُ: { إِلَّا الْمَغْرِبَ فَإِنَّهَا وِثْرٌ

٣٣٧- र हजरत उम्मे वरका रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उहाँलाई यो आदेश गरे कि उनी आफ्नो परिवारको इमामत गराउन्” । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र इन्हे खुजैमाले सही भनेका छन् ।)

٣٣٨- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले इन्हे उम्मे मकतूमलाई आफ्नो सहायक बनाए, र उनी मानिसहरूलाई नमाज पढाउँथे जबकि उनी अन्धो थिए” । (यस हदीसलाई अहमद र अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन् ।)

र यसै जस्तो हदीस इन्हे हिब्बानले हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

٣٣٩- र हजरत इन्हे उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले लाइलाहा इल्लल्लाह भनेको होस् त्यसको जनाजाको नमाज पढ, र जसले लाइलाहा इल्लल्लाह भनेको होस् त्यसको पछाडि नमाज पढ” । (यस हदीसलाई दारकुत्तीले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

٣٤٠- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही पनि नमाजको लागि आओस्, अनि जुन सुकै

अवस्थामा इमामलाई पाओस् त्यस्तै अवस्थामा त्यो पनि शामेल भइहालोस्, र त्यस्तै त्यो पनि गरोस् जसरी इमाम गरिरहेको छ”। (यस हदीसलाई तिर्मिजीले जईफ सनद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

अध्यायः यात्रु र रोगीको नमाजको वर्णन

३४१- हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “आरम्भमा नमाजज मात्र दुई रकअत नै अनिवार्य गरिएको थियो, अनि यात्राको नमाजलाई त्यस्तै बाँकी राखियो र नगरबासीहरूको लागि नमाजलाई पूर्ण गरियो (अर्थात् त्यसमा वृद्धि गरियो)”। (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारीमा छ कि: “अनि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले प्रवास गरे, त चार रकअत अनिवार्य गरियो, र यात्राको नमाजलाई पहिलाको आकारमा नै स्वीकृति प्रदान गरियो”। र अहमदले यति वृद्धि वर्णन गरेका छन् कि: “मग्रिब बाहेक, किनकि त्यो दिनको वित्र नमाज हो, र फज्र बाहेक, किनकि त्यसमा पाठन लामो हुन्छ”।

३४२- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाकै वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम यात्रामा नमाजलाई कहिले कस्त गरेर पढ्दथे त कहिले पूर्ण गरेर, र कहिले व्रत बस्दथे त कहिले बस्दैनथे”। (यस हदीसलाई दारकुलीले वर्णन गरेका छन्, र यसका वर्णनकर्ताहरू सत्यनिष्ठ छन्, तैपनि यो खोटबाट मुक्त छैन। तर सुरक्षित र प्रसिद्ध हजरत आइशाको कार्य नै छ, किनकि

النَّهَارِ، وَإِلَّا الصُّبْحُ، فَإِنَّهَا تَطُولُ فِيهَا
الْقِرَاءَةُ } .

- ३४२ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛
{ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْصُرُ فِي السَّفَرِ
وَيُسْتُمُ، وَيَصُومُ وَيُفْطِرُ. } رَوَاهُ الدَّارْقَطْنِيُّ،
وَرَوَاهُ ابْنُ شِحَاتٍ. إِلَّا أَنَّهُ مَعْلُولٌ،
وَالْمَحْفُوظُ عَنْ عَائِشَةَ مِنْ فِعْلِهَا،
وَقَالَتْ : { إِنَّهُ لَا يَشْقُّ عَلَيَّ } أَخْرَجَهُ
الْبَيْهَقِيُّ .

- ३४३ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى
رُحْصَهُ كَمَا يَكْرُهُ أَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ }
رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حُزَيْمَةَ، وَابْنُ
حِبَّانَ .

وَفِي رِوَايَةٍ : { كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى
عَزَائِمُهُ } .

३४४ - وَعَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ

उनको भनाई छ कि: “मेरो लागि ब्रत बस्नु कष्टकर छैन”, यसलाई बैहकीले वर्णन गरेका छन्।

३४३- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “निःसन्देह अल्लाहलाई यो प्रिय लागदछ कि त्यसले दिएको छूटलाई कार्यन्वित गरियोस्, जसरी त्यसलाई यो अप्रिय लागदछ कि त्यसले निषेधित गरेको कुरालाई गरियोस्”। (यस हदीसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमा र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन्।)

र अर्को हदीसमा छ कि: “जसरी त्यसलाई यो प्रिय लागदछ कि त्यसले अनिवार्य गरेको कुरालाई गरियोस्”।

३४४- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम तीन मील¹ वा तीन फर्सख² जतिको यात्रा गर्थे त दुई रकअत नमाज पढथे, अर्थात कस्र गर्न थाल्दथे”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३४५- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “हामी रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा मदिनादेखि मक्काको लागि नस्कें, त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम पूर्ण यात्रामा दुई दुई रकअत पढथे यहाँसम्म कि हामी मदिना फर्केर आएँ”। (बुखारी, मुस्लिम, र

مَسِيرَةُ ثَلَاثَةِ أَمْيَالٍ أَوْ فَرَاسَحَ، صَلَّى رَكْعَتَيْنِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٤٥ - وَعَنْهُ قَالَ: { خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ } مُتَقَوْلَى عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِبُخَارِيٍّ .

٣٤٦ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { أَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَقْصُرُ } وَفِي لَفْظٍ: { بِمَكَّةَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

{ وَفِي رِوَايَةِ لَابْنِ دَاؤِدَ: { سَبْعَ عَشْرَةَ } وَفِي أُخْرَى: { خَمْسَ عَشْرَةَ } .

وَلَهُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ: { ثَمَانِيَ عَشْرَةَ }. وَلَهُ عَنْ جَابِرٍ: { أَفَامَ بِتُّبُوكَ عِشْرِينَ يَوْمًا يَقْصُرُ الصَّلَاةَ } وَرُوَا تُهُ

1 - एक मील लगभग ६ हजार हातको हुन्छ, र केही विवरणको कथन वर्मोजिम तीन वा चार हजार हातको हुन्छ।

2 - एक फर्सख तीन मीलको हुन्छ।

वर्णित शब्द बुखारीका हून् ।)

३४६- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले १९ दिन बास बस्नु भयो जसमा नमाजलाई कस्र गरेर नै पढनु हुन्थ्यो” । र हदीसको अर्को शब्द यसरी वर्णित छ कि: “मक्कामा १९ दिन बास बसे” । (यसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

र अबू दाऊदको एउटा हदीसमा छ कि: “१७ दिन” । र अर्को हदीसमा छ: “१५ दिन” ।

र अबू दाऊदले नै इम्रान बिन हुसैनको माध्यमले “१८ दिन” वर्णन गरेका छन् । र हजरत जाबिरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम तबूक नामक स्थानमा २० दिन बास बसे जता नमाजलाई कस्रगरेर नै पढथे” । (यस हदीसका वर्णनकर्ताहरू सत्यनिष्ठ छन् तर यसको मौसूल हुने कुरामा मतभेद छ ।)

३४७- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब सूर्य ढल्किनुभन्दा अघि नै यात्राको आरम्भ गर्थे त जुहर नमाजलाई अस्त्रको समयसम्मको लागि अवलम्बित गरिदिन्थे, अनि सवारीबाट भर्दथे र दुवैलाई जम्मा गरेर पढथे, तर यदि सूर्य ढल्के पश्चात यात्राको आरम्भ गर्थे भने जुहर पढेर नै यात्राको आरम्भ गर्थे” । (बुखारी, मुस्लिम)

र हाकिमले अरबईनमा एउटा हदीस वर्णन

شِقَاتُ، إِلَّا أَنَّهُ أُخْتَلِفَ فِي وَصْلِهِ .

٣٤٧ - وَعَنْ أَنَسٍ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَرْبَعَ الشَّمْسُ أَخْرَى الظُّهُرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ، ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا، فَإِنْ رَاغَثُ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهُرَ، ثُمَّ رَكَبَ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ.

وَفِي رِوَايَةِ الْحَاكِمِ فِي "الْأَرْبَعِينَ" بِإِسْنَادِ الصَّحِيحِ: { صَلَّى الظُّهُرَ وَالْعَصْرَ، ثُمَّ رَكَبَ } .

وَلَأَيِّ نُعَيْمٍ فِي "مُسْتَخْرِجِ مُسْلِمٍ": { كَانَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ، فَزَالَتِ الشَّمْسُ صَلَّى الظُّهُرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ ارْتَحَلَ } .

٣٤٨ - وَعَنْ مُعَاذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { حَرَجَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَزْوَةِ تَبُوكَ، فَكَانَ يُصَلِّي الظُّهُرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

गरेका छन् जसको सनद पनि सही छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जुहर र अस्स पढेर नै सवारीमा सवार हुन्थे” ।

र अबू नुअैमले मुस्तखरज मुस्लिममा वर्णन गरेका छन् कि: “जब उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम यात्रामा हुन्थे, र सूर्य ढलिकहाल्थ्यो त जुहर र अस्स दुवैलाई एकै साथ पढदथे, अनि पुनः यात्रालाई निरन्तरता दिन्थे” ।

३४८- र हजरत मुआज रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामी तबूक नामक युद्धमा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा निस्कें, त उहाँ जुहर र अस्सलाई एकैसाथ पढथे, र मगरिब एवं इशालाई पनि एकै साथ पढथे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३४९- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्तु भयो: “चार बुद्धभन्दा (४८ मीलभन्दा) कम दूरीमा कस नगर्नु जसरी मकादेखि अस्फानसम्म” । (यस हदीसलाई दारकुत्तीले जईफ सनदको साथ वर्णन गरेका छन्, र सत्य कुरो यो हो कि यो हदीस मौकूफ छ, यसरी नै इब्ने खुजैमाले वर्णन गरेका छन् ।)

३५०- र हजरत जाबिर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे

- ३४९ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { لَا تَقْصُرُوا الصَّلَاةَ فِي أَقْلَ مِنْ أَرْبَعَةِ بُرُودٍ؛ مِنْ مَكَّةَ إِلَى عُسْفَانَ } رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ مَوْقُوفٌ، كَذَا أَخْرَجَهُ ابْنُ حُزَيمَةَ.

- ३५. - وَعَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { خَيْرُ أُمَّتِي الَّذِينَ إِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا، وَإِذَا سَافَرُوا قَصَرُوا وَأَفْطَرُوا } أَخْرَجَهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي "الْأَوْسَطِ" بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

وَهُوَ فِي مُرْسَلٍ سَعِيدٍ بْنِ الْمُسَيَّبٍ عِنْدَ الْبَيْهَقِيِّ مُخْتَصِّرٌ .

- ३५ - وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { كَانَتْ يِبِي بَوَاسِيرُ، فَسَأَلَتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: "صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ" } رَوَاهُ

الْبُخَارِيُّ.

वसल्लमले भन्नु भयो: “मेरो अनुयायीहरूमध्ये सर्वोत्कृष्ट मानिसहरू ती हुन् जुन जब गल्ती गर्दछन् त क्षमायाचना गर्दछन्, र जब यात्रा गर्दछन् त नमाजमा कस गर्दछन् र व्रत बस्दैनन्”। (यस हदीसलाई तबरानीले अवसतमा जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन्।)

र यस हदीसलाई इमाम बैहकीले सईद बिन मुसैयिबको मुरसल हदीस अन्तर्गत संक्षिप्त वर्णन गरेका छन्।

٣٥١- र हजरत इम्रान बिन हुसैन रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “मलाई बवासीर रोग लागेको थियो त यस्तो अवस्थामा नमाज पढनेबारे नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित सोधें? त उहाँले भन्नु भयो: उभेर नमाज पढ, र यदि यसको सामर्थ्य छैन भने बसेर नमाज पढ, र यदि यसको पनि शक्ति छैन भने कोल्टेको बल लेटर नमाज पढ”। (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्।)

٣٥٢- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम एउटा विरामीलाई भेट्न जानु भयो, त त्यसलाई सिरानीमाथि नमाज पढदा हेरे, त उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले त्यस सिरानीलाई फालेर त्यससित भने: जमिनमाथि नमाज पढ यदि यसको तागत छ, नत्र भुक्तेर संकेतले नमाज पढ, र ढोगरादा रुकूअभन्दा अधिक भुक्तैगर”। (यस हदीसलाई बैहकीले वर्णन गरेका छन्, र अबू हातिमले यसको मौकूफ हुने कुरालाई सही भनेका छन्।)

٣٥٢- وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: { عَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرِيضًا, فَرَأَهُ يُصَلِّي عَلَى وِسَادَةِ, فَرَمَى بِهَا, وَقَالَ: "صَلِّ عَلَى الْأَرْضِ إِنْ أَسْتَطَعْتَ, وَإِلَّا فَأَوْمِ إِيمَاءً, وَاجْعَلْ سُجُودَكَ أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِكَ" } رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ. وَصَحَّحَ أَبُو حَاتِمٍ وَقَفْهُ.

٣٥٣- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مُتَرَبِّعًا رَوَاهُ النَّسَائِيُّ. وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

بَابُ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ

٣٥٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ, وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ, { أَنَّهُمَا سَمِعَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ -عَلَى أَعْوَادِ مِنْبَرِه- "لَيَسْتَهِنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمْ الْجُمُعَاتِ, أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ, لَمْ يُكُونُنَّ مِنَ الْعَافِلِينَ" } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٥٥- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

३५३- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “मैले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई चार अंगमा नमाज पढ़दा हेरें” । (यस हदीसलाई नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र हकिमले यसलाई सही भनेका छन् ।)

अध्याय: जुमआको नमाजको वर्णन

३५४- हजरत अब्दुल्लाह बिन उमर, र अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्हुमद्वारा वर्णित छ कि: “उनी दुवैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई उहाँको मिम्बरमाथि¹ भन्दै सुने कि: मानिसहरू जुमआको नमाज त्याग्नुबाट रुकिहालुन् नन्ह अल्लाह उनीहरूको हृदयमाथि छाप लगाइदिन्छन्, अनि उनीहरू अचेत मान्छेहरूमध्येका भइहाल्नेछन्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३५५- र हजरत सलमा इब्नुल् अकवअ् रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामी रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा जुमआको नमाज पढ्थ्यौ, अनि अआफ्ना घरहरूतिर फर्केर आउँथें त पर्खालहरूको कुनै छायाँ हुँदैनथ्यो जसमा बसेर हामी अलि वश्राम गराँ” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

र मुस्लिमले वर्णन गरेको एउटा हदीसका शब्द यसरी छन् कि: “हामी सूर्य डल्के पश्चात उहाँको साथमा जुमआ पढ्थें, अनि जब घर फर्कन्थे त छहारीलाई खोज्दै हिँडदथे” ।

قال: { كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ، ثُمَّ نَنْصَرِفُ وَلَيْسَ لِلْحَيَّاتِنِ طَلْبٌ نَسْتَظِلُّ بِهِ } . مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ .

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: { كُنَّا نَجْمَعُ مَعَهُ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَرْجِعُ، نَسْبَعُ الْفَيْءَ } .

٣٥٦ - وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { مَا كُنَّا نَقِيلُ وَلَا نَتَغَدَّى إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ .

وَفِي رِوَايَةٍ: { فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ } .

٣٥٧ - وَعَنْ جَابِرٍ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا، فَجَاءَتْ عِيرٌ مِنَ الشَّامِ، فَأَنْفَتَلَ النَّاسُ إِلَيْهَا، حَتَّى لَمْ يَبْقَ إِلَّا أَثْنَا عَشَرَ رَجُلًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

1 - मिम्बर: दाउरोको बोटद्वारा निर्मित टेबल जस्तो आकार भएको वस्तु जसमाथि उभेर इमाम पर्वतन सुनाउँछ जसरी डाइस... आदि ।

-٣٥٨ - وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { مَنْ أَذْرَكَ رُكْعَةً مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ وَعَيْرَهَا فَلِيُضِيفْ إِلَيْهَا أُخْرَى، وَقَدْ تَمَّ صَلَاتُهُ }. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَابْنُ مَاجَهٍ، وَالْأَرْقَطْنَيُّ، وَاللَّفْظُ لَهُ، وَإِسْنَادُهُ صَحِيحٌ، لَكِنْ قَوْيَ أَبُو حَاتِمٍ إِرْسَالُهُ .

३५६- र हजरत सहल विन सअद रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “हामी अपराहनको भोजन र विश्राम जुमआ पढे पश्चात नै गर्ये” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

र एउटा हदीसमा यो पनि छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवन कालमा” ।

३५७- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम उभेर खुत्बा दिइरहेका थिए, अनि शाम देशबाट एउटा व्यापारिक मण्डल (समूह) आयो, अनि १२ मान्छे बाहेक समस्त मानिसहरू त्यसै व्यापारिक समूहतिर प्रवृत्त भइहाले” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३५८- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले जुमआ वा कुनै नमाजको एक रकअत पायो भने त्यसमा अरु मिलाओस् (अर्थात जति छुटेछ त्यति पढोस्), अनि त्यसको नमाज पूर्ण र सम्पन्न भइहाल्छ” । (यस हदीसलाई नेसाई, इब्ने माजा र दारकुत्नीले वर्णन गरेका छन्, र शब्द यिनैका (दारकुत्नीका) हुन्, र यसको सनद सही छ, तर अबू हातिमले यसको मुरस्ल हुने कुरालाई सशक्त भनेका छन् ।)

-٣٥٩ - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سُمَرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، { أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا، ثُمَّ يَجْلِسُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ قَائِمًا، فَمَنْ أَنْبَأَ أَنَّهُ كَانَ يَخْطُبُ بِحَالِسَا، فَقَدْ كَذَبَ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

-٣٦. - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا خَطَبَ، احْمَرَتْ عَيْنَاهُ، وَعَلَا صَوْتُهُ، وَاسْتَدَّ غَضَبَهُ، حَتَّىٰ كَانَهُ مُنْذِرٌ جَيْشٍ يَقُولُ: صَبَّحَكُمْ وَمَسَاءُكُمْ، وَيَقُولُ: "أَمَا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ،

३५९- र हजरत जाविर बिन समुरह रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम उभेर खुत्बा¹ दिइरहेका थिए, अनि बसिहाल्ये, अनि पुनः उभेर खुत्बा दिन्थे, त जसले पनि तिमीलाई यो खबर देओस् कि उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम बसेर खुत्बा दिन्थे त्यसले भुट बोलिरहेको छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३६०- र हजरत जाविर बिन अब्दुल्लाह रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम खुत्बा दिन्थे त उहाँको आँखा रातो भइहाल्यो, र उहाँको अवाज ठूलो भइहाल्यो, र उहाँको क्रोध यति बढिहाल्यो मानो कुनै सेनालाई ढाँटिरहेका हुन् कि: शत्रुहरूको सेना तिमीहरू समीप प्रातःकाल वा दिउँसो पुगिहाल्नेछ। र उहाँ यो पनि भन्ये: तत्पश्चात, सबैभन्दा सर्वोत्कृष्ट कुरा अल्लाहको वाणी हो, र सबैभन्दा सर्वोत्कृष्ट पद्धति मुहम्मद सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पद्धति हो, र सबैभन्दा घृणित कार्य धर्ममा नौलो कुराको अविष्कार (बिदअत) हो, र प्रत्येक बिदअत पथभ्रष्टता हो”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

र मुस्लिमको अर्को हदीसमा छ कि: जुमआको दिन नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको खुत्बा यसरी हुन्थ्यो: “पहिला अल्लाहको प्रशंसा र महिमागान गर्थे, अनि पर्वचन भन्ये यस्तो अवस्थामा कि उहाँको स्वर उच्च हुन्थ्यो”।

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा यो पनि वर्णित

وَخَيْرُ الْهُدِيِّ هَدِيُّ مُحَمَّدٍ، وَشَرُّ الْأُمُورِ
مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالٌ { رَوَاهُ }
مُسْلِمٌ.

وَفِي رِوَايَةِ لَهُ كَانَتْ حُطْبَةُ النَّبِيِّ ﷺ
يَوْمَ الْجُمُعَةِ: { يَحْمَدُ اللَّهَ وَيُشْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ
يَقُولُ عَلَى إِثْرِ ذَلِكَ، وَقَدْ عَلَا صَوْتُهُ }

وَفِي رِوَايَةِ لَهُ: { مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا
مُضِلٌّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلُ فَلَا هَادِيَ لَهُ }.
وَلِلنَّسَائِيِّ: { وَكُلُّ ضَلَالٌ فِي النَّارِ }.

٣٦١ - وَعَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرِ رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
يَقُولُ: { إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ، وَقِصْرَ
حُطْبَتِهِ مَئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِهِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٦٢ - وَعَنْ أُمِّ هِشَامِ بِنْتِ حَارِثَةَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { مَا أَخَذْتُ: " قِ
وَالْقُرْآنُ الْمَجِيدُ ", إِلَّا عَنْ لِسَانِ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ يَقْرُؤُهَا كُلَّ جُمُعَةٍ عَلَى الْمِنْبَرِ إِذَا

1 - शुक्रबारको दिन मस्जिदमा दिइने पर्वचनलाई खुत्बा भनिन्दू।

छ (कि उहाँ भन्ये): “जसलाई अल्लाह मार्गदर्शित गरिदेओस् त्यसलाई कोही पथभ्रमित गर्न सक्दैन, र जसलाई दिग्भान्त गरिदेओस् त्यसलाई कोही मार्गदर्शित गर्न सक्दैन” । र नेसाईमा छ: “र प्रत्येक पथभ्रष्टा नर्कमा लैजानेछ” ।

३६१- र हजरत अम्मार बिन यासिर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: मैले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुनेको छु कि: “मान्छेको लामो नमाज र सानो खुत्वा त्यसको विद्ताको निशानी हो” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३६२- र हजरत उम्मे हिशाम बिन्ते हारेसा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “मैले (काफ् वल् कुरआनिल् मर्जीद) अर्थात सूरतुल् काफ् रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई पढौं सुनेर कण्ठ गरेको छु किनकि उहाँ यसलाई प्रत्येक जुमआको दिन मम्बिरमा खुत्वा दिने क्रममा पाठन गर्थे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३६३- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले जुमआको दिन त्यस समय कुरा गयो जुन समय इमाम खुत्वा दिइरहेको हुन्छ त यस्तो मान्छे त्यस गद्दा (गधा) भै छ जसमाथि किताबको भारी लादिएको होस्, र जसले त्यसलाई यो भनोस् कि चुप लाग, त्यसको पनि जुमआ हुँदैन” । (यस हदीसलाई अहमदले उचित सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् । र यो हदीस त्यस हदीसको व्याख्या गरिरहेको छ जसलाई बुखारी

خطبَ النَّاسَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٦٣ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثْلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا، وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ: أَنْصِتْ، لَيْسَتْ لَهُ جُمُعَةٌ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، يَإِسْنَادٍ لَا بَأْسَ بِهِ . وَهُوَ يُفَسِّرُ حَدِيثَ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي "الصَّحِيحَيْنِ" مَرْفُوعًا: { إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعَوْتَ } .

٣٦٤ - وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: { دَخَلَ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ . فَقَالَ: "صَلَّيْتَ؟" قَالَ: لَا . قَالَ: "فُمْ فَصَلَّ رَكْعَتَيْنِ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

٣٦٥ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ; { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ، وَالْمُنَافِقِينَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

मुस्लिमले हजरत अबू हुरैरहको माध्यमले मरफूअन् वर्णन गरेका छन् कि: “जब तिमी जुमआको दिन इमामले खुत्बा दिइरहेको अवस्थामा आफ्नो साथीलाई यो भन्यो कि चुप लाग, त तिमीले व्यर्थ कार्य गच्यो” ।

३६४- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले जुमआको दिन खुत्बा दिइरहेको अवस्थामा एउटा मान्छे मस्जिदमा प्रवेश गच्यो, त उहाँले भन्नु भयो: के तिमीले नमाज पढ्यौ (अर्थात् दुई रक्खत मस्जिदको प्रवेशिका) ? त त्यसले भन्यो: होइन, पढेछैन, त उहाँले भन्नु भयो: उभेर दुई रक्खत पढिहाल” । (बुखारी, मुस्लिम)

३६५- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जुमआको नमाजमा सूरतुल् जुमुआ र सूरतुल् मुनाफिकून पढथे” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।) र मुस्लिमले नुअमान बिन बशीरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम दुवै ईद र जुमआमा (सब्बिहिस्मा रब्बिकल् अल्ला) र (हल अताका हदीसुल् गाशीयह) को पाठन गर्थे” ।

३६६- र हजरत जैद बिन अरकम रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ईदको नमाज पढनु भयो अनि जुमआको नमाजको बारेमा अनुमति प्रदान गर्नु भयो, र भन्नु भयो: जसले चाहोस् त्यो जुमआको नमाज पनि

وَلَهُ: عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ: { كَانَ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ: بِ "سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى", وَ "هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ" } .

٣٦٦ - وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْفَامَ ضَيْفِيَه قَالَ: { صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحْصَنَ فِي الْجُمُعَةِ, فَقَالَ: "مَنْ شَاءَ أَنْ يُصَلِّي فَلِيُصَلِّ" } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التَّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ أَبْنُ حُزَيْمَةَ .

٣٦٧ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ضَيْعِيَه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ فَلِيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

٣٦٨ - وَعَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ, أَنَّ مُعَاوِيَةَ قَالَ لَهُ: { إِذَا صَلَّيَتِ الْجُمُعَةَ فَلَا تَصِلُّهَا بِصَلَاةٍ, حَتَّىٰ تَتَكَلَّمَ أَوْ تَخْرُجَ, فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَنَا بِذَلِكَ: أَنْ لَا نُوْصِلَ صَلَاةً بِصَلَاةٍ حَتَّىٰ نَتَكَلَّمَ أَوْ نَخْرُجَ }

رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

पढोस्” । (यस हदीसलाई तिर्मिजी बाहेक पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने खुजैमाले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

३६७- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जब तिमीमध्ये कोही जुमआको नमाज पढोस् त त्यस पश्चात चार रकअत (सुन्नत) पनि पढोस्” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३६८- र हजरत साइब बिन यजीद रहेमहुल्लाहको वर्णन छ कि: हजरत मुआविया रजिअल्लाहो अन्होले उनीसित भने कि: “जब तिमी जुमआको नमाज पढ त त्यसको साथमा कुनै नमाज तबसम्म नपढ यहाँसम्म कि कुनै कुरा नगरिहाल वा त्यहाँबाट निस्किहाल, किनकि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले हामीलाई यो आदेश गरेका थिए कि: हामी जुमआको नमाजको साथ तबसम्म कुनै नमाज नपढौं जबसम्म कुनै कुरा नगरिहालौं वा त्यहाँबाट निस्किहालौं” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३६९- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “जसले स्नान गरेर जुमआको लागि आयो, अनि त्यति नमाज (सुन्नत) पढ्यो जसि त्यसको भाग्यमा नधीरित गरिएको छ, अनि चुप लागेर बस्यो यहाँसम्म कि इमामले खुत्बा समाप्त गरिहाल्यो, अनि इमामको साथमा जुमआको नमाज पढ्यो, त त्यस जुमआ र अर्को जुमआको बीचमा भएको त्यसका

۳۶۹ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ اعْتَسَلَ, ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ, فَصَلَّى مَا قُدِّرَ لَهُ, ثُمَّ أَنْصَتَ, حَتَّى يَفْرَغَ الْإِمَامُ مِنْ خُطْبَتِهِ, ثُمَّ يُصَلِّي مَعَهُ: غُفرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى, وَفَضْلُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

۳۷. - وَعَنْهُ; أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: { فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُؤَا�ِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي, يَسْأَلُ اللَّهَ وَعَنِّكَ شَيْئًا إِلَّا أُعْطَاهُ إِيَّاهُ, وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقْلِلُهَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

وَفِي رِوَايَةِ لِمُسْلِمٍ: { وَهِيَ سَاعَةٌ حَقِيقَةٌ } .

۳۷۱ - وَعَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: { هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ

दोषपापलाई क्षमा गरिन्छ, र तीन दिनको अरु पापलाई पनि”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

३७०- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले जुमआको सन्दर्भमा भन्नु भयो: “जुमआको दिनमा एउटा यस्तो समय छ जसमा कुनै मुसलमान व्यक्ति नमाज पढ्दै यदि अल्लाहसित कुनै कुराको याचना गर्छ भने अल्लाह त्यसलाई त्यो अवश्य प्रदान गर्दैन्, अनि उहाँले आफ्नो औलाले संकेत गरेर यो बुझाउनु भयो कि त्यो समय अति कम अवधिको हुन्छ”। (बुखारी, मुस्लिम) र मुस्लिमकै एउटा हदीसमा छ कि: “त्यो समय अति थोरै हुन्छ”।

३७१- र हजरत अबू बुरदह आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गर्दैन् कि उनको भनाई छ कि उनेले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमलाई भन्दै सुने कि: “त्यो समय इमामले मिम्बरमा बसेदेखि जुमआको नमाज सम्पन्न गर्नेसम्म जतिको हुन्छ”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्, र दारकुत्तीले यस कुरामा जोर दिएका छन् कि यो अबू बुरदहको कथनमध्येको हो ।)

र इन्ने माजाले अब्दुल्लाह बिन सलामको माध्यमबाट र अबू दाऊद एवं नेसाईले हजरत जाबिरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “त्यस समयको अवधि अस नमाजदेखि सूर्य अस्त हुनेसम्म जतिको हुन्छ”। र यस विषयमा ४० भन्दा अधिक उक्तिहरू छन् जसलाई मैले बुखारीको (शरह) व्याख्यामा

يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ {
رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَرَجَحَ الدَّارَقْطَنِيُّ أَنَّهُ مِنْ
قَوْلِ أَبِي بُرْدَةَ .

وَفِي حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ عِنْدَ
أَبْنِ مَاجِهِ وَجَابِرٍ عِنْدَ أَبِي دَاؤِدَ،
وَالنَّسَائِيِّ : { أَنَّهَا مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ
إِلَى عُرُوبِ الشَّمْسِ }. وَقَدْ اخْتَلَفَ فِيهَا
عَلَى أَكْثَرِ مِنْ أَرْبَعِينَ قَوْلًا، أَمْلَيْتُهَا فِي
“شِرْحِ الْبُخَارِيِّ ” .

٣٧٢ - وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: {
مَضَتِ السُّنَّةُ أَنَّ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ فَصَاعِدًا
جُمُعَةً } رَوَاهُ الدَّارَقْطَنِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

٣٧٣ - وَعَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ {
أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَسْتَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ كُلَّ جُمُعَةٍ } رَوَاهُ الْبَزَارُ
بِإِسْنَادٍ لَيْلِيٍّ .

٣٧٤ - وَعَنْ جَابِرٍ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمَا { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي الْحُكْمَةِ

वर्णन गरेको छु ।

३७२- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “सुन्नतको तरिका यो हो कि ४० र त्यसभन्दा अधिक संख्यामाथि जुमआ अनिवार्य हुन्छ” । (यस हदीसलाई दारकुन्तीले जईफ सनदद्वारा वर्णन गरेका छन् ।)

३७३- र हजरत समुरह बिन जुनदुब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम प्रत्येक जुमआको नमाजमा आस्थावान महिला र पुरुषहरूको लागि क्षमायाचना गर्दथे” । (यस हदीसलाई बजारले खोट भएको सनदद्वारा वर्णन गरेका छन् ।)

३७४- र हजरत जाविर बिन समुरह रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम खुत्बामा कुरआनका केही श्लोकहरूको पाठन गर्थे, र मानिसहरूलाई उपदेश गर्थे” । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र यसको मूल तथ्य मुस्लिममा वर्णित छ ।)

३७५- र हजरत तारिक बिन शेहाब रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “चार प्रकारका मानिसहरू बाहेक समस्त मुसलमानहरूमाथि जुमआलाई सामूहिक तरिकाले आयोजित गर्नु अनिवार्य छः (र ती चार प्रकारका मानिस हुन्:) दास, र महिला, र बालक र रोगी” । (यस हदीसलाई अबू

يَقْرُأُ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ، وَيُذَكِّرُ النَّاسَ {
رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ . وَأَصْلُهُ فِي مُسْلِمٍ .

٣٧٥ - وَعَنْ طَارِقِ بْنِ شَهَابٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { الْجَمْعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً: مَلُوكٌ، وَإِمَرَاءٌ، وَصَبِيٌّ، وَمَرِيضٌ }
رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَقَالَ: لَمْ يَسْمَعْ طَارِقٌ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

وَأَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ مِنْ رِوَايَةِ طَارِقٍ
الْمَذْكُورُ عَنْ أَبِي مُوسَى .

٣٧٦ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ تَعَالَى اللَّهُ عَنْهُ وَسَلَّمَ قَالَ: فَالْمَسَافِرُ جُمُعَةٌ } رَوَاهُ الطَّبرَانيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

٣٧٧ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ تَعَالَى اللَّهُ عَنْهُ وَسَلَّمَ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى الْمِنْبَرِ اسْتَقْبَلَنَا بِوْجُوهِنَا رَوَاهُ التَّرمِذِيُّ، بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

وَلَهُ شَاهِدٌ مِنْ حَدِيثِ الْبَرَاءِ عِنْدَ ابْنِ

दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र भनेका छन् कि: तारिकले नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमबाट सुनेका छैनन् ।)

र हाकिमले यस तारिको हदीसलाई हजरत अबू मूसाको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

३७६- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “यात्रुमाथि जुमआको नमाज छैन” । (यस हदीसलाई तब्रानीले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

३७७- र हजरत अब्दुल्लाह बिन मसउद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब मिम्बरमाथि राम्ररी उभिहाल्ये त हामी अआफ्ना अनुहारलाई उनीतिर गरिहाल्यौ” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

र इब्ने खुजैमाले हजरत बराअको माध्यमले यस सन्दर्भमा एउटा हदीस वर्णन गरेका छन् जुन यस हदीसको समर्थन गर्दछ ।

३७८- र हजरत हकम बिन हज्जन रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “हामी नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा उपस्थित भएँ, त उहाँ लट्ठी अथवा धनुषको अडेस लिएर उभे” । (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन् ।)

خُبْرِيَّةٌ .

- ३७८ - وَعَنِ الْحَكَمِ بْنِ حَزْنٍ {صَدِيقِهِ} قَالَ: { شَهِدْنَا الْجُمُعَةَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَامَ مُتَوَكِّلًا عَلَى عَصَمًا أَوْ قَوْسِ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤُدَ .

بَابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ

- ३७९ - عَنْ صَالِحِ بْنِ خَوَاتٍ, { عَمَّنْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ ذَاتِ الرِّقَاعِ صَلَاةَ الْخَوْفِ: أَنَّ طَائِفَةً صَلَّتْ مَعَهُ وَطَائِفَةً وِجَاهَ الْعَدُوِّ, فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رَكْعَةً, ثُمَّ ثَبَّتَ قَائِمًا وَأَتَمُوا لِأَنفُسِهِمْ, ثُمَّ إِنْصَرَفُوا فَصَفُّوا وِجَاهَ الْعَدُوِّ, وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى, فَصَلَّى بِهِمُ الرَّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ, ثُمَّ ثَبَّتَ جَالِسًا وَأَتَمُوا لِأَنفُسِهِمْ, ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ, وَهَذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ .

وَوَقَعَ فِي "الْمَعْرِفَةِ" لِابْنِ مَنْدَهْ, عَنْ صَالِحِ بْنِ خَوَاتٍ, عَنْ أَبِيهِ.

अध्यायः भयको अवस्थाको नमाजको वर्णन

३७९- हजरत सालेह बिन खौवात रजिअल्लाहो अन्हो यस्ता मानिसहरूको माध्यमले वर्णन गर्दैन् जिनले जाते रिकाअको दिन रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा नमाज पढेका थिए कि: “एउटा समूह उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथ पंक्तिबद्ध थियो र अर्को समूह शत्रुसित मुकाबिला गर्ने उद्देश्यले त्यसको सामुन्ने पंक्तिबद्ध रह्यो, अनि उहाँले त्यस समूहलाई एक रकअत पढाउनु भयो जुन उहाँको साथमा पंक्तिबद्ध थियो, अनि उहाँ उभिरहनु भयो यहाँसम्म कि यिनीहरूले आफै आफ्नो नमाजलाई पूर्ण गरेर शत्रुको सामुन्ने पंक्तिबद्ध भए, अनि दोस्रो समूह आएर उहाँको साथ नमाजमा शामेल भयो, अनि यिनीलाई पनि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले बाँकी बचेको एक रकअत पढाए, अनि बसिराखे यहाँसम्म कि उनीहरूले आफै आफ्नो नमाजलाई पूर्ण गरे, अनि उहाँले उनीहरूको साथमा सलाम फेरे”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन्।) र इन्वे मन्दहको “अल् मअरेफामा” छ कि: सालेह बिन खौवातले आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गरेका छन्।

३८०- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “म नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा नज्दतिरको एउटा युद्धमा शामेल थिएँ, अनि हामी शत्रुको ममुकाबिलामा पंक्तिबद्ध भएँ, अनि सहसा रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम हामीलाई नमाज पढाउनुको लागि उभे, त सेनाको

- ३८. - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: { غَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَبْلَ بَحْدٍ, فَوَازَيْنَا الْعَدُوَّ, فَصَافَقْنَاهُمْ, فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا, فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ, وَأَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوَّ, وَرَكَعَ إِمْنَ مَعَهُ, وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ, ثُمَّ انْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِي لَمْ تُصَلِّ فَجَاءُوا, فَرَكَعَ إِهْمُ رَكْعَةً, وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ, ثُمَّ سَلَّمَ, فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ, فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً, وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ, وَهَذَا لِفْظُ الْبُخَارِيِّ .

- ३८। - وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: { شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَفَّيْنِ: صَفٌّ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَالْعَدُوُّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ, فَكَبَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَمِيعًا, ثُمَّ رَكَعَ وَرَكَعْنَا حَمِيعًا, ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا حَمِيعًا, ثُمَّ الْخَدَرَ

एउटा समूह उहाँको साथमा नमाज पढनुको लागि उभ्यो र अर्को समूह शत्रुको सामुन्ने नै पंकितबद्ध रह्यो, अनि उहाँले आफूसाथ भएकाहरूको साथमा एक रुकूअ र दुई ढोग गरे, अनि उनीहरू त्यस समूहको स्थानमा आए जसले अहिलेसम्म नमाज पढेको थिएन, अनि यिनीहरू पनि उहाँको पासमा आए, अनि उहाँले यिनीहरूको साथमा पनि एक रुकूअ र दुई ढोग गरे, अनि सलाम फेरे, अनि उनीमध्ये प्रत्येक उभ्यो र आफै आफ्नो लागि एक रुकूअ र दुई ढोग गच्यो” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन् ।)

३८१- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छु कि: “म रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा भयको नमाजमा उपस्थित भएँ, अनि हामीले दुई पंकित बनाएँ: एक पंकित रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको पछाडि यस अवस्थामा कि शत्रु हामी र किब्लावीच थियो, अनि नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले तक्बीर भने र हामी सबैले तक्बीर भनें, अनि उहाँले रुकूअ गर्नु भयो र हामी सबैले पनि रुकूअ गरें, अनि उहाँले रुकूअबाट टाउको उठाउनु भयो र हामी सबैले पनि टाउको उठायौं, अनि उहाँले र उहाँको पछाडि भएको पंकितमा भएकाहरूले ढोगको लागि भुके, र अन्तिममा भएको पंकितमा भएका मानिसहरू शत्रुको मुकाबिलामा उभेकै अवस्थामा नै रहे, अनि जब उहाँले ढोग गरेर सम्पन्न गर्नु भयो, त त्यो पंकित जुन उहाँको एकदम पछाडि नै थियो त्समा भएका समस्त मानिसहरू उभे...” । अनि पूर्ण हदीसलाई वर्णन गर्नु भयो ।

بِالسُّجُودِ وَالصَّفُ الَّذِي يَلِيهِ، وَقَامَ الصَّفُ الْمُؤَخَّرُ فِي تَحْرِ الْعَدُوّ، فَلَمَّا قَضَى السُّجُودَ، قَامَ الصَّفُ الَّذِي يَلِيهِ... } فَذَكَرَ الْحَدِيثَ.

وَفِي رِوَايَةٍ: { ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ مَعَهُ الصَّفُ الْأَوَّلُ، فَلَمَّا قَامُوا سَجَدَ الصَّفُ الثَّانِي، ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُ الْأَوَّلُ وَتَقَدَّمَ الصَّفُ الثَّانِي... } فَذَكَرَ مِثْلُهُ. وَفِي آخرِهِ: { ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَلَّمَنَا جَمِيعًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

وَلَأَيِّ دَاؤَدَ: عَنْ أَيِّ عَيَّاشٍ الزُّرْقِيِّ مِثْلُهُ، وَزَادَ: { أَنَّهَا كَانَتْ بِعُسْفَانَ } .
وَلِلنَّسَائِيِّ مِنْ وَجْهِ آخَرَ عَنْ جَابِرِ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِطَائِفَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ صَلَّى بِآخَرِينَ أَيْضًا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ } . وَمِثْلُهُ لِأَيِّ دَاؤَدَ، عَنْ أَيِّ بَكْرَةَ .

र अर्को हदीसमा छ कि: “अनि उहाँले ढोग गर्नु भयो अनि उहाँको साथमा पहिलो पंक्तिमा भएकाहरूले पनि ढोग गरे, अनि जब यिनीहरू उभे त दोस्रो पंक्तिमा भएकाहरूले पनि ढोग गरे, अनि पहिलो पंक्तिमा भएकाहरू पछाडि गए र पछाडिको पंक्तिमा भएकाहरू अगाडि आए...” अनि उपरोक्तको हदीस भैं वर्णन गरेका छन्। र यस हदीसको अन्त्यमा छ कि: “अनि नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले सलाम फेर र हामी सबैले पनि सलाम फेरें”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

र अबू दाऊदले अबू अय्याश अज्जुरकीको माध्यमले यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन्, र यति वृद्धि वार्णन गरेका छन् कि: “यो घटना अस्फानमा घटेको हो”।

र नेसाईले अर्को सनदद्वारा हजरत जाबिरको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो साथीहरूको एउटा समूहलाई दुई रकअत पढाएर सलाम फेरे, अनि अर्को समूहलाई पनि दुई रकअत पढाए, अनि सलाम फेरे”। र यसै जस्तो हदीस अबू दाऊदले हजरत अबू बकरहको माध्यमले वर्णन गरेका छन्।

३८२- र हजरत हुजैफा रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले यिनीहरूलाई पनि (एउटा समूहलाई) एक रकअत पढाउनु भयो, र उनीहरूलाई पनि (अर्को समूहलाई) एक रकअत पढाउनु भयो, तर सबैले छुटेको नमाजको कजा गरेनन् (त्यसलाई पछि पढेर पूर्ण गरेनन्)”। (यस हदीसलाई अहमद, अबू दाऊद र नेसाईले वर्णन गरेका छन्, र इन्हें सही पनि भनेका छन्, र यस्तै

- ३८२ - وَعَنْ حُدَيْفَةَ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةً الْخُوفِ كَهُولَاءِ رَكْعَةً، وَهُولَاءِ رَكْعَةً، وَمَمْ يَقْضُوا } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاؤَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ. وَمِثْلُهُ عِنْدَ ابْنِ حُزَيْمَةَ: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ .

- ३८३ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { صَلَاةُ الْخُوفِ رَكْعَةٌ عَلَى أَيِّ وَجْهٍ كَانَ رَوَاهُ الْبَرَّارُ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

- ३८४ - وَعَنْهُ مَرْفُوعًا: { لَيْسَ فِي صَلَاةِ الْخُوفِ سَهْوٌ } أَخْرَجَهُ الدَّارْقَطْنِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ .

بَابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ

- ३८५ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { الْفِطْرُ يَوْمٌ يُفْطِرُ النَّاسُ، وَالْأَضْحَى يَوْمٌ يُضَحِّي

हदीस इन्हे खुजैमाले हजरत इब्ने अब्बासको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

३८३- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “भयको नमाज मात्र एक रकअत छ, त्यसलाई जुन तरिकाले पनि पढियोस्” । (यस हदीसलाई बज्जारले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

३८४- र उनैद्वारा मरफूअन् वर्णित छ कि: “भयको नमाजमा गल्तीको ढोग (सज्दए सहव) छैन” । (यस हदीसलाई दारकुत्नीले जईफ सनदको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।)

अध्यायः दुवै ईदको नमाजको वर्णन

३८५- हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “ईदको पर्व त्यसै दिन हुन्छ, जस दिन सबै (रमजानको व्रत पूर्ण गरेर) खानपान गर्दै पर्व मनाउँछन्, र ईदुल अजहा (कुर्बानीको पर्व) त्यसै दिन हुन्छ, जस दिन सबै मानिसहरू बलि (कुर्बानी) गर्दैन्” । (यस हदीसलाई तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन् ।)

३८६- हजरत अबू उमैर बिन अनस रहेमहुल्लाह आफ्नो एउटा काकाको माध्यमले वर्णन गर्दछन् जुनकि रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमका साथीहरूमध्येका थिए कि: “एउटा सवारहरूको समूह आयो, अनि त्यस समूहका मानिसहरूले यो गवाही दिए कि

{النَّاسُ} رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ.

- ३८६ - وَعَنْ أَبِي عُمَيْرٍ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عُمُومَةِ لَهُ مِنَ الصَّحَابَةِ، { أَنَّ رَكْبًا حَاءُوا، فَشَهَدُوا أَنَّهُمْ رَأَوُا الْهِلَالَ بِالْأَمْسِ، فَأَمَرْتُهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُفْطِرُوا، وَإِذَا أَصْبَحُوا يَغْدُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ - وَهَذَا لِفْظُهُ - وَإِسْنَادُهُ صَحِيحٌ .

- ३८७ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ } أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ .
وَفِي رِوَايَةِ مُعَلَّقَةٍ - وَوَصَلَهَا أَحْمَدُ - وَيَأْكُلُهُنَّ أَفْرَادًا .

- ३८८ - وَعَنْ ابْنِ بُرِيَّةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: { كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَطْعَمَ، وَلَا يَطْعَمُ يَوْمَ الْأَضْحَى حَتَّى يُصْلِي } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْتَّرْمِذِيُّ ،

وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ .

- ٣٨٩ - وَعَنْ أُمٌّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: { أُمِرْنَا
أَنْ تُخْرِجَ الْعَوَاقِقَ، وَالْحَيْضَرَ فِي الْعِيدَيْنِ؛
يَشْهَدُنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ، وَيَعْتَرِلُ
الْحَيْضُ الْمُصَلَّى } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

- ٣٩٠ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ: { كَانَ النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ: يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ
قَبْلَ الْحُطْبَةِ } مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ .

- ٣٩١ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: { أَنَّ النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى يَوْمَ الْعِيدِ رُكْعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ
قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا } أَخْرَجَهُ السَّبْعَةُ .

- ٣٩٢ - وَعَنْهُ: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى
الْعِيدَ بِلَا أَذَانٍ، وَلَا إِقَامَةٍ } أَخْرَجَهُ أَبُو
دَاؤُدَّ. وَأَصْلُهُ فِي الْبُخَارِيِّ .

- ٣٩٣ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: { كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُصَلِّي قَبْلَ الْعِيدِ

उनीहरूले हिजो चन्द्र हेरेका छन्, त उनीहरूलाई नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ब्रत भंग गर्ने आदेश गरे, र यो पनि आदेश गरे कि बिहान भए पश्चात ईदगाह (ईदको नमाज पढिने ठाउँ जाउन्) । (यस हदीसलाई अहमद एवं अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र वर्णित शब्द यिनैका हुन्, र यसको सनद सही छ ।)

३८७- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ईदुल् फित्रको दिन तबसम्म ईदगाह जाँदैनथे जबसम्म केही खजूर खाँदैनथे” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।) र एउटा मुअल्लक हदीसमा छ जसलाई अहमदले मौसूलन् वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँ विसम खजूर खान्ये” ।

३८८- र हजरत इब्ने बुरैदह आफ्नो बुवाको माध्यमले वर्णन गर्दैन् कि उनले भने: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ईदुल् फित्रको दिन केही खाएर नै ईदगाहको लागि नस्कन्थे, र ईदुल् अजहा (कुर्बानीको पर्व) को दिन तबसम्म केही खाँदैनथे जबसम्म ईदको नमाज पढेर सम्पन्न गर्दैनथे” । (यस हदीसलाई अहमद र तिर्मिजीले वर्णन गरेका छन्, र इब्ने हिब्बानले यसलाई सही पनि भनेका छन् ।)

३८९- र हजरत उम्मे अतीयह रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “हामीलाई यो आदेश गरियो कि हामी नवयौवना र रजस्वलामा भएकी महिलाहरूलाई पनि लिएर दुवै ईदको अवसरमा ईदगाह जाओ, ताकि उनीहरू पनि भलाई र मुसलमानहरूको याचनामा सहभागी होउन्, तर रजस्वलामा भएकी महिलाहरू ईदगाहका किनाराहरूमा रहन्” ।

(बुखारी, मुस्लिम)

३९०- र हजरत इब्ने उमर रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम र हजरत अबू बक्र, र हजरत उमर दुवै ईदको नमाज खुत्बा दिनुभन्दा पहिला नै पढथे”। (बुखारी, मुस्लिम)

३९१- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ईदको दिन दुई रकअत नमाज पढे, र त्यसभन्दा अघि नत कुनै नमाज पढे नत त्यसभन्दा पछि”। (यस हदीसलाई सातौले वर्णन गरेका छन्।)

३९२- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ईदको नमाज बिना अजान र इकामत पढनु भयो”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्।) र यसको मूल हदीस बुखारीमा वर्णित छ।

३९३- र हजरत अबू सईद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ईदको नमाजभन्दा पूर्व कुनै (सुन्नत) पढदैनथे, अनि जब ईदगाहबाट आफ्नो घर फर्केर आउँथे त दुई रकअत पढथे”। (यस हदीसलाई इब्ने माजाले विश्वासनीय सनदद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

३९४- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ईदुल फित्र र ईदुल अजहाको दिन ईदगाह (ईदको नमाज पढिने ठाउँ) तिर नस्कन्थे, अनि सर्वप्रथम नमाज पढथे, अनि मानिसहरूतिर अनुहार गरेर उभ्ये यस्तो अवस्थामा कि मानिसहरू अआफ्ना पंक्तिहरूमा नै हुन्थे, अनि

شَيْئًا، فَإِذَا رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ {
رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

٣٩٤- وَعَنْهُ قَالَ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى إِلَى الْمُصَلَّى، وَأَوَّلُ شَيْءٍ يَبْدأُ بِهِ الصَّلَاةُ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَقُولُ مُقَابِلَ النَّاسِ -وَالنَّاسُ عَلَى صُفُوفِهِمْ- فَيَعِظُهُمْ وَيَأْمُرُهُمْ {
مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ.

٣٩٥- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ: { التَّكْبِيرُ فِي الْفِطْرِ سَبْعٌ فِي الْأُولَى، وَهُمْ فِي الْآخِرَى، وَالْقِرَاءَةُ بَعْدَهُمَا كِلْتَيْهِمَا }
أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤَدَ . وَنَقَلَ التَّرْمِذِيُّ عَنِ الْبُخَارِيِّ تَصْحِيحَهُ.

٣٩٦- وَعَنْ أَبِي وَاقِدِ الْلَّيْثِيِّ قَالَ: { كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ بِ(ق)، وَ (اقْتَرَبَتْ). } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

٣٩٧- وَعَنْ حَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { كَانَ

उनीहरूलाई उपदेश गर्थे र भलाईको आदेश गर्थे”। (बुखारी, मुस्लिम)

३९५- र हजरत अमर बिन शुअैब आफ्नो बुवा र बाजेको माध्यमले वर्णन गर्छन् कि उनले भन्नु भयो कि: अल्लाहको सन्देष्टाले भनेका छन् कि: “ईदुल् फित्रको नमाजको पहिलो रकअतमा सात तक्बीर र दोस्रो रकअतमा पाँच तक्बीर छ, र दुवै रकअतमा पाठन तक्बीर पश्चात गरिन्छ”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र तिमिजीले यो वर्णन गरेका छन् कि इमाम बुखारीले यसलाई सही भनेका छन्।)

३९६- र हजरत अबू वाकिद अल्लैसी रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम ईदुल् फित्र र ईदुल् अजहामा सूरतु काफ र (सूरतुल् कमर) इक्तरबतिस्साअहको पाठन गर्नु हुन्यो”। (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन्।)

३९७- र हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम दईदको दिन बाटो परिवर्तित गरेर आवत जावत गर्थे”। (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन्। र अबू दाऊदले इन्हे उमरद्वारा यस्तै हदीस वर्णन गरेका छन्।)

३९८- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम जब (प्रवास गरेर) मदिना आए र मनिदाबासीहरूको लागि दुई दिन विशिष्ट थियो जसमा उनीहरू खेलकुद गर्थे, त

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْعِيدِ خَالِفَ الطَّرِيقَ } أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ. وَلَأَبِي دَاؤِدَ: عَنْ ابْنِ عُمَرَ، نَحْوُهُ .

٣٩٨ - وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: { قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَلَهُمْ يَوْمًا يَلْعَبُونَ فِيهِمَا. فَقَالَ: "قَدْ أَبْدَلَكُمُ اللَّهُ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا: يَوْمَ الْأَضْحَى، وَيَوْمَ الْفِطْرِ } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاؤِدَ، وَالنَّسَائِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ .

٣٩٩ - وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { مِنَ السُّنْنَةِ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًّا } رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ، وَحَسَنَهُ.

٤٠٠ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّهُمْ أَصَابَهُمْ مَطْرًّا فِي يَوْمِ عِيدٍ. فَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعِيدِ فِي الْمَسْجِدِ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤِدَ بِإِسْنَادٍ لَّيْنِ.

بَابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ

٤٠١ - عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:

उहाँले भने: अल्लाहले तिमीहरूको लागि ती दुवै दिनको सट्टामा त्यसभन्दा राम्रो दुई दिन प्रदान गरेको छ, जुन हुन्: ईदुल् अजहा र ईदुल् फित्रको दिन”। (यस हदीसलाई अबू दाऊद र नेसाईले सही सनदको साथ वर्णन गरेका छन्।)

३९९- र हजरत अली रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “सुन्नतको तरिका यो हो कि मान्छे ईदगाह पैदल जाओस्”। (यस हदीसलाई तिमिजीले वर्णन गरेका छन्, र विश्वासनीय पनि भनेका छन्।)

४००- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “उनीहरूलाई ईदको दिन वर्षा आइलाग्यो, अनि नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले उनीहरूलाई मस्जिदमा ईदको नमाज पढाए”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले खोट भएको सनदद्वारा वर्णन गरेका छन्।)

अध्यायः ग्रहणको नमाजको वर्णन

४०१- हजरत मुगीरह बिन शुअबह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवन कालमा सूर्यग्रहण लाग्यो त्यस दिन जस दिन (उहाँको छोरा) इब्राहीमको निधन भएको थियो, त मानिसहरू भन्नथाले कि सूर्य ग्रहण इब्राहीमको निधनको कारण लागेको छ, त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: सूर्य र चन्द्र अल्लाहका प्रतीकहरूमध्ये दुई प्रतीक हुन्, कसैको जीवन र मृत्युको कारण दुवैमा ग्रहण लाग्दैन, यसर्थ जब तिमीहरू ग्रहण लागेको हेर त अल्लाहसित याचना गर र नमाजको आयोजना गर

{ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ، فَقَالَ النَّاسُ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتٍ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاةِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا، فَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا، حَتَّى تَنْكَشِفَ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وَفِي رِوَايَةِ الْبَخَارِيِّ: { حَتَّى تَجَلِّي } .
- وَلِلْبَخَارِيِّ مِنْ حَدِيثِ أَبِي بَكْرَةَ تَعَظِّيْهِ { فَصَلُّوا وَادْعُوا حَتَّى يُكَشَّفَ مَا بِكُمْ } .

٤.٢ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَهَرَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ، فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكْعَاتٍ فِي رَكْعَتَيْنِ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهَذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ .

وَفِي رِوَايَةِ لَهُ: فَبَعَثَ مُنَادِيًّا يُنَادِي:

الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ.

यहाँसम्म कि ग्रहण समाप्त भइहालोस्” । (बुखारी, मुस्लिम)

र बुखारीमा छः “यहाँसम्म कि त्यो ग्रहण छटोस्” ।

र बुखारीमा नै हरजत अबू बकरह रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णित छ कि: “अनि नमाज पढ र याचना गर यहाँसम्म कि जुन अवस्था तिमीहरूलाई लागेको छ त्यो समाप्त भइहालोस्” ।

४०२- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ग्रहणको नमाजमा पाठनलाई जाहेर गरेर पढनु भयो, र दुई रकअतमा चार रुकूअ र चार ढोग गर्नु भयो” । (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द मुस्लिमका हुन् ।)

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छ कि: “अनि उहाँले एउटा आह्वान गर्ने मान्छेलाई आह्वान गर्नुको लागि पठाउनु भयो जुन यो आवाज लगाइरहेको थियो कि: अस्सलातु जामेअतुन (अर्थात नमाज हुनेवाला छ त्यसको लागि एकत्रित भइहाल)” ।

४०३- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको जीवन कालमा सूर्यग्रहण लाग्यो अनि उहाँले नमाज पढनु भयो, जसमा उहाँले सूरतुल बकरहको पाठन जतिको लामो कियाम (नमाजमा उभिने

٤٣ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { الْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، تَحْوَى مِنْ قِرَاءَةِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَحَلَّتِ الشَّمْسُ. فَخَطَبَ النَّاسَ { مُتَّفَقُ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْبَخَارِيِّ.

وَفِي رِوَايَةِ الْمُسْلِمِ: { صَلَّى حِينَ

कार्य) गर्नु भयो, अनि लामो रुकूअ पनि गर्नु भयो, अनि रुकूअबाट उठे पश्चात फेरि लामो कियाम गर्नु भयो, जुनकि पहिलो कियामभन्दा अलि कम थियो, अनि पुनः लामो रुकूअ गर्नु भयो जुन पहिलो रुकूअभन्दा अलि कम थियो, अनि ढोग गर्नु भयो, अनि फेरि लामो कियाम गर्नु भयो, जुनकि पहिलो कियामभन्दा अलि कम थियो, अनि लामो रुकूअ गर्नु भयो जुन पहिलो रुकूअभन्दा अलि कम थियो, अनि रुकूअबाट उठे पश्चात फेरि लामो कियाम गर्नु भयो, जुनकि पहिलो कियामभन्दा अलि कम थियो, अनि पुनः लामो रुकूअ गर्नु भयो जुन पहिलो रुकूअभन्दा अलि कम थियो, अनि ढोग गर्नु भयो, अनि सलाम फेर्नु भयो, तबसम्म सूर्य प्रकाशमान भइसकेको थियो, अनि मासिहरूलाई खुत्वा दिनु भयो”। (बुखारी, मुस्लिम, र वर्णित शब्द बुखारीका हुन्।)

र मुस्लिमको एउटा हदीसमा छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले सूर्यग्रहण लागे पश्चात आठ रुकूअ र चार ढोगको नमाज पढ्नु भयो”। र हजरत अलीको माध्यमले पनि यस्तै हदीस वर्णित छ।

र मुस्लिमले नै हजरत जाविर रजिअल्लाहो अन्होको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँले ६ रुकूअ र चार ढोगको साथ नमाज पढ्नु भयो”।

र अबू दाऊदले उबई बिन कअबको माध्यमले वर्णन गरेका छन् कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले ग्रहणको नमाज पढ्नु भयो त पहिलो रकअतमा पाँच रुकूअ

क्सेफ़ت الشَّمْسُ ثَمَانَ رَكْعَاتٍ فِي أَرْبَعِ سَجَدَاتٍ } . وَعَنْ عَلِيٍّ مِثْلُ ذَلِكَ.

وَلَهُ: عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { صَلَّى سِتَّ رَكْعَاتٍ بِأَرْبَعِ سَجَدَاتٍ } .

وَلِأَيِّ دَاوَدَ: عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ: { صَلَّى، فَرَكَعَ خَمْسَ رَكْعَاتٍ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، وَفَعَلَ فِي الثَّالِثَيْنِ مِثْلُ ذَلِكَ } .

٤.٤ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { مَا هَبَّتْ رِيحٌ قَطُّ إِلَّا جَثَا النَّبِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى رُكْبَتِيهِ، وَقَالَ: "اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا رَحْمَةً، وَلَا تَجْعَلْهَا عَذَابًا" } رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَالطَّبَرَانيُّ.

٤.٥ - وَعَنْهُ: { أَنَّهُ صَلَّى فِي زَلْزَلٍ سِتَّ رَكْعَاتٍ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ، وَقَالَ: هَكَذَا صَلَادُهُ الْآيَاتِ } رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ .

وَذَكْرُ الشَّافِعِيُّ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِثْلُهُ دُونَ آخِرِهِ.

र दुई ढोग गर्नु भयो, र दोस्रो रकअतमा पनि यस्तै गर्नु भयो” ।

४०४- र हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “जहिले पनि तीव्र वायु (आँधी) आउँथ्यो त रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम आफ्नो घुँडाको बल बसेर यो याचना गर्थे कि: हे अल्लाह यसलाई कल्याणकारी बनाइदेउ र विपत्ति एवं कष्टकर नबनाउनु” । (यस हदीसलाई शाफई र तब्रानीले वर्णन गरेका छन् ।)

४०५- र उनैद्वारा वर्णित छ कि: “उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भूकम्प आएकोमा ६ रुकूअ र चार ढोगको साथ नमाज पढनु भयो, र भन्नु भयो: अल्लाहका नशानीहरूको नमाज यसरी नै पढिन्छ” । (यस हदीसलाई बैहकीले वर्णन गरेका छन् ।) र इमाम शाफईले यस हदीसको अन्तिम भाग बाहेक यस्तै हदीस हजरत अलीको माध्यमले वर्णन गरेका छन् ।

अध्याय: वर्षा माँग्नुको नमाजको वर्णन

४०६- हजरत इब्ने अब्बास रजिअल्लाहो अन्हुमाको वर्णन छ कि: “नबी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम विनम्रताको साथ सादा लुगा लगाएर पूर्ण श्रद्धा नतमस्तकताको साथ र त्रसित भएर निस्के, अनि दुई रकअत त्यस्तै पढे जसरी ईदको नमाज पढथे तर तिमीहरूको यस खुत्बा भै खुत्बा दिएनन्” । (यस हदीसलाई पाँचौले वर्णन गरेका छन्, र इमाम तिर्मिजी र अबू अवाना र इब्ने

بَابُ صَلَاةِ الْإِسْتِسْقَاءِ

الْجَانِلَنْ شِرْكَالْ رِبْعَهُنْ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : { خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَوَاضِعًا ، مُتَبَذِّلًا ، مُتَخَشِّعًا ، مُتَرَسِّلًا ، مُتَضَرِّعًا ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ ، لَمْ يَخْطُبْ خُطْبَتَكُمْ هَذِهِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ ، وَصَحَّحَهُ التَّرْمِذِيُّ ، وَأَبُو عَوَانَةَ ، وَابْنُ حِبَّانَ .

- ٤.٧ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : { شَكَّا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فُحُوطَ الْمَطَرِ ، فَأَمَرَ مِنْبَرِ ، فَوُضِعَ لَهُ فِي الْمُصَلَّى ، وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْمًا يَخْرُجُونَ فِيهِ ، فَخَرَجَ حِينَ بَدَا حَاجِبُ الشَّمْسِ ، فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ ، فَكَبَرَ وَحْمَدَ اللَّهَ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّكُمْ شَكُومُمْ جَدَبَ دِيَارِكُمْ ، وَقَدْ أَمْرَكُمْ اللَّهُ أَنْ تَدْعُوهُ ، وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَحِيَ لَكُمْ ، ثُمَّ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، مَا لِلَّهِ يَوْمُ الدِّينِ ، لَا إِلَهَ

हिब्बानले यसलाई सही भनेका छन् ।)

४०७- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: "मानिसहरूले रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमसित वृष्टि नहुने कारण अन्तकालको गुनासो गरे, त उहाँले मिम्बर ल्याउने आदेश गरे, अनि मिम्बरलाई नमाज पढिने स्थानमा राखियो, अनि उहाँले मानिसहरूसित एक दिन आउने वाचा गरे जसमा सबै आउन, अनि सूर्य उदय भए पश्चात उहाँ स्वयम् निस्के, अनि मिम्बरमाथि विराजित भए, अनि तक्बीर भने र अल्लाहको प्रशंसा गरे, अनि भने: तिमीहरूले आफ्नो नगरमा अन्तकाल परेको गुनासो गरेका छौ, र अल्लाहले यो आदेश गरेको छ कि त्यससित याचना गर, र यो बचन पनि दिएको छ कि तिम्रो याचनालाई स्वीकार गर्नेछ, अनि भन्नु भयो: समस्त प्रशंसा अल्लाहकै लागि छ जुन समस्त संसारको प्रतिपालक हो, त्यो अति दयालु र अति कृपालु छ, जुन प्रलयको दिनको स्वामी हो, जस बाहेक कोही सत्य पूजनीय छैन त्यो जे चाहन्छ गरिहाल्छ, हे अल्लाह तिमी नै होम्रो ईश है, तिमी बाहेक कोही सत्य ईश छैन, तिमी समृद्ध र हामी फकीर (मुखापेक्षी) हैं, हामीहरूमाथि वृष्टि गराइदेऊ, र जुन पनि तिमी अवतरित गर्नेछौ त्यसलाई हामीहरूको शक्ति र अधिक समयसम्म पुग्ने माध्यम र स्रोत बनाइदेऊ, अनि उहाँले आफ्नो दुवै हात उठाए र त्यो विस्तारै उच्च हुँदै रह्यो यहाँसम्म कि उहाँको बाहको सेतोपना जाहेर भयो, अनि उहाँले मासिनहरूतिर आफ्नो पिठ्युँ गरेर आफ्नो

إِلَّا اللَّهُ يَفْعُلُ مَا يُرِيدُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ،
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْغَيْثُ وَخَنْدُونُ الْفُقَرَاءِ،
أَنْزَلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ، وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ قُوَّةً
وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ" ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلَمْ يَرْكِنْ
حَتَّى رُئِيَ بَيَاضُ إِبْطَئِيهِ، ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى
النَّاسِ ظَهَرَهُ، وَقَلْبَ رِدَاءَهُ، وَهُوَ رَافِعٌ
يَدَيْهِ، ثُمَّ أَفْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ، وَصَلَّى
رَكْعَتَيْنِ، فَأَنْشَأَ اللَّهُ سَحَابَةً، فَرَعَدَتْ،
وَبَرَقَتْ، ثُمَّ أَمْطَرَتْ } رَوَاهُ أَبُو دَاؤُود
وَقَالَ: "غَرِيبٌ، وَإِسْنَادُهُ جَيِّدٌ" .

وَقِصَّةُ التَّحْوِيلِ فِي "الصَّحِيحِ" مِنْ:
حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ، وَفِيهِ: { فَتَوَجَّهَ
إِلَى الْقِبْلَةِ، يَدْعُونَ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، جَهَرَ
فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ } . وَلِلَّدَارِقُطْنِيِّ مِنْ مُرْسَلِ
أَبِي جَعْفَرِ الْبَاقِرِ: وَحَوَّلَ رِدَاءَهُ؛ لِيَتَحَوَّلَ
الْفَحْطُ .

च्यादरलाई पल्टाउनु भयो यस अवस्थामा कि उहाँ आफ्नो दुवै हात उठाएका थिए, अनि मानिसहरूतिर अनुहार गर्नु भयो र मिम्बरबाट तल भर्नु भयो, अनि दुई रकअत नमाज पढनु भयो, अनि त्यसै समय अल्लाहले बादल (मेघ) सृजित गरे, र त्यो गर्जन र चमक्न थाल्यो, अनि वृष्टि भयो”। (यस हदीसलाई अबू दाऊदले वर्णन गरेका छन्, र भनेका छन् कि यो अपरिचित हदीस हो, र यसको सनद उत्तम छ।)

र च्यादर पल्टनुको कथा बुखारीमा अब्दुल्लाह बनि जैदको माध्यमले वर्णित हदीसमा छ, र त्यसमा यो पनि छ कि: “अनि उहाँ किल्वातिर अनुहार गरेर दुआ गर्न थाले, अनि दुई रकअत नमाज पढे जसमा पाठनलाई जाहेर गरेर पाठ गरे”। र अबू दाऊदले अबू जअफरको मुरसल हदीसहरूको सन्दर्भमा वर्णन गरेका छन् कि: “अनि उहाँले आफ्नो च्यादरलाई पल्टाए ताकि अन्नकाल पनि पल्टोस् (फन्कोस्)”।

४०८- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “एउटा व्यक्ति जुमआको दिन मस्जिदमा प्रवेश गयो यस्तो अवस्थामा कि नभी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम उभेर खुत्बा दिइरहेका थिए, त त्यसले भन्यो: हे अल्लाहका रसूल, धन सम्पत्ति नष्ट भए, र मार्गहरू बन्द भए, यसर्थ अल्लाहसित याचना गर्नुस् कि त्यो हामीहरूमाथि वृष्टि गराओस्, अनि उहाँले आफ्नो दुवै हात उठाए, अनि भने: हे अल्लाह हामीलाई वर्षा प्रदान गर, हे अल्लाह हामीमाथि वृष्टि अवतरित गर...”। अनि पूर्ण हदीसलाई

-٤.٨- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَاٰتَاهُ مَحْمَدًا قَائِمٌ يَخْطُبُ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكَتِ الْأُمَوَالُ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُعِيشُنَا، فَرَفَعَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: "اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا..." } فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَفِيهِ الدُّعَاءُ بِإِمْسَاكِهَا مُتَّفِقٌ عَلَيْهِ.

-٤.٩- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ { أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ إِذَا قَحَطُوا يَسْتَسْقِي بِالْعَبَاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. وَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَسْقِي إِلَيْكَ بِنَيْنَا فَتَسْقِينَا، وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، فَيُسْقِئُنَّ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

-٤١- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: { أَصَابَنَا - وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَطَرٌ قَالَ: فَحَسَرَ ثَوْبَهُ، حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ،

वर्णन गरेका छन्, र यसै हदीसमा वर्षालाई रोक्ने याचनाको पनि वर्णन छ । (बुखारी, मुस्लिम)

४०९- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको नै वर्णन छ कि: “जब मान्छेहरूलाई अन्तकाल लाग्दथ्यो त हजरत उमर रजिअल्लाहो अन्हो हजरत अब्बास बिन अब्दुल मुत्तलिबको माध्यमले वृष्टिको याचना गर्थे, र भन्ये: हे अल्लाह हामी तिम्रो नबीको माध्यमले वृष्टिको याचना गर्दथ्यौ अनि तिमी हामीलाई वृष्टिद्वारा अनुग्रहित गरिदन्थ्यौ, त अहिले हामी तिम्रो नबीको काकाको माध्यमले याचना गरिहेका छौं यसर्थ हामीमाथि वर्षा अवतरित गरिदेउ, अनि उनीहरूमाथि वर्षा अवतरित भइहाल्यो” । (यस हदीसलाई बुखारीले वर्णन गरेका छन् ।)

४१०- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको नै वर्णन छ कि: “हामी रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमको साथमा थिएँ, अनि हामीलाई वर्षा आइलाग्यो, त हजरत अनस भन्छन् कि: उहाँ सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले आफ्नो लुगालाई माथि उठाउनु भयो, र भन्तु भयो: यो वृष्टि आफ्नो पालनकर्ताको तरफबाट नयाँ उपहारको रूपमा आएको छ” । (यस हदीसलाई मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

४११- र हजरत आइशा रजिअल्लाहो अन्हाको वर्णन छ कि: “जब रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लम वर्षालाई हेर्दथे त भन्ये: हे अल्लाह यसलाई हामीहरूको लागि लाभदायक र हितकर बनाइदेउ” । (बुखारी, मुस्लिम)

وقال: "إِنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ" { رواه مُسْلِمٌ .

٤١١- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: { اللَّهُمَّ صَبِّيَا نَافِعًا } أَخْرَجَاهُ.

٤١٢- وَعَنْ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ: { اللَّهُمَّ جَلَّنَا سَحَابًا، كَثِيفًا، قَصِيفًا، دَلْوَقًا، ضَحْوَكًا، مُطْعِرَنَا مِنْهُ رَذَادًا، قِطْقَطًا، سَجْلًا، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْأَكْرَامِ } رَوَاهُ أَبُو عَوَانَةَ فِي "صَحِيحِهِ".

٤١٣- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: { خَرَجَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَسْتَسْقِي، فَرَأَى مَلَةً مُسْتَلْقِيَةً عَلَى ظَهِيرَهَا رَفِيعَةً قَوَائِمَهَا إِلَى السَّمَاءِ تَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنَّا خَلَقْنَا مِنْ خَلْقِكَ، لَيْسَ بِنَا غَنِيٌّ عَنْ سُقْيَاكَ، فَقَالَ: ارْجِعُوا لَقَدْ سُقِيتُمْ بِدَعْوَةِ غَيْرِكُمْ } رَوَاهُ أَحْمَدُ

وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

٤١٤ - وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ { أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ } اسْتَسْقَى فَأَشَارَ بِظَاهْرٍ كَفَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ }
أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ .

४१२- र हजरत सअद रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले वर्षाको नमाजमा यो दुआ गर्नु भयो कि: “हे अल्लाह हामीलाई अत्याधिक रिमझिम वृष्टि प्रदान गर यस्तो बादलको माध्यमले जुन समस्त पृथ्वीलाई छाएको होस्, तीव्रताले वृष्टि गर्नेवाला होस्, गर्जने कडकनेवाला हुनुको साथै ससाना थोपावाल होस्, हे प्रताप र प्रतिष्ठाको स्वामी”। (यस हदीसलाई अबू अवानाले आफ्नो सहीहमा वर्णन गरेका छन्।)

४१३- र हजरत अबू हुरैरह रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: रसूल सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले भन्नु भयो: “हजरत सुलैमान अलैहिस्सलाम वर्षाको याचना गर्ने उद्देश्यले निस्के, त एउटा कमिलोलाई पिठ्युँको बल आफ्नो पाइलालाई आकाशतिर उठाएर लेटेको अवस्थामा हेरे, जुन अल्लाहसित यो याचना गरिरहेको थियो कि: हे अल्लाह हामी पनि तिम्रो सृष्टिमध्येका एउटा सृष्टि हौं, हामी पनि तिम्रो वर्षाबाट निस्पृह छैनौं, त हजरत सुलैमानले भनेः तिमीहरू फर्किहाल, किनकि तिमीलाई तिमीहरू बाहेकको याचनाको कारण वर्षा प्रदान गरियो ”। (यस हदीसलाई अहमदले वर्णन गरेका छन्, र हाकिमले यसलाई सही भनेका छन्।)

४१४- र हजरत अनस रजिअल्लाहो अन्होको वर्णन छ कि: “नवी सल्लल्लाहो अलैहे वसल्लमले वर्षाको लागि याचना गर्नु भयो, त आफ्नो हातलाई पल्टाएर आकाशतिर संकेत गर्नु भयो”। (यस हदीसलाई

मुस्लिमले वर्णन गरेका छन् ।)

अल्लाहको कृपाले अनुवादको पहिलो भाग समाप्त भयो, र निकट भविष्यमा नै यस अनुवादको दोस्रो भाग लुगा कपडाको वर्णनको अध्यायदेखि अगाडिका अध्यायहरूलाई लिएर उपस्थित हुनेछौं, अल्लाहसित विन्ती छ अल्लाह हामीलाई हाम्रो लक्ष्यमा सफल पारुन, र हामी सबैलाई इस्लाम बमोजिम कार्यरत रहने सुअवसर प्रदान गरेर स्वर्ग प्रदान गरुन् । (आमीन)

प्रो. अतीकुर्हमान मुहम्मद इदरीस खान मक्की
कपिलवस्तु नगरपालिका वार्ड नं. ४ तौलिहवा कपिलवस्तु नेपाल
मो.नं. ००९६६५०१३७२२५४, ००९७७९८१७५०४६३१